

FÜLÖP ISTVÁN ZOLTÁN
TEREPMUNKA AZ ÉPÍTÉSZKÉPZÉSBN
DLA ÉRTEKEZÉS

FÜLÖP ISTVÁN ZOLTÁN
TEREPMUNKA AZ ÉPÍTÉSZKÉPZÉSBEN
DLA ÉRTEKEZÉS

mestermunkák:

- 01: sertésöl rekonstrukció - Sztána (RO) Erdély
- 02: gabonatarló rehabilitáció - Ópusztaszer (ÓNTE)
- 03: kultúrpalota revitalizáció - Gyergyóújfalu (RO) Erdély
- 04: Felső-Tiszavidék, árvízi újjáépítés - megépült lakóházak

témavezető: Dr. Zoltán Erzsébet Szeréna
Pécsi Tudományegyetem
Műszaki és Informatikai Kar
Breuer Marcell Doktori Iskola
2021.

Előszó

„Összeszámoltam, eddig több mint harminc táborban vettem részt hallgatóként vagy vezetőként, így mostanra nagyjából egy évet töltöttem el az életemből mindenféle felmérő- és építőtáborokban. Ha nem szeretném, nem csinálnám. Nem azért vállaltam fel az NTDK-t, mert kellett, vagy mert nyomott a több évtizedes, sőt inkább évszázados hagyomány (az Ybl elődintézményében, a Magyar Királyi Állami Felső Építő Ipariskolában már 1912-től volt hasonló jellegű tevékenység), hanem, mert akkor is, ma is fontosnak tartom az építészhallgatók elméleti képzésen túli, ilyen jellegű, gyakorlati, mondjuk így, kiművelését is. A terepmunka pótolhatatlan, a táborozás önmagában is maradandó élmény és kaland, de a lényeg a (szakmai) gyakorlaton van. A tanév során papíron láttad, tucatszor lerajzoltad, de igazán megérteni akkor fogod és akkor lehet, ha azt a valóságban láthatod, ott is lerajzolod, ha nem világos, akkor megnézed hátulról, kérdezel, és helyükre kerülnek a dolgok. Mindez vidéken, többnyire falvakban történik, ahol máshogy telik az idő, máshogy gondolkodnak az emberek, másutt vannak a hangsúlyok. Különösen határon túl. Mást jelent a múlt, felértékelődik a hagyomány, fontos, ami régi. Ezeket nem tudod átadni a katedráról, ezeket csak ott, a helyszínen lehet igazán megtapasztalni, teljes valójában ráérezni és megérteni. Az építőtáborok érdekes felismerést nyújtottak számomra is. (...) 2007-től folyamatosan szervezünk ilyeneket is. Véletlen megkeresés indította el ezt a folyamatot. Ezekben a táborokban olyan, mára már elfeledett vagy kevésbé művelt építéstechnikákat lehet újra megismerni és gyakorolni, mint a vályogtechnikák, földház-, szalmabála-, kő- és faépítés. Ezek talán jobban is érdeklik a hallgatókat, mint a hagyományos felmérőtáborok. (...)

A népi építészet, a hagyományos építés kiapadhatatlan kincsesár. A saját szakmai eszköztáram is ebből táplálkozik. Azt a tudást, amit a vidék az építés területén évszázadok alatt kicsiszolt, hiba lenne egyrészt elfeledni, másrészt a csillogó szemű szakmai szivacsok előtt (Szabó tanár úr után szabadon) titokban tartani, vagy nekik nem fel- és bemutatni. Ezt lehet csinálni elméleti oktatás keretében, a népi építészetet becsempészni az épületszerkezetben, az építészettörténetbe, de ezeken túl erre kiváló lehetőség az NTDK, a terepmunka, a felmérő- és építőtáboroztatás. A diákokra éppen úgy hat most is, mint ránk hatott harminc évvel ezelőtt. Fogadókészség van, csak meg kell tudni és meg kell akarni kínálni őket. ...”

Kuli László: Vándorokból mesterek - Interjú Fülöp Istvánnal; Országépítő 2021/2, Budapest, pp. 14-15.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	01
Tartalomjegyzék.....	02
1. Történeti áttekintés.....	03
1.1. Felmérő és építőtáborok a Felső Építő Ipariskolában, majd az „Ybl”-ön.....	03
1.2. Terepmunka a magyar építészképzésben.....	06
1.2.1. Felmérőtáborok.....	06
1.2.2. Építőtáborok.....	08
1.3. Terepmunka társadalmasítása.....	13
1.3.1. Visegrádi Táborok.....	13
1.3.2. Hello Wood.....	17
2. Két évtized táborai.....	18
2.1. Kutatási- és munkamódszerek.....	18
2.2. Felmérőtáborok.....	20
2.3. Építőtáborok.....	24
3. Kutatási hozadékok.....	34
3.1. Oktatási felhasználás.....	34
3.2. Szakmai felhasználás.....	41
3.3. Társadalmi felhasználás.....	50
4. Tézisek.....	57
5. Mestermunka bemutatása.....	63
6. Szakmai önéletrajz, publikációs lista, műjegyzék.....	66
7. Irodalom- és forrásjegyzék.....	68
8. Képjegyzék.....	71

Nyilatkozat

Kijelentem, hogy a doktori értekezés saját munkám. A munka során a megjelölt forrásokat használtam fel. Az értekezésem interneten történő nyilvánosságra hozatalához hozzájárulok.
Fülöp István Zoltán sk. Budapest, 2021. december

02. góré építése 2013 Ópusztaszer

1. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

1.1. FELMÉRŐ ÉS ÉPÍTŐTÁBOROK A FELSŐ ÉPÍTŐ IPARISKOLÁBAN, MAJDAZ „YBL”-ÖN

A kutatási munka fókuszába állított Népi Építészeti Tudományos Diákkör (NTDK) terepmunkáinak feltérképezéséhez és elemzéséhez indokolt a terület intézményen belüli és a magyarországi építészeti oktatás kereteiben létező hagyományait és széles spektrumát áttekinteni.

Az NTK anyaintézményének számító Ybl Miklós Építéstudományi Karon és annak elődintézményeiben immár évszázados hagyományokra tekint vissza a javarész nyári felmérőtáborok keretében végzett, az iskola falain kívülre helyezett építészoktatás (mely a saját kutatómunka gerincét is alkotja /1/).

Az egyes, más-más építésztanárokhoz köthető korszakok bár különböző fókusszal és stílussal rendelkeztek, de a lényegi cél azonos gyökerekből táplálkozik – talán az „Ybl”-re jellemző gyakorlatorientált képzés okán is, melynek rövid történetét a „Building” című Velencei Biennálé katalógusa így foglalja össze: „A SZIE Ybl Miklós Építéstudományi Kar jogelőd intézményében 1879-ben indult az építészetoktatás. A Magyar Királyi Állami Felső Építőipari Iskola képzéseinek a kezdetektől fogva fontos eleme volt a múlt építészeti emlékeinek felkutatása, fölmérése és dokumentálása. Az elődök nyomdokain 1972-ben létrejött Ybl Miklós Műszaki Főiskolán 1976-tól a mai napig működik a Népi Építészeti Tudományos Diákkör (NTDK). Alapítója és első vezetője Dr. Szabó László, őt Dr. Reischl Gábor professzor követte. A diákkör munkáját jelenleg Fülöp István építész vezeti. Az idők során a diákkör tagjai fontos anyagokat állítottak össze a Kárpát-medence magyar népi építészet értekeiből. Az utóbbi évtizedben a felmerések mellett megjelentek az építéssel foglalkozó táborok is. Ez különösen fontos, hiszen a SZIE YMÉK Építésmérnöki Intézetének képzési céljai között kiemelt szerepet kap a gyakorlati oktatás erősítése.

A táborok mindig az egyes vidékek népi építészeti hagyományaihoz kapcsolódnak, elősegítve a települések értékeinek felkutatását, fennmaradását, az építési hagyományok továbbélését. 1993-ban a Népi Építészeti Tudományos

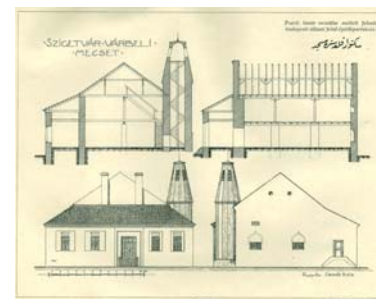
Diákkör munkáját Kós Károly-díjjal ismertek el. A táborokban kialakult emberi kapcsolatoknak pont olyan fontos szerepe van, mint a közös útkeresésnek és egymás erősítésének.

Az diákkör tagjai között annak idején számos, a mai magyar építészet reprezentáns alkotója fordult meg, igazolva, hogy a népi építészet ismerete nélkül nincs magas szintű alkotómunka.” /2/

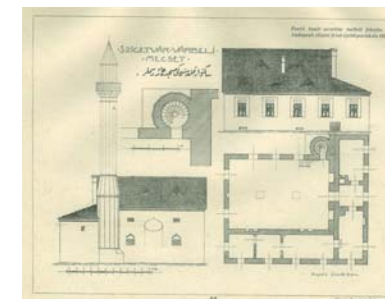
Az intézmény nyári terepmunkáinak hagyománya tehát elsősorban a felmérőtáborokkal kezdődött, de keletkezésben a diákok gyakorlati oktatása volt a kiindulás és az egyik fő cél is egyben, mely a Felső Építő Ipariskola speciális képzésén alapult. „A különböző építészeti stílusok tudományos igényű feldolgozása, az emlékek felkutatása, leírása és lerajzolása, a művészeti formák szisztematikus tanulmányozása Európa-szerte az 1830-as években kezdődött és meghatározó volt a 19. sz. második felében, sőt, még a századfordulón is. (...) A 19. sz. végén az intézetben kétféle képzésmód létezett. Az egyik a *Rendes szakosztály*, melyen a képzés hat féléves volt és a szokott iskolai tanév menete szerint zajlott. A másik az *Építőipari téli tanfolyam*, melyen a tanítás négy féléven át tartott és a szemeszterek kizárólag a téli hónapokra estek.

A *Rendes szakosztályban* pallérokat és építésvezetőket képeztek, akik a téli időszakban, amikor a munka szünetel, irodai munkára is alkalmasak voltak. Az itt végzeteknek - 3 év gyakorlat után - joguk volt kőműves-, kőfaragó-, vagy ácsmesterség önálló üzésére, esetleg építőmesteri vizsgát is tehettek.

Ezzel szemben az *Építőipari téli tanfolyam* célja a télen szünetelő kőműves-, ács-, és kőfaragótanoncnak olyan képzése, hogy azok idővel szakmájuk önálló mestereként, vagy akár pallérokként működhessenek. Mivel ezek a tanulók az év melegebb hónapjaiban építkezéseken dolgoztak, nekik a tanítás november 3-tól március végéig tartott.

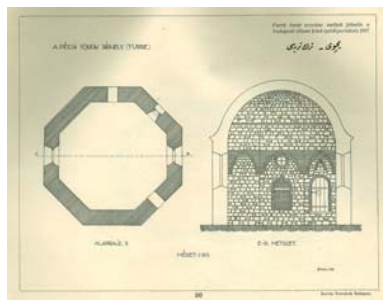
03. FÉI felmérés - 1917 Szigetvár

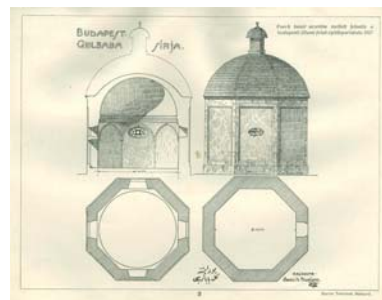
04. FÉI felmérés - 1917 Szigetvár

Iparjogi tekintetben mindkét tanfolyamtípus ugyanazt a képesítést adta, de a *Rendes tanfolyam* a középiskolai érettségivel egyenértékű bizonyítványt adott. Ez azt jelentette, hogy a *Rendes tanfolyam* után, a végzett diákok mindazon állások betöltésére jogosultak voltak, melyhez középiskolai végzettség szükséges, sőt, postatiszti, vagy vasúti tisztii képzésen is tovább tanulhattak. Mindkét kurzusra a 15. életévüket betöltött fiatalokat vettek fel. A felvétel kitétele volt — többek között — hogy a „rajzolás elemeiben jártasnak” kellett lenniük. Erre a jártasságra az oktatás során szükségük is volt.

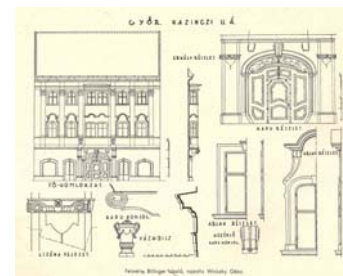
Az órarend — és ennek következtében feltehetően a tananyag is — nagyon hasonló volt mind a *Rendes szakosztály*, mind az *Építőipari téli tanfolyam* hallgatói számára. Az 1906. évi órarendjükben megtaláljuk a *kőművesmunka rajz*, *ácsmunka rajz*, *építészeti alaktani rajz* és *szabadkézi rajz* tantárgyakat. Emellett a *Rendes szakosztály* órarendjében *díszítő rajz* és *építészettörténet* is szerepelt. Mindkét tanmenetben szerepelt az *épülettervezés* és külön a *tervezési gyakorlat*. Az 1914. évi órarendben találjuk a *vasszerkezetek rajz* tantárgyat, amit később a *vas- és vasbetonszerkezetek* váltott fel. Az 1936. évi órarendben fentiek mellett a *Rendes szakosztály* tantervében ott találjuk a *távlatlan és rajz*, valamint — a korábbi építészettörténet helyett — az *építéstudó stílusok ismertetése* tantárgyakat. Ugyanakkor a téli tanfolyam órarendjében tantárgyként szerepelnek a *lépcsők* és külön a *lépcsőrajz*. Figyelemre méltó, hogy a kezdetektől mindkét tanmenetben két-két éven át tanultak *mintázást*. (...) Az oktatás magas rajzi színvonala nem csak a századfordulón, de később is jellemző volt az iskolára. „A *Műegyetem építész mérnöki karán az ötvenes években szinte külön kasztot alkottak a »Thököly útiak« a szép rajzaikkal és biztos tudásukkal» /3/*

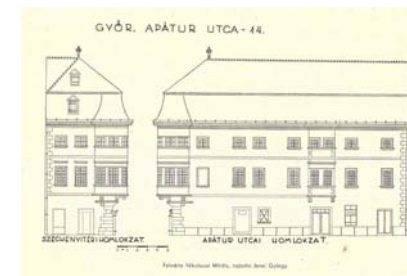
05. FÉI felmérés - 1917 Pécs

06. FÉI felmérés - 1917 Budapest

07. FÉI felmérés - 1939 Győr

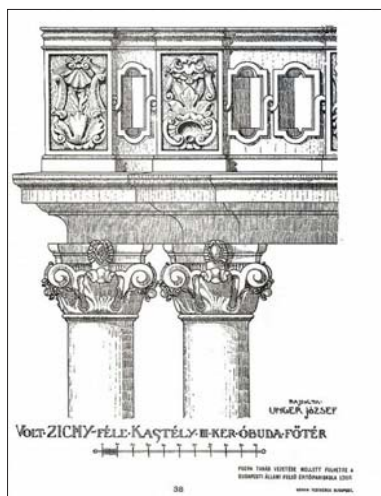

08. FÉI felmérés - 1940 Győr

Az intézményben zajló diák-felmérések őse a Foerk Ernő által vezetett nyári táborok voltak, melyet az általa összerendezett gyűjtemény, majd az ez alapján kiadott, annak történetét is leíró „Magyar Királyi Állami Felső Építő Ipariskola szünidei felvételei 1912-1942” reprint őriz az utókor számára: „A budapesti Felső Építő Ipariskolában 1910-től vezették be a régi épületek helyszíni felmérését. Erre egyfelől az építő szakma hagyományainak ápolása indította az iskola tanárait, másfelől viszont akkoriban már oly sok régi épület átépítésére, illetve helyreállítására került sor az építőgyakorlat megváltoztatásával egy időben, így a diákoknak ajánlatos volt megismerni a régi építésmódokat is. E változó építészet stílusú, nyughatatlan korban nem kevésbé tartották fontosnak a régi formák megismerését és megértését is; átalakításkor, helyreállításakor sokszor kellett alkalmazkodni a meglévőhöz. Szerencsére e felmérések értékét már akkor is felismerték; az összegyűlt anyagot témánként – felmérő utanként – csoportosítva, füzetekben kiadták, sajnos igen kis példányszámban. (...) E felmérési munkát az iskola és a tanulók szerencséjére olyan ember vezette, aki pedagógusként, építészként és műemlékek helyreállítójaként mindenki másnál alkalmasabb volt erre. Foerk Ernő (1868-1934) (...) 1898-tól 1928-ig a Felső Építő Ipariskolában az építési alaktan és az építészettörténet tanára volt. (...) Sokoldalúságát jelzi, hogy zárt sorba épített városi házak mellett kastélyok, falusi templomok és népi építészeti emlékek felmérésére is vezette hallgatóit. A felvidéki kéthajós templomok bemutatása a maga korában szokatlan, az erdélyi szász emlékek ismertetése szintén érdekesség volt. A felmérések rajzi megoldása egyszerű volt, de igényes. A helyszíneken formahű, méretezett manuálék készültek. E munka szorgalmat, önuralmat kívánt, fejlesztette a megfigyelőképességet, az arányérzékét, és a formák felismerésére való hajlamot. Az épületeket a felmérő hallgatók életre hasznos útravalóul kapták Foerk szemléletét, és e munkájuk során szerzett gyakorlati tapasztalatokat.” /4/

A felmérésekről maga Foerk Ernő így ír:

„Amidőn a Kereskedelemügyi magy. kir. Minisztérium most egy éve megbízott a budapesti felső építő ipari iskola *szünidei felvételeinek* vezetésével, tisztában voltam mindazon nehézségekkel, melyek ezen vállalkozás elé tornyosulnak, tudtam, hogy gyakorlatlan rajzolókkal szokatlan munkát kell végeztetnem, de vállaltam, mert erős meggyőződésem, hogy evvel a kezdő munkával is szolgálunk a *magyar kultúra* ügyének. Hogy most az első füzetben beszámolhatok tapasztalataimmal, avval a jó érzéssel teszem, hogy ime: túl vagyunk az első lépéseken, a kezdet nehézségein és bármilyen kezdetleges is egy-egy lapja, bármilyen naiv egy-egy ábrája, biztató az a szeretet, amellyel ezek a rajzok készültek és biztató az a munkakedv, amely nemcsak az iskolában készült rajzlapok kidolgozásában, hanem a helyszíni felvételek lelkiismeretes munkájában is megnyilatkozott. Mert ez a felvételi gyűjtemény tisztán növendékek munkája, növendékek mérték, növendékek figyelték és tanulmányozták a helyszínen és növendékek vetették papírra a látottakat és tapasztaltakat. A tanárnak csak az a szerepe lehetett, hogy vezessen, irányítson és figyelmeztessen, a felrakásokban pedig útbaigazítást adjon az önállóan látottak rögzítésére. És jóllehet, a rajzbeli ábrázolás nem áll mindig a feladat magaslatán, egy becses eredménye máris megvan: önálló, lelkiismeretes munkára szoktatja végző növendékeinket olyan korban, amikor a legkönnyebben hajlanak a fiatalság legnagyobb fogyatékosága, a felületesség felé. - Budapest 1912. december 31., Foerk Ernő, építész, tanár” /5/

09. FÉI felmérés - 1916 Óbuda

10. FÉI Szünidei felvételek - 1912

A Foerk által elkezdett munka folytatókra talált az intézményben, melynek egyik legmarkánsabb képviselőjének Dr. Szabó Lászlónak a könyvében erről a történetről és hagyományról a következők olvashatók:

„A Szent István Egyetem Ybl Miklós Műszaki Főiskolai Kar Jogelődjében 1879-ben indult meg az oktatás. Az iskola képzésének szerves része volt és maradt a mai napig az építészeti értékek tanulmányozása, így a hallgatók helyszíni felméréseinek és a mérési adatok feldolgozásának sok évtizedes hagyománya alakult ki a főiskolán. (...)

„A Főiskolán az épületek felmérésének, dokumentálásának komoly hagyományai vannak. az NTDK is a nagy elődök Foerk Ernő és Dr. Rados Jenő professzor hagyományt formáló munkásságát folytatta a 25 év alatt. (...)

A Foerk Ernő és Dr. Rados Jenő tanítványai által a nyári felméréseken készített igen műves felmérési rajzokat jó minőségű füzetekben adták ki. Ezek azok a híres-neves vörössárga színű fedlappal készített kiadványok, amelyek címe: A Budapesti Magyar Királyi Állami Felső Építő Ipariskola felmérései.” (...)

Igazi lendületet azonban az 1972-ben megindult mérnök- (üzemmérnök) képzés beindulásával kapott ez a tevékenység, és már 1976-ban megalakult a Népi Építészeti Tudományos Diákkör, amely azóta minden évben a nyári gyakorlat keretében épített környezetünk nagybecsű értékeit mérte fel és tette az utókor számára megőrizhetővé. Így pl. az 1999-ben felmért Nagypaládót a 2000-es tiszai árvíz teljesen elpusztította, és csak NTDK-saink felmérései és makettjei biztosították az utóknak a település épített értékeinek „túlélését”. (...)

A Főiskola képzési céljának megfelelően az NTDK a magyar kultúra meghatározó területével, az építészeti kultúrával, a magyar népi építészet gyökereivel foglalkozott. Az első években a lakóépületeket mérte fel és kutatta, de a tapasztalatok gazdagodásával a felmérés, kutatás tárgya egyre bővült, pl. a portán lévő egyéb épületek, építmények, telek bemutatásával, a település természeti adottságainak, történetének, az ott élő emberek életmódjának és az életüket meghatározó összefüggések vizsgálatával. A felmérési rajzok kiegészültek grafikákkal, akvarellekkal, diópác rajzokkal, helyszíni riportokkal, fotókkal, dia, film- és videofelvételekkel, valamint az utóbbi években – egyre nagyobb számban és egyre színvonalasabb kivitelben – makettekkel is. Tehát a 25 év alatt a felmérési, kutatási munka folyamatosan bővült, fejlődött.” /6/

1. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS
1.2. TEREPMUNKA A MAGYAR ÉPÍTÉSZKÉPZÉSBEN
1.2.1. FELMÉRŐTÁBOROK

Az NTK anyaintézményén, az Ybl Miklós Építéstudományi Karon kívüli magyar építészképzések közül természetesen meghatározó és zászlóshajóként működő jelenség volt a Műegyetem képzésében megjelenő felmérési munka.

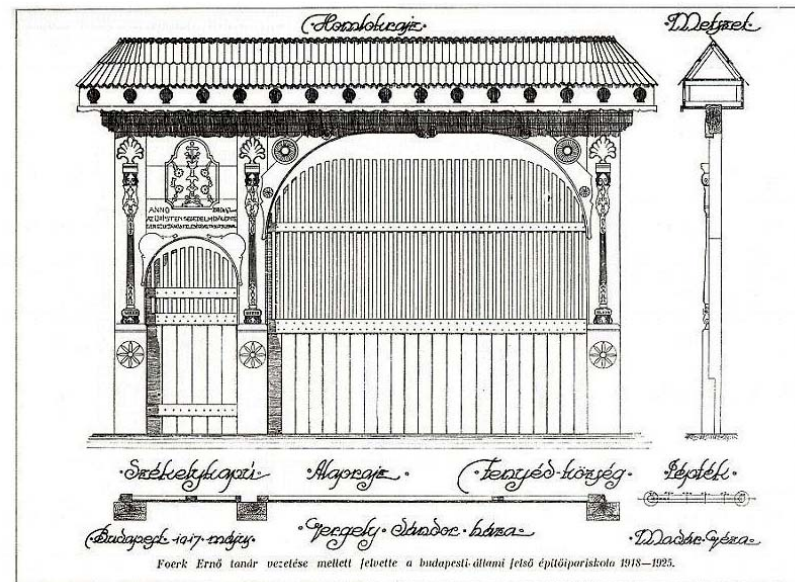
„A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészmérnöki Karán mintegy 150 éve folyó építészképzésnek kezdettől fogva szerves része volt a műemlékfelmérés. A 19. század közepétől egészen napjainkig jelen levő élő hagyomány minden építészgeneráció oktatásában és később hivatás-gyakorlásában jelen volt. Ez alatt a másfél évszázad alatt a felmérés szerepe, tervezéshez való viszonya és módszerei azonban megváltoztak. Míg az építészképzés intézményesítésekor, a 19. század második felében a felmérés az egyetemi ismeretszerzés egyik legfontosabb eszköze volt, a későbbi évtizedekben az oktatás mellett a műemléki tervezés során is alapvetővé vált. A 19. és 20. század fordulójától kezdve főként Möller István újszerű épületkutató szemlélete nyomán a felmérés a műemlékek építéstörténetének meghatározásának is első és legfontosabb mozzanatává vált.” /7/

„A gyakorlati oktatás fontos részei voltak a kampányszerűen lebonyolított műemlékfelmérések, amelyeket később mintaként is használtak. (...) Ezekhez fontos előtanulmányt jelentett a korona országában található műemlékek tanulmányozása, rajzolása. (...)

A gyakorlati oktatás geometriai megalapozásához rendelkezésre álltak Močnik Lehrbuch der Geometrie, Gugler Lehrbuch der descriptiven Geometrie és Lassgallner Oszkár Gyakorlati perspektíva című művei. Rajzi módszertani segítséget jelenthetett Gánóczy Sándor A műszaki rajzolás és eszközei című könyve.

A címjegyzék létrejötte és tartalmi bővülése egyfajta oktatásmódszertani vetülete a Steindl-, Schulek-, Möller-tanszékeken folyó munkának. A jegyzék letisztázása, pontosítása egyértelműen Möller Istvánnak Schulek utódjaként a Középkori Műépítéstani Tanszékre történt nyilvános rendes tanári kinevezését (1915. febr. 3.) követi 1918-ban. A címjegyzék vezetésének vége pedig 1931-ben bekövetkezett nyugdíjba vonulása utánra, 1933-ra tehető. Utódja, Csányi Károly professzor idején úgy tűnik, egy ideig tovább vezették. Mind Möller, mind Csányi munkásságában kimutatható a könyvtárfejlesztési stratégiával összefüggő elmélyült kutatási tevékenység. (...) Möller könyvtárfejlesztő tevékenysége és ennek mentén kutatói habitusa nagyban hozzájárult ahhoz, hogy utódai, Csányi Károly műemlékvédelmi tevékenységét és oktatását is tudományos alapokra helyezze.

Möller oktatási tevékenysége ekképpen már eltért elődeiétől. A Schmidt-iskola módszereit követve Steindl és Schulek alapvetően felmérési, rajzos dokumentálási élményei és tapasztalatai alapján oktatta a középkori építészet alakтанát és szerkezeti rendszerét. A hallgatói rajzfeladatok a korábbi nyári felméréseken készült művészi aprólékossgal kivitelezett rajzokból sokszorosított mintalapok felhasználására épült.” /8/

11. FÉI felmérés - 1917 Fenyéd (Erdély)

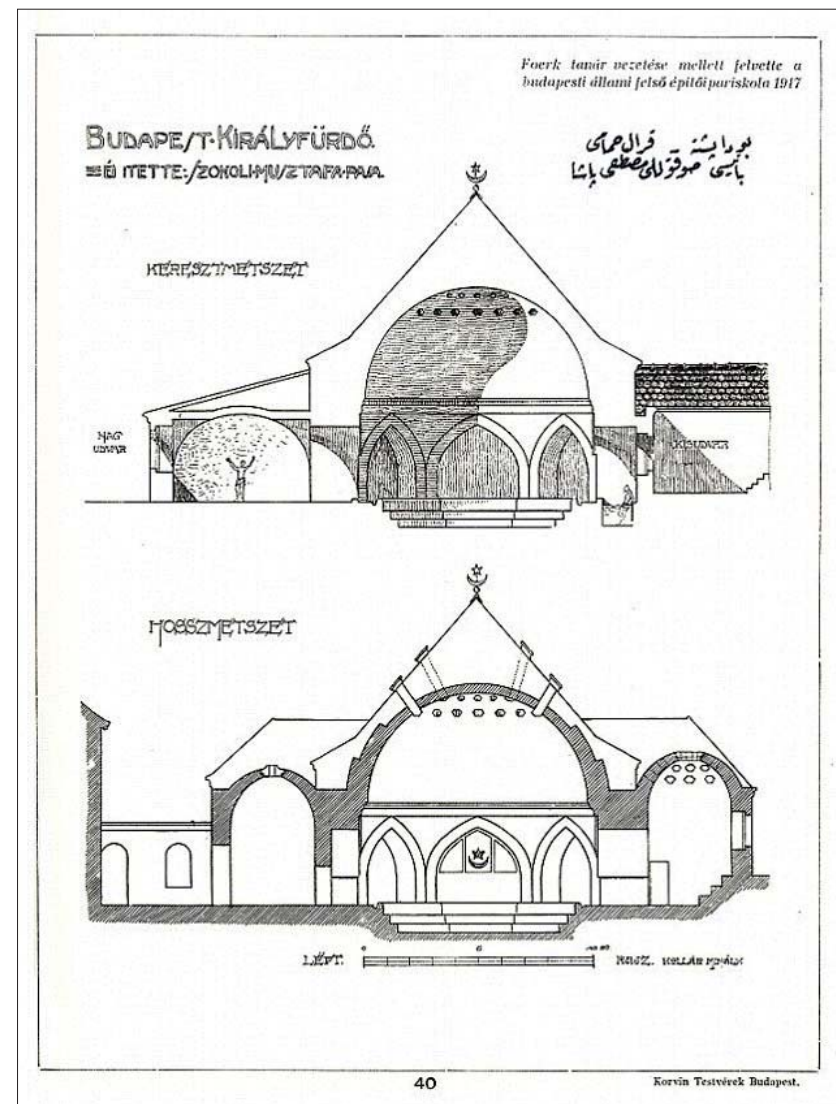
„Számtalan Moller Istvan tanitvanyai, Csanyi Karoly es Lux Geza, muegyetemi Középkori Építészeti Tanszék tanárainak vezetésével folytak hallgatói felmérések a két világháború között. Ezeknek célja az oktatás mellett a még fellelhető középkori műemlékek inventarizációja, dokumentálása volt. (...)

A két világháború közötti oktatógeneráció tagjai, Lux Géza, Csányi Károly, Dümmerling Ödön (Walder Gyula, Rados Jenő) tehát nagy arányban építették be tanrendjükbe a történeti épületek felmérését, ami Möllerhez hasonlóan számukra is leginkább a helyreállítások, műemléki tervek előkészítését jelentette. Az ő hallgatóikból kinőtt következő generáció, Sódor Alajos, Zádor Mihály, Sedlmayr János, Hajnóczy Gyula, Szentkirályi Zoltán a második világháború utáni évtizedekben folytatta a tanáraik által képviselt elveket.” /7/

A BME műemléki és népi építészeti felmérőtáborainak későbbi korszakából kiemelendő még Istvánfi Gyula munkássága is.

Az Ybl és a BME felmérőtáborai mellett jelentős szakmai tevékenységek folynak még a témában A Pécsi Tudományegyetemen is, melynek vezetője Kondor Tamás az intézményükben zajló, a felmérőtáborokhoz kapcsolódó kutatások specializációjáról így fogalmaz:

„Értékmentés – Értékkeremtés: A magyarság épített örökségének feltárásán keresztül, kutatjuk a lakó- és középületek évszázados formai és funkcionális fejlődését, a legelső megjelenési formáktól napjainkig. Tesszük ezt, néprajzos kollégákkal együtt dolgozva, a települések és épületek léptékére egyaránt vonatkoztatva, a gazdasági, történelmi, demográfiai, ipari és minden egyéb változások függvényében, a múltat és a jelent áthidaló időintervallum tükrében. A kutatások eredményeit felhasználva fejlesztési koncepcióterveket készítünk a megmaradt épített értékek megóvására, funkcionális feltöltésére, új épületek létrehozására. A cél, egy gyökerekből táplálkozó kortárs építészeti gondolkodás megfogalmazása –ill. formába öntése, mely jövőt ad jelennek a múlt értékein keresztül! /9/

12. FÉI felmérés - 1917 Budapest ("Török emlékek Magyarországon")

1. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

1.2. TEREPMUNKA A MAGYAR ÉPÍTÉSZKÉPZÉSBEN

1.2.2. ÉPÍTŐTÁBOROK

Az egyetemi képzésekben a felmérő táborok mellett megjelentek az építészeti oktatás praktikuma, gyakorlata felől közelítő nyári építőtáborok. A terepmunkáknak ez az ága szintén az építészeti kultúra megőrzéséhez köthető, csak nem annyira az adatok, épületek rögzítésében, inkább az építési hagyományok őrzésében. A táborok alapja a közösségi építés, ami a tradicionális kaláka-építés módszereit követi, csak már nem a többnyire falusi társadalom klasszikus keretei között, hanem mindez a (felső)oktatás körülményeire adaptálva.

A magyarországi építészegetemek közül nyári felmérésekben is élen járó intézmények (YBL, BME, PTE), az utóbbi évtizedekben építőtáborokra is ráhelyezte fókuszát.

A kaláka-szerű táborok – kijelenthető – hazai kiindulása a Makovecz Imre által elindított Visegrádi táborok voltak, melyeknek összegyűjtésére a 14. Velencei Építészeti Biennálé „Building” című kiállítás kurátorai vállalkoztak, ahol a már korábban is bemutatott YBL-NTDK-n kívül még szinte mindegyik magyar felsőoktatási intézményből szerepeltek résztvevők. Az egyes csoportosulások munkáját és sokszínű attitűdjét a kiállítás kiadványában foglalták össze:

„BME Szerves Építészet

„Ne vágják egymás lábába a csákányt” – mondta Makovecz Imre, amikor a Visegrádi táborok lényegét kérdezték tőle. A lényeg az egymás megismerésén alapuló alkotóközösség építése, a közös munka, az egymásra figyelés, a környezettel való törődés, a dicséretes és kritikák helyes kezelése... Az akadályokon, mint a tű fokán kell áthaladniuk a hallgatónak, hogy lássák majd mindazt, ami összeköti az Eget a Földdel.

A szerves építészet tantárgy keretén belül 2008-tól a Visegrádi táborok mintájára nyári építőtáborokat szerveztünk Sárospatakon, Devecseren és Kolontáron.

A befogadó közösség vezetőivel és a civil szervezetekkel konzultálva alkottuk meg a tervezési programot. A hallgatók a helyszín megismerésével és hasonló akciók tapasztalatai alapján készítették el pályázati terveiket. A kiválasztást nem zsűri végezte, hanem maguk, egyfajta „súlyozott demokrácia” elve szerint. A résztvevőknek egy, két oktatójuknak három szavazata volt. A kiválasztott három javaslatból a befogadó, az építés költségeit vállaló szervezet választhatott, figyelembe véve a tervek rangsorolását. A folyamatban a hallgatók megismerhettek a tervek eszmei „súlyát”, ezután hozták meg döntéseiket. A nyertes terv készítője az elismerésen túl feladatot is nyert: vezetésével kellett a díjazottaknak elkészíteniük a kivitelezési terveket, illetve irányítaniuk az építkezést. Így a többiek gondolatai is integrálódhattak a munkába, amit a használók igényei, a helyszín pontosabb ismerete alapján kellett továbbfejleszteni.

A háromhetes táborokban a kemény munka mellett a környék kulturális értékeit bemutató kirándulásokat és szakmai előadásokat is szerveztünk. A munkának nemcsak az volt a célja, hogy elkészüljenek az építmények, hanem az is, hogy a csapat megismerje a befogadó közösséget. Megtapasztalhattak, hogy az épületek legfőbb építőanyaga a közösség, és hogy a ház nemcsak óvja és kiszolgálja, de ki is fejezheti a lakók lelkületét. (...)

13. mászóvár - 2011 Kolontár

BME Középülettervezési Tanszéki és Urbanisztikai Tanszék

Láris Barnabás, Kemes Balázs, Varga Imre kezdeményezésére 2008-ban indultak el az alkotótáborok, elsősorban a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Középülettervezési Tanszék, valamint az Urbanisztikai Tanszék hallgatóinak bevonásával. A szerveződés lényege, hogy az építészhallgatók a – gyakorlatban is kamatoztatva tudásukat – egy kiválasztott magyarországi településre kisebb építményt terveznek, majd nyári táborban kiviteleznek is. Fontos, hogy a közösség aktív részese legyen a folyamatnak, valós igényeket tárjanak fel, hiszen csak a tenni vágyó, elképzelésekkel rendelkező lakók tudják valóban hasznát venni a produktumnak. A munka során a falu közössége és a hallgatók megismerhetik egymás gondolkodásmódját, hozzáállását. A szellemi és fizikai építés során mindkét közösség gazdagabb lesz.

Az együttműködő felek megtalálása nehéz feladat, a helyszín kiválasztását a polgármesterek, közösségi vezetők személyes megkeresése, bemutatkozó egyeztetések előzik meg. Amikor megtaláltuk a partnert és körvonalazódott a feladat, az egyetemistákkal ellátogatunk a helyszínre. Megkezdődnek a vizsgálatok, ötletelések. Hétről hétre rajzos tablók mutatják be a fontosabb tervezési momentumokat. Ezek eljutnak a település lakóihoz is, hiszen a siker érdekében elengedhetetlen a folyamatos kontroll. Nagyon fontos, hogy mindkét közösség a magáénak mondhassa a készülő építményt, csak így lesz majd örömük benne.

A félév végére elkészülnek a tervek, a hallgatók beszerzik az építőanyagokat. Nyáron pedig az egyetemisták – általában egy hetes tábor keretében – saját erejükből, a helyiek segítségével valósítják meg a terveket. Az építmény felavatása a készítőknél és a leendő használóknál is nagy ünnep. (...)

14. BME Alkotótábor - 2010 Valkonya

15. pajtászínház - 2010 Valkonya

16. pajtászínház - 2010 Valkonya

17. pajtászínház - 2010 Valkonya

18. pajtászínház - 2010 Valkonya

19. pajtászínház - 2010 Valkonya

CZITA Építésziroda tábora, BME Urbanisztikai Tanszék

Már hagyománynak számít, hogy az építészhallgatók nyári alkotótáborokban vesznek részt. Azzal viszont kevesen büszkélkedhetnek, hogy van olyan tervük, amely már a diplomatervezés megkezdése előtt felépült. Nem pusztán a megépült saját munka irigylésre méltó, hanem az is, hogy az építés során a hallgató személyesen tapasztalhatja meg, hogy terve valósággá válik. A papírra rajzolt terv és az anyag megmunkálhatóságának korlátai között feszülő ellentét olyan, aminek kiismeréséhez sokszor egy életút sem elegendő. A megvalósulást számos probléma nehezítette, de a tárgyak ezekkel együtt váltak értékesebbé számunkra. Sokan közülünk most találkoztak először szemtől szembe szerszámmal, anyaggal, és ami eddig csak elméleti kapcsolat volt, „verejtékké és fűrészporra változott”. A falutól sok segítséget, kedvességet és építő kritikát kaptunk. Izgalmas élmény volt elsajátítani tőlük a praktikus, egyszerű megoldásokat, megtalálni a közös nyelvet. Végül időben elkészültünk és az átadó ünnepségen mindenki nagy örömeire Bernecebaráti aprónépe birtokba vette az építményeket. E hét emléke örökre összeköt minket a helyi közösséggel. (...)

MOME

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Építész Tanszékén (2010-től Építészeti Intézet) kilenc éve folyik a „*learning by doing*” tanítási gyakorlat.

Az Építész Tanszék korábban is szervezett nyári építések, de 2006-tól az elsőéves építészhallgatók tavaszi féléves tervezési feladata egy kisépítmény tervezése. A hallgatók egy szemesztert töltenek a tervezéssel, amely – a távoli erdélyi helyszínek kivételével – mindig a hely bejárásával kezdődik. A félév végén közösen választjuk ki a tervet, amit az évfolyam megépít. A faépítmény a helyi közösség igényeit figyelembe véve készül. A feladat kiválasztásánál fontos szempont, hogy azt egy évfolyam a kéthetes nyári tábor alatt meg tudja építeni.

A munkát a helyi önkormányzat, lelkes vállalkozók, lelkészek, papok segítik, gyakran a szállás és az étkezés biztosításával. Az elmúlt években haranglábat, gyalogoshidat, kilátót, buszvárót, nyári sütőházat, kútházat építettünk a fővárostól távoli helyeken, Erdélyben, az Órségben és a Mátrában.

A közösen végzett fizikai munka egyben csapatépítés is, a nyári workshopok meghatározó élményt jelentenek a résztvevők számára. Az építve tanulás mára a MOME építészképzésének szerves része lett. (...)

20. MOME építőtábor - 2019 Sepsibenyő

Széchenyi István Egyetem, Építettervezési Tanszék

2011 ősen hoztuk létre a faluÉPÍTÉS projektet. Ekkor mint a világban helyüket kereső fiatal építészek úgy gondoltuk, hogy tennünk kell valamit az építészet eszközeivel a közösségeinkért.

A kezdeti hangzatos vidékmegmentő mondatok 2012 nyarán a boggyoszlói építőtábor után lecsendesedtek, realizálódtak; de megmaradt a közös akarat: évről évre felkutatunk egy falut, megpróbáljuk megtalálni az ott élőkkel a közös hangot, kijelöljük a célt, majd együtt megoldjuk a feladatot. Erre hallgatói tervpályázatot írunk ki. Az építészhallgató legnagyobb álma, hogy meg az egyetem éve alatt megvalósuljon egy haza.

A szakmai bírálókat után a két legjobb tervet elvisszük a faluba, hogy a helyiek dönthessenek azokról, majd segítjük a tervek elkészítését. Táborot es a helyi gyermekeknek építész-napközit szervezünk, majd három hétig irányítjuk a munkafolyamatokat. Estenként a kocsmában beszélgetünk, es a végén mindenkinek köszönetet mondtunk. (...)

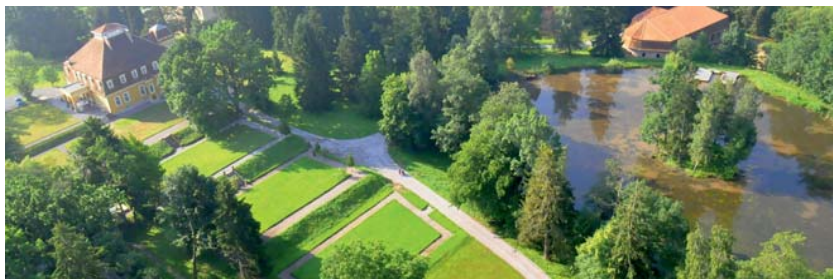
21. faluÉPÍTÉS - piac - 2012 Boggyoszló

22. faluÉPÍTÉS - piac - 2012 Boggyoszló

BCE Kertművészeti és Kerttechnikai Tanszék

A zabolai Mikes család (Gregor Roy Chowdhury), Sepsibukszád Község Polgármesteri Hivatala és a Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Kar Erdélyi Tájérténeti Szeminárium (Fekete Albert PhD) 2006-ban meghívásos ötletpályázatot hirdetett a fürdők kertépítészeti revitalizációs tervének elkészítésére. A tervpályázat tárgya a zabolai Mikes család számára visszaszolgáltató fürdők tájépítészeti rehabilitációs programtervének elkészítése volt, míg a tervpályázat célja pedig a kertépítészeti és építészeti javaslatok összegyűjtése volt, amelyek támpontot adhatnak a hajdan virágzó Mikes-fürdők (Vallató-, Hammas-, valamint Bükki-fürdő) rehabilitációjára, közcélú használatára. 2007-ben kezdődött el a Mikes-fürdők felújítása. A kalákában végzett építéshez a nyertes pályamű (szerzők: Homann Janos, Sárospataki Máté) szolgáltatta a szakmai alapot, ami a helyi ácsok és fürdőszakértők segítségével vált véglegessé. A terület magántulajdon, de teljesen nyitott, így sok helyi lakos látogatja a fürdőket. A tulajdonos Mikes család is azt akarta, hogy továbbra is szabad használatú legyen a felújított komplexum, gyógyvizeivel és egyéb természeti értékeivel együtt. A felújítás időszzerű volt. Az egykori gerendamedencék megsüllyedtek a kitaposott, csúszós talajon. A megnövekedett látogatói létszám miatt nagyobb, a medencékhez, és a környezeti adottságaihoz illeszkedő faburkolatokat hoztunk létre, melyek a fürdőzés mellett a természeti értékek megóvását, bemutatását is szolgálják. A Vallató-fürdő körüli lapos környezetben biztosítani kellett a medence használhatóságát, illetve meg kellett építeni az átjárót a szomszédos gázfeltöréshez, ahol mofettát építettünk. A Hammas-fürdők területén pavilont épült, ami védelmet nyújt eső és a szélsőséges napsütés ellen is. Az volt a célunk, hogy mindkét helyszínen funkcionálisan megalapozott, használható és a hely szelleméhez illeszkedő terek és térkapcsolatok jöjjenek létre. (...)

23. Mikes kastélykert - Zabolai

24. dAM - görészínház - 2013 Biharugra

25. dAM - Zajgó - 2016 - Tiszafüred

BCE Kertészettudományi Kar

Építsünk környezetbarát házat olcsó építőanyagokból, olyanokból, amelyek könnyen beszerezhetőek a Vajdaságban. Legyen egészséges levegő- és páraháztartása, és a rezsiköltsége se legyen magas. A ház építése váljon igazi közösségi élménnyé. Építsünk kalákában!

A fenti kritériumoknak a szalmabálából épült ház felel meg leginkább.

A résztvevők a Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Kar Zentai Kihelyezett Tagozatának hallgatói, valamint a téma iránt érdeklődő önkéntesek: Böröcsök Attila, Firic Noémi, Molnár Tamás, Horváth Ágnes, Nagy Zsombor.

Az ötletgazda és levezenylő mester Horvát Lehel. (...)

dAM Debreceni Alkotó Műhely

A három éve létrejött debreceni Alkotó Műhely (dAM) az építészek kulturális színtere, rendezvényekkel, előadásokkal, workshopokkal gazdagítja a helyi építészek programjait.

Idén első ízben szerveztük meg az építőtábort, azzal a céllal, hogy a résztvevők felfedezzék az építés, az alkotás örömeit, hogy olyan tradíciókkal, munkamódszerekkel ismerkedjenek meg, amelyeket a hétköznapi életben nem lehet elsajátítani. Nemcsak gyakorló építészeknek szerveztük, hanem hallgatóknak, érdeklődőknek is.

A tábor kovása a közösségi alkotás. Az építménynek teret adó kis falu lakói együttműködőek és nyitottak voltak. A tábor összehozta az itt élőket, akik nagy szíjjel vesznek részt az építésben. Az építés a tábor lakóit is erős közösséggé kovácsolta. Mint az ács kezében a faanyagok, úgy csiszolódnak össze a résztvevők. (...)

NYME Alkalmazott Művészeti Intézet

Sokakat vonz az Őrség semmihez sem fogható világa. Aki bejárja szűk útjait, eltéved patak völgyeiben, körültekint a dombjairól, szinte újjászületik. Közel kerülni az állatokhoz, beszélgetni a helyi gazdával, aki megmutatja, hogyan bárdoltak a fenyőrönköket gerendává... Itt a turista nem jöttment, hanem egy máshonnan érkezett érdekes ember. Nézni a naphosszat a szérűn pücskörésző asszonyt, este megkóstolni dödölléjét. Szövevényes, gazdag emberi kapcsolatokat mutató világ ez. Az itt élőkben meg van bizalom egymás iránt, az emberek ismerik a másikat. Szalafőn kimondottan erős, összetartó a közösség. Minden korosztály megtalálja módját a szolgáltatnak: van önkéntes tűzoltógarda, „Banyaklub” és focicsapat is. Ez a működő, kerek világ nyitott es befogadó, az egyéneknek és a közösségeknek is vannak céljai. Mindenki segíti a másikat. Új szokásokat alakítanak ki a nyári fesztiválokkal, de őrzik a régi hagyományokat is. Tárt karokkal varjak a turistákat, valaki mindig készségesen útba igazítja az érdeklődőket.

Úgy kell tehát beavatkozni a taj megőrzött egységébe, hogy a létrehozott műtárgy természetesen hasson.

Persze, az összefogás, az építés közösségi rituáléja sokszor magánál az építménynél is fontosabb.” /2/

Az építő terepmunkák sokszínű palettáján tehát megtalálható a klasszikusabb értelemben vett gyakorlati egyetemi oktatás koncepciójától kezdve a helybéliekkel közös együttműködésen alapuló munkavégzéseken keresztül az egyetemi keretből kilépő és arányaiban inkább a kalácsa hagyományaira építő társadalmi csoportok is.

26. dAM - górészínház - 2013 Biharugra

27. NYME AMI - AMI Hangszer - 2013 Orfalu

1. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS
1.3. TEREPMUNKA TÁRSADALMASÍTÁSA
1.3.1. VISEGRÁDI TÁBOROK

28. Kas - 1981 Visegrád

Az egyetemi építészoktatás kereteiből kilépő a társadalom szélesebb rétegeit is bevonó építőtáborok kezdete a Makovec Imre által életre hívott Visegrádi táborokig nyúlik vissza. A tábor keletkezéséről, indokoltságáról és jelentőségéről Makovecz Imre visszaemlékezésében ez olvasható:

„A bányaudvar lett a helye a pályázatokon nyertes tervek kiviteli munkáinak, a tábornak. Itt lehetett megismerni az együttélés elemi szabályait, az étkezés, a munka, a szerelem, a barátságok drámáját és a közös akarattal elvégzett munka örömet és büszkeségét. De itt lehetett megtanulni a tervek alapján építeni a Váci Révnel, a Mogyoró hegyen. (...)

A visegrádi táborokban többszáz fiatal építész fordult meg az évtizedek során. Belőlük vált ki az a társaság, akik ma már 35-40 évesen a magyarországi szerves építészet erősségét jelentik, s azok is, akiknek a tábor belső szabadságuk és józan eszük kialakulásához kellett csupán.” /10/

„A nyári alkotómunkák mintegy 20 éven keresztül zajlottak, gazdagítva ezzel Visegrád térségének fizikai és mentális térképét, csakúgy mint az az ezekben résztvevőket. Az eltelt 20 év alatt a legváltozatosabb tematikákkal, de alapjaiban ugyanazzal a szellemiséggel készültek a természeti- és egyúttal a társadalmi közegükkel szervesen összeépített objektumok. A táborok története, struktúrája és változásai az évről-évre létrehozott újabb objektumok felsorolásával rajzolódik ki.

„1981-ben kezdődött, amikor néhány építészhallgató elhatározta, hogy az elméletközpontú egyetemi oktatást kiegészítve megpróbál valóságos érintkezésbe kerülni anyagokkal, a természet erőforrásait felhasználva részt venni egy tényleges alkotó folyamatban. Két hétig táboroztak egy elhagyott bányaudvarban, és Makovecz Imre vezetésével felépítették a Kas-t. Azt az épületet, amely az egyénenként önállóan kivágott fáknak egy közös rituáléban történő összekötözéséből formálódott a felépülő közösség hajlékává. Az elkövetkező években megvalósuló - más-más gondolatot hordozó - építmények mögött mindvégig a legelső táborban megfogalmazott igények működtek. Így születtek meg sorra a Barlang, a Híd, az Út, a Torony, a Jel és a Csűr. Ezek, a látszólag egymástól független, külön életet élő művek, mint cövekek jelezték a körülöttük kavargó események sodrását, irányuk olyan határozott volt, hogy viszonyulásra készítetett bennünket. Meg akartuk találni saját helyünket ebben a történetben. Úgy haladni tovább, hogy az általunk leszúrt cövek az elődei által kijelölt út ívét kövesse. Ezért kezdtünk el foglalkozni az idővel. A jelennel a múlt viszonylatában.” /11/

„1981: Kas

1980 tavaszán néhány építészhallgató és építész kirándulást tett a Visegrádi hegyekben. Itt merült fel először egy földépítészeti tábor gondolata. Ebből kiindulva szerveztük meg a Visegrádi Tábort 1981-től mesterünk Makovecz Imre vezetésével, aki lehetőséget teremtett ahhoz, hogy tábort verjünk Visegrád mellett egy elhagyott bányaudvarban-amelyet később Szent Istvánról neveztünk el. (...) Ez alatt a két hét alatt a résztvevők szívében megszületett valami az együttlét, a közös, értelmes tevékenység, a szellemi és fizikai jelenlét által. Amegélt történet fontosabbá válhatott, mint maga az elkészült KAS. (...)

1982-83: Barlang

A tábor 1982-ben folytatódott, ismét előzetes tervezések és megbeszélések után. Ebben az évben egy fedett és zárható "lakó"-helyet akartunk építeni. A korábbi táborhelyen látható volt egy U alakú kis domb, megnyitva a tűz felé. A középben lévő mélyedést kiástuk. (...)

1982-83: Híd

1982-ben kezdtük el építeni a HÍD-at is, mely a bányaudvar két tisztása közötti mélyedésben felvezető ösvény felett ível át a tábor kapujaként is szolgálva. A HÍD szerkezete fűrészelt tölgygerendákból áll, két A alakú lába fölött íves járófelület köti össze a KAS-t és a BARLANG előtti tisztást. (...)

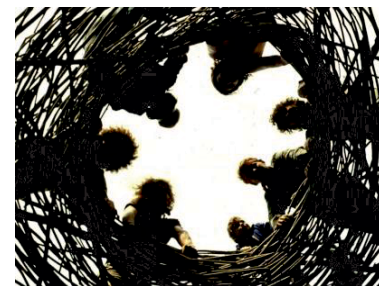
1984: Út

A Szent István bányaudvartól nem messze van egy másik bányaudvar, amelynek hatalmas sziklafala és elhagyott, gazos platója furcsa, misztikus hatású. 1984-ben itt építettünk óriási sziklából egy 3-4 m széles durva felületű utat. Némasági fogadalomban kezdtünk dolgozni, melyet egy hétig tartottunk. E munka eredményeként készült az ÚT, mely őskori jelként magányosan, szürreálisan vezet egy határozatlan ponttól nyílegyenesen a megmászatlan sziklafal felé. (...)

1985: Torony

Az 1985-ös év döntő fordulatot hozott a tábor történetében, generációváltás zajlott le, a résztvevők többsége először vett részt a táborban.

Ezt megelőzően többször találkoztunk és beszélgettünk a tábor céljáról, jövőjéről és arra a meggyőződésre jutottunk, hogy a tábort itt Visegrádon kell folytatni az eddigi öt év szellemében. (...)

29. Kas - 1981 Visegrád

30. Kas - 1981 Visegrád

31. Barlang - 1982-83 Visegrád

32. Barlang - 1982-83 Visegrád

33. Híd - 1982-83 Visegrád

34. Út - 1984 Visegrád

35. Torony - 1985 Visegrád

1986: Jel

Az egységes világ tudatunkban mindig ellentétpárok valamelyik elemeként jelenik meg. Pedig nincs fény sötétség nélkül, belső külső nélkül, ég föld nélkül. Nehéz belelátunk, hogy külső tetteinkkel formálhatjuk belsőnket, és belsőnkől eredve formálhatjuk a környezetünket. (...)

1987: Csűr

Ez az a táj, ahonnan valamikor körbenéztek. Egy helyütt, ahol megbontottak egy hegyet, az fölfedte arcát, előtte tér és idő bomlott ki. Ebben a tér-időben jelek épülnek. Jelek, amelyekkel együtt folytonos térben és súlyozott időben létezzünk. Egy Kas, egy Hid, egy Barlang, egy Út, egy Torony, egy Jel és egy Csűr... (...)

1988: Gubó

A legelején tavasszal minden nagyon egyszerűnek tűnt: kitalálunk valamit, lerajzoljuk, aztán a nyáron felépítjük. Lassanként kiderült azonban, hogy attól a pillanattól kezdve, hogy az első megbeszélésre összejöttünk, mindannyian egy fantasztikus, már-már legendás történet szereplőivé lettünk. (...)

1989: Színház

Ezt a színházat a hely varázsa szülte. Azok az adottságok, amelyeket egy természeti környezetben szerencsés együttállásban készen találtunk, és amelyekből csak ki kellett bontanunk, láthatóvá kellett tennünk a színház kétoldalú, sokszor érthetetlen világát. (...)

1991: Re-Kas

Az építészhallgatók tábora immár 11. alkalommal telt meg étellel idén augusztusban. Új étellel. Magam is újként csöppentem bele, nem ismertem eddig. Néhány barátomnak azonban fontos volt ez a tábor, ezért kíváncsi lettem rá én is. (...)

1992: Budi

Az induláskor még csak hat főből álló csapat úgy döntött, az erejéhez illő, minimál-profán programot választ. A mogyoróhegyi jurtatábor büféjébe jártunk fel tervezni, ami a legfelhőtlenebb időszakot hozta a tábor életébe, leszámítva a részeg botorkálást az esti domboldalon az erdei fák gyökerei közt. Azután már csak dolgozni lehetett, mert végül megszületett, Klobusovszki Péter, Kühn Péter és Király Zoltán kitartó és lázas alkotmunkája után, a budi terve. (...)

36. Jel - 1986 Visegrád

40. Re-Kas - 1991 Visegrád

37. Csűr - 1987 Visegrád

41. Csűr - 1987 Visegrád

38. Gubó - 1988 Visegrád

42. Budi - 1992 Visegrád

39. Színház - 1989 Visegrád

1993: Szék

Visegrád, nyár. Először asztalt csináltunk; kereket, nagyot. A francia lány nem gondolta, hogy ez a sörözős-fürdőzős csapat képes bármit is megépíteni. Megtisztítottuk a hegyoldalt a szikla mögött. Négy hatalmas fát hoztunk az erdőből. A Klobu háta még sokáig diagonál-kockás volt a függőágytól - kivonta magát a facipelésből. Építettünk egy hatalmas széket. Mindenki elfér a tetején. A Szabóék nyaralója látszott a túlparton. Boór, Kühn, Zombor még visszamentek, hogy kimerevítsék a széket. Már ősz volt. (...)

1995: Kereszt

Az első csalódáson túl legtöbbször ketten, néha hárman úgy gondoltuk, utolsó jelet állítunk a tábornak. Bizva viszont abban, hogy egy év múlva a tábor újraeledésével kivághatjuk ezt a jelet. (...)

1996: Asztal

Abból a felindulásból, hogy kell valami közös, született ez a terv. Egy kerekasztal kőből. Kitaláltuk, megrajzoltuk, csak éppen a kövek nem alkalmazkodtak ehhez a tervhez. (...)

1997: Hangszer

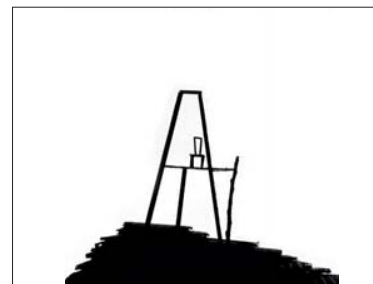
Az elmúlt táborok sikerei és sikertelenségei nyomán számomra egy tanulság szűrhető le: ez a tábor nem egy, s nem három ember tábora. Ez a tábor akkor bír működni, ha megvan a megfelelő számú ember, a kritikus tömeg. (...)

1998: Hang-Fal

Mikor elindultunk, még nem tudtuk, hogy hova is megyünk, mi vár ránk és még csak nem is sejtettük, hogy történések tömkelegét vonja maga után Visegrád. (...)

2001: Bárka

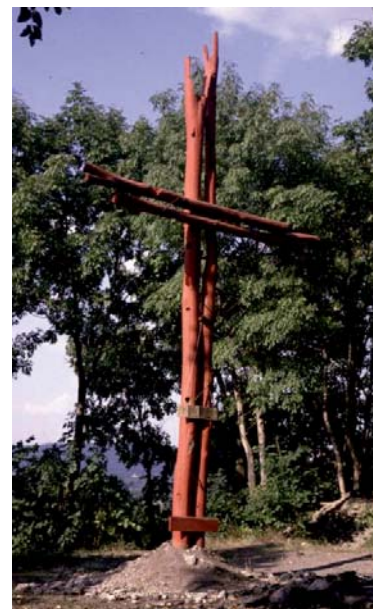
2001 tavaszán, két év szünet után, fejünkbe vettük, hogy fel kéne támasztani a Visegrádi Építésztaortot tetszhalálából. Voltunk hárman, ötödéves vén lókotók, akiknek még alkalma volt az utolsó táborokban részt venni. Az ötlet jött hamar: a Tábor újbóli benépesítéséhez egy Noé Bárkájára van szükség; a tervező csapat hozzá is látott hamar Szabó Ádám vezetésével az ötlet tervvé avanszálásához. Ezek szerint egy dobozszerű faépítmény épült volna a már rég lebontott Torony alapjaira, oly módon, hogy lenről érkezve egy a tetőn megfeneklett stilizált bárkára hasonlítson." /11/

43. Szék - 1993 Visegrád

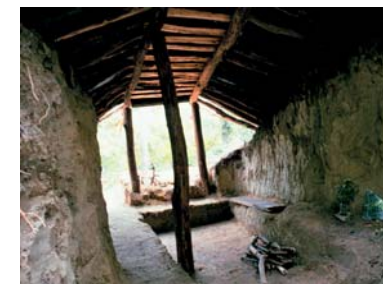
46. Hangszer - 1997 Visegrád

44. Kereszt - 1995 Visegrád

47. Hang-Fal - 1998 Visegrád

48. Bárka - 2001 Visegrád

45. Asztal - 1996 Visegrád

49. Bárka - 2001 Visegrád

1. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS
1.3. TEREPMUNKA TÁRSADALMASÍTÁSA
1.3.2. HELLO WOOD

50. Hello Wood 2011 Csórompuszta

53. Hello Wood 2015 Csopak

51. Hello Wood 2013 Csórompuszta

54. Hello Wood 2016 Csopak

52. Hello Wood 2014 Csórompuszta

55. Hello Wood 2018 Tokaj

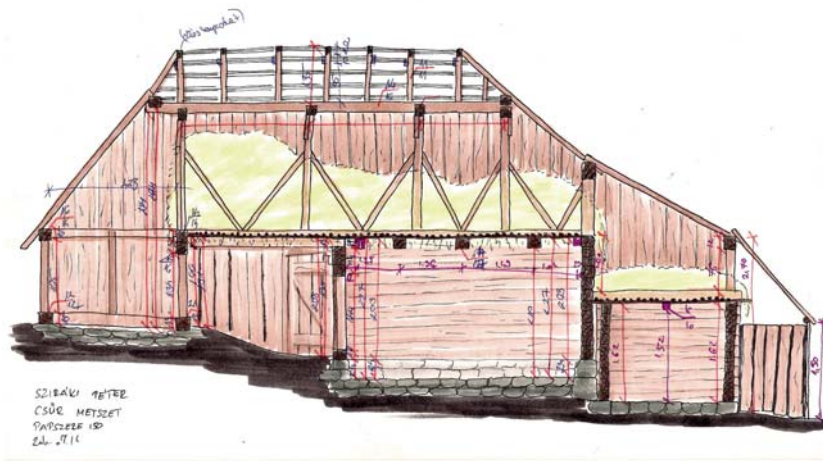
Az építőtáborok egy speciális szegmensét fedi le a Visegrádi táborok után majd 10 évvel elindult Hello Wood-csoport, melynek történetéről az alapítók így írnak: „A Hello Wood 2010-ben egy művészeti táborként indult, és mára egy nemzetközi alkotócsoporthá nőtte ki magát, amelyben építészek, formatervezők és asztalosok közös munkával hoznak létre egyedi alkotásokat. Mai formájában, a Hello Wood kreatív építész és design stúdióként valamint független oktatási platformként működik. Stúdió projektjeinket az innováció, a társadalmi felelősségvállalás és a minőségi design iránti elkötelezettségünk hajtja. Elsősorban fából és egyéb természetes anyagokból készítünk ideiglenes alkotásokat, amelyek nem csupán művészi értékkel bírnak, hanem társadalmi üzenetet is közvetítenek. Kiemelt célunk, hogy tudományos és művészeti eszközökkel közösséget építsünk, és az építészetet a nagyközönség számára is érthetővé és szerethetővé tegyük. Kreatív szolgáltatásaink alapja az innovatív és minőségi termékfejlesztés. Legyen szó kabinok, épületek vagy nagyobb fajsúlyú, 1000 m²-es fesztivál helyszínek megépítéséről, stúdióink elkötelezett a magas minőség iránt. A kívánt színvonal elérése érdekében - és ügyfeleink igényeit mindvégig szem előtt tartva - a munkafolyamat minden fázisában jelen vagyunk, az ötlet megszületésétől a megvalósításig. Összetartó, elhivatott csapat vagyunk. Amennyire elkötelezettek vagyunk a munkánk iránt, annyira fontosnak tartjuk azt is, hogy jól érezzük magunkat együtt és sikereinket közösen megünnepeljük.”/12/

A Hello Wood nemzetközi művészeti program fő eleme egy nyolcnapos magyarországi nemzetközi alkotótábor, melyre immár ötödik alkalommal kapnak meghívást magyar és külföldi felsőoktatási intézmények, alkotócsoporthok, szakemberek. A 6-8 fős csapatok a workshopvezetők szárnyai alatt valósíthatják meg közös elképzeléseiket. 2013-ban a 130 fős programra 12 ország 18 egyeteméről érkeztek diákok. Az itt létrehozott alkotások többnyire fából készülnek és kifejezik a társművészetek segítségével megvalósult társadalmi szerepvállalást. A Hello Wood tudományos és művészeti területeket integrál, közösséget épít és tehetségeket kutató, miközben országhatárokat átívelve hoz össze diákokat és oktatókat. A Hello Wood olyan egyedülálló tapasztalási forma, ahol „a tett tanít”. Célunk, hogy a résztvevők vegyes csapatokat alkotva tapasztalatokat cseréljenek. A z eddigi gyakorlat szerint idén is megtartjuk a workshopvezetői rendszert, mert így jó eséllyel alakul ki tudástranszfer, mindemellett egyedülálló lehetőség a generációk közötti falak lebontására, olyan ismeretségek kialakítására, amelyek túlmutatnak az egyetem falain.”/2/

2. KÉT ÉVTIZED TÁBORAI

2.1. KUTATÁSI- ÉS MUNKAMÓDSZEREK

A táborok helyszínének kiválasztása évről-évre esetleges. Nincs előre meghatározott és eldöntött szisztéma vagy rögzített kutatási terv. Nincs kiszemelt település vagy települések, amiket hosszú esztendőkön keresztül kutatva következtetéseket vonhatnánk le az adott régióról. A helyszínének kiválasztása alkalmoszerű, személyes megkeresések, spontán felmerülő hasznosítási és építési igények mentén körvonalazódik az adott év táborainak terepe és tárgya. A felmérőtáborokban alkalmazott mérési, kutatási és dokumentálási technikák a kezdeti időszakban archaikusak voltak. Hagyományos mérőeszközöket (rövidebb és hosszabb mérőszalagot, colstokot, mérőrudat) használtak a hallgatók a helyszíni munkák során. Mostanra ezeknek a klasszikus mérőeszközöknek a használata kiegészült a korszerűbb lézeres távmérők, geodéziai jellegű mérőműszerek és a fotogrammetriai módszerek alkalmazásával. A helyszíni dokumentálásnak mindig is része marad a fotózás, enélkül lehetetlen a felelős és használható feldolgozás.

56. metszet 2010 Siklód (RO)

57. homlokzat 2010 Siklód (RO)

58. terepmunka 2007 Borsodszegst

59. alaprajz 2010 Siklód (RO)

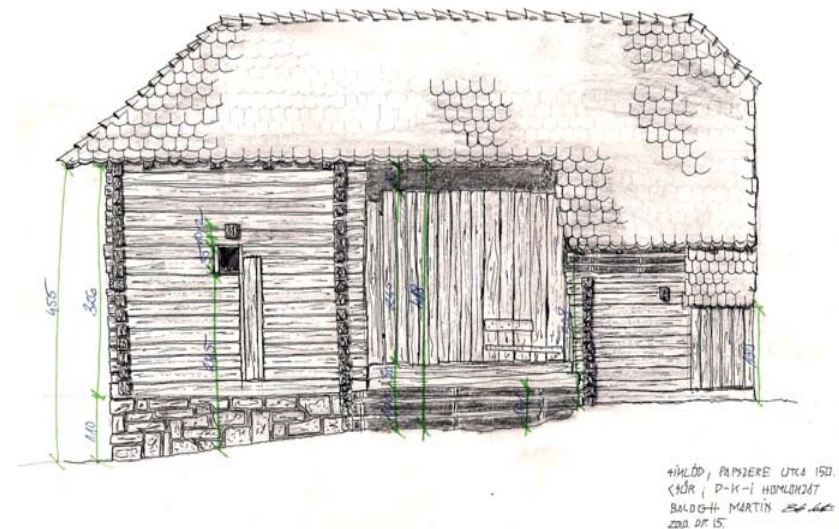

60. kovácsműhely 2007 Borsodszegst

61. terepmunka 2007 Borsodszegst

A felmérések során az építészhallgatók legrosszabb esetben két elvégzett félév után, lényegében teljesen kezdőként kerülnek terepre, ahol a csoportmunka, a csoportok tudatos kialakítása kulcsfontosságú döntés és lehetőség. Az egyik legfontosabb faktora a terepen végzett (diák)munkáknak az együttműködés kényszere és lehetősége. A csoportok három-, de inkább négyfősek. Minden csoportban vannak felsőbbéves, több tábort megjárt építészhallgatók, akik a közös munka során bevezetik a fiatalabbakat a felmérés tudományába. A felmérőtáborok időtartama, maximális létszáma az évtizedek során állandósult. Ez két hét és két tucat hallgató. Ennél rövidebb időre és ennél kevesebb hallgatóval sosem voltam felmérni. Nagyjából ennyi diákot még egy fő oktató képes irányítani, felügyelni és naponta számonkérni. Ennyi idő alatt elkerülhetetlen az átszilipelés a kényelmes, megszokott és jól ismert komfortzónából az ismeretlenbe, ahol két hétig kell együtt létezni és együtt dolgozni két tucat másik építészhallgatóval. A táborokba önként jelentkeznek a hallgatók. Gyakori a túljelentkezés, amikor is válogatni kell/ lehet közülük.

65. csűr 2010 Siklód (RO)

62. terepmunka 2007 Borsodgseszt

63. terepmunka 2007 Borsodgseszt

64. helyszíni vázlat 2007 Borsodgseszt

66. kerítés 2010 Siklód (RO)

67. kapu 2010 Siklód (RO)

2. KÉT ÉVTIZED TÁBORAI

2.2. FELMÉRŐTÁBOROK

Hallgatóként:

- 1990 Fertőrákos
- 1991 Tiszadob
- 1992 Zselyk (RO)
- 1993 Hortobágy (Csete György)
- 1994 Gyergyószentmiklós (RO)

Szervező-vezetőtanárként

- 2005 Kávás
- 2006 Fertőd
- 2007 Borsodgeszt
- 2008 Barót (RO)
- 2009 Nagybörzsöny
- 2010 Siklód (RO)
- 2011 Mindszentgodisa
- 2012 Doroszló (SRB)
- 2013 Somogyszob
- 2014 Horgos (SRB)
- 2015 Erdőhorváti
- 2016 Abásfalva (RO)
- 2017 Györköny (pincefalu felmérése)
- 2018 Zádorfalva
- 2019 Nemesmilitics (SRB)

68. 2006 Fertőd

69. 2007 Borsodgeszt

70. 2008 Barót (RO)

71. 2010 Siklód (RO)

72. 2012 Doroszló (SRB)

73. 2013 Somogyszob

74. 2015 Erdőhorváti

75. 2016 Abásfalva (RO)

Korábban a Szent István Egyetem, jelenleg az Óbudai Egyetem kötelékébe tartozó Ybl Miklós Építéstudományi Karon működő Népi Építészeti Tudományos Diákkör (NTDK) jogelődje, a Felső Építő Ipariskola (FÉI) Szünidei felvételei 1912-ben indult. Célkitűzése a kezdetektől változatlan, az iskola hallgatóit bevezetni a terepmunkába, régi mesterek keze munkájával megismertetni, átadni mindazt a tudást, amit a Kárpát-medence épített öröksége őriz. Az évtizedek folyamán a munkába több száz hallgató kapcsolódott be, ezáltal nemcsak hagyományt őrizve, hanem teremtve is.

Az éves tudományos munka nyáron, a vizsgaidőszak utáni pihenőt követően, júliusban kezdődik. A népi építészet iránt érdeklődő, a tudományos diákkör munkájában szerepet vállaló hallgatók két hétre kivonulnak a terepre. Minden évben más és más tájegységet, települést keresnek fel. A kapcsolatfelvétel kétirányú, hiszen előfordul, hogy az adott település lakosai, vezetői kérik fel a diákkört a munkára, de van, hogy a hallgatók és a vezető oktató veszi fel a kapcsolatot az általuk érdekesnek tartott tájegység lakóival.

A kéthetes tábor napirendje feszes, a nap reggel hétkor kezdődik, mikor a leendő építészek kirajzanak a szállásról rajztáblával a kezükben, hogy késő délutánig műszerekkel és colstokkal a kezükben rögzítsék a környék értékeit. A csoportok 3-4 fősek, alapelv, hogy annyi épületet kell közösen felmérniük, ahányan vannak, így végül mindenkinek lesz „saját háza”. Délután, 5-6 óra felé, mikor enyhül a meleg, ismét összegyűlik a tábor.

76. helyszíni vázlat 2007 Borsodgeszt

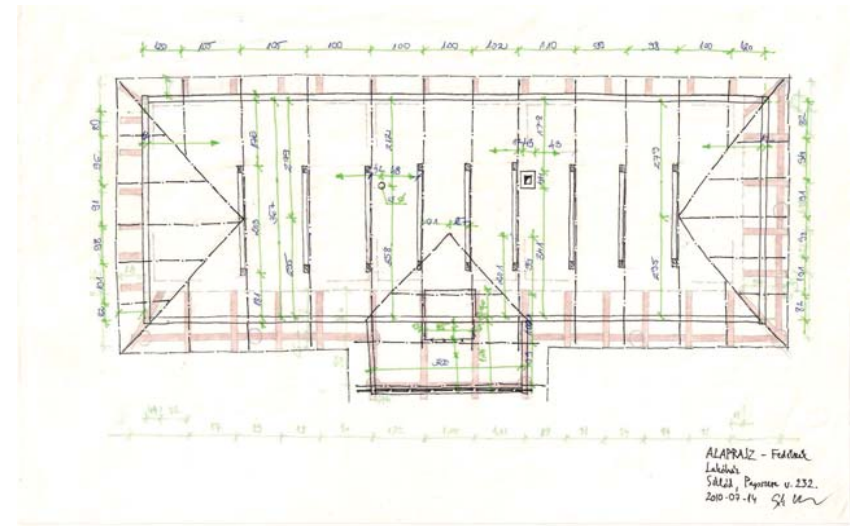
77. helyszínrajz 2010 Siklód (RO)

78. esti konzultáció 2011 Mindszentgodisa

79. Papszere 150 - 2010 Siklód (RO)

80. fedélszék 2010 Siklód (RO)

A szakmai munka igazán csak ekkor kezdődik el. A hallgatók a vezető oktatóval közös konzultációt tartanak, ahol részletekbe menően elemzik egymás munkáját. Az alkotó embernek fontos a visszajelzés, és ez a kétheti folyamatos visszacsatolás több eredménnyel jár, mint számos kurzus, könyv és elméleti oktatás. A tábort azonban tapasztalt szakemberek is látogatják, ahol előadásokat tartanak, bemutatva szakterületüket. Az estébe nyúló szakmai vitákat természetesen a vacsora, és az elengedhetetlen tábortűz zárja le.

A kéthetes tábor közepén, a kétnapos hétvégén pihenő, szabadprogram van. Ilyenkor együtt vagy akár egyénileg is különféle szabadidős programokat szerveznek, a lovaglástól a strandoláson át egészen a múzeumlátogatásig.

A júliusi felmérőtábort augusztusban egy építőtábor követi, ami gyakran az előző évi felmérőtábor helyszínén van. Itt lehetőségük nyílik a – júliusi felmérőtábort is gyakran megjárt – hallgatóknak, hogy a gyakorlatban is kipróbálják a kétkezi mesterek munkáját. Két héten át folyik valamely arra szoruló, szakmai szempontból is érdekes épület, építmény építése vagy felújítása. A diákok és tanáruk együtt vakol, falaz, tisztítja meg a házat az évtizedek rombolásának nyomától vagy éppen földházat, szalmabálából pajtát, kőből hidat épít. A gyakorlati munka a felméréshez hasonlóan számos, pótolhatatlan és máshol elérhetetlen tapasztalattal jár. Az itt elsajátított ismeretek észrevétlenül épülnek be a későbbi tervekbe, a tudatalattiba.

82. csűr 2010 Siklód (RO)

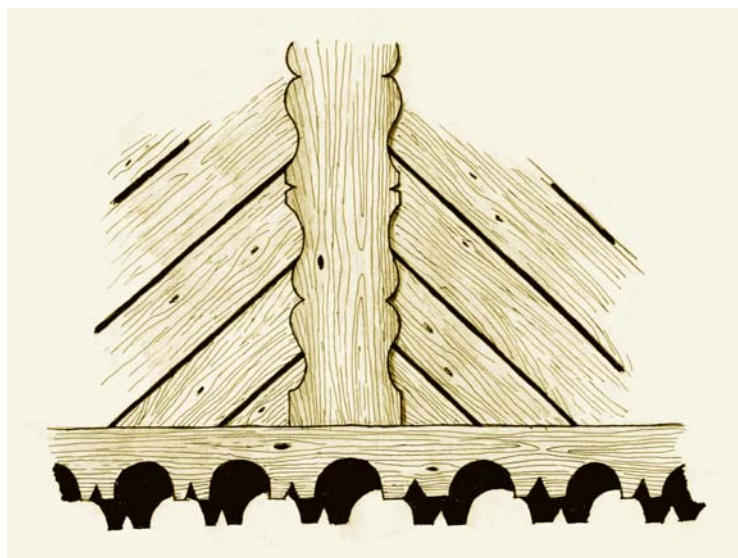
83. kerítés 2010 Siklód (RO)

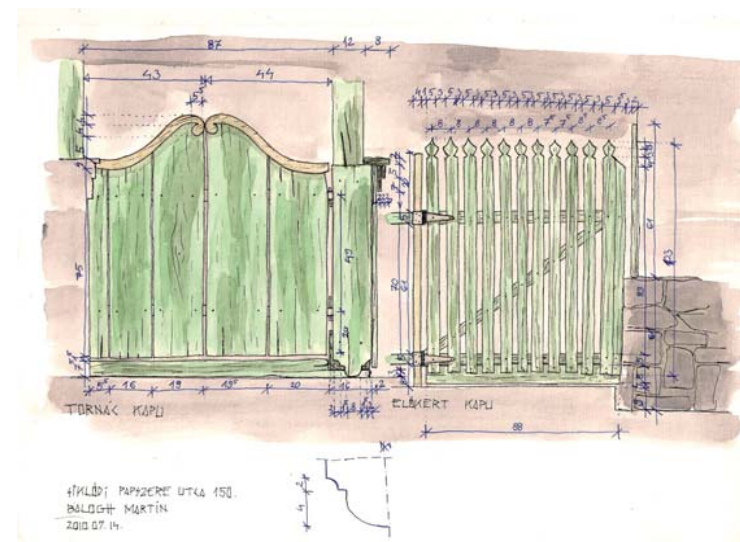
84. helyszíni vázlat 2010 Siklód (RO)

85. sütőház 2010 Siklód (RO)

81. helyszíni vázlat 2007 Borsodgeszt

86. kapu 2010 Siklód (RO)

A nyarat az ősz, a felmérést a rajzok rendszerezése követi. Az őszi félévben az építészhallgatók szinte napi rendszerességgel dolgoznak azon, hogy elkészítsék az általuk felmért és kiválasztott épület nem csak látványos, de információkban is gazdag dokumentációját. A grafikák, részletek, alaprajzok nem csak katalógusba kerülnek. Mindenki egyéni ízlésének megfelelő tablót állít össze az általa felmért házról, melyet a tavasz folyamán számos kiállításon bemutatunk.

A tavaszi kiállítássorozat a Kar épületében kezdődik, majd a diákkört támogató szervezeteknél és a felmért településen folytatja útját, hogy végül az érdeklődő középiskolák diákjainak is izelítőt nyújtson az egyetemi életből.

Az előző év eredménye még ekkor sem süllyed el a fiókok és irattárak mélyén. Szeptembertől az elsőéves építészhallgatók a nyári felmérések alapján készítik el első makettjeiket. Emellett a felmérő hallgatók számos esetben vesznek később részt házaik felújításában, a felújításra kiírt pályázatok anyagának elkészítésében, az engedélyezési tervek kidolgozásában.

A népi építészeti tudományos diákkör egy olyan út, ami az arra vetődött biztonságos környezetbe vezet, miközben megtanítja a régi tiszteletére, a hagyományok őrzésére, a természetközeli és közösségi élet megbecsülésére.

87. felmérési terv 2010 Siklód (RO)

88. kiállítási tabló 2010 Siklód (RO)

2. KÉT ÉVTIZED TÁBORAI
2.3. ÉPÍTŐTÁBOROK

- 2007 Gyűrűfű (HU) Dél-Dunántúl: földház építése
- 2008 Nemesrádó (HU) Nyugat-Dunántúl: szalmabálaház
- 2009 Tusson (FR): kőfaragás
- 2010 Borsodgeszt (HU) Észak-Magyarország: kemenceépítés
- 2011 Veresegyház (HU) Pest megye: vályogházépítő
- 2012 Borsodgeszt (HU) Észak-Magyarország: kőhíd építése
- 2013 Ópusztaszer (HU) Dél-Alföld: faszerkezetépítő - góré építése
- 2014 Sztána (RO) Erdély: faszerkezetépítő
- 2015 Terehegy (HU) Nyugat-Dunántúl: faszerkezetépítő - kápolna
- 2019 Budajenő (HU) Pest megye: kemenceépítés
- 2019 Gyergyóújfalu (RO) Erdély: faszerkezetépítő - kultúrpalota

89. góré homlokzata - 2013 Ópusztaszer

90. kápolna belülről - 2015 Terehegy

2007 Gyűrűfű: földház építése

Gyűrűfű nem volt mindig ún. ökofalu. A település a szocialista gazdaságpolitika miatt 1970-re elnéptelenedett, majd a kilencvenes évek elején Borsos Béla és Kilián Imre új fejezetet nyitott a falu történetében. A kihalt település újjászületett. Csend, nyugalom, vegyszermentes kiskertek, tiszta kútvíz, hajnali pára, gyönyörű környezet, élő közösség. Ma ez Gyűrűfű. A faluközösség megkeresett minket, ekkor szerveződött első építőtáborunk. A betelepülőket saját házuk megépüléséig a Községi Házban szállásolták el. Ez az épület az 1995-ben kalákában épült földház, az ún. „Zsilip” volt. 2007-ben meghibásodott a földdel fedett helyiségek vízszigetelése, faanyagú felülvilágítói előregedtek. A tábor ideje alatt feltártuk a vizesedés okait, kijavítottuk a szigetelést, helyreállítottuk a felülvilágítókat és bekapcsolódtunk egy éppen betelepülő család csömpölygházának építésébe is.

A gyűrűfűi építőtábor szervezői, résztvevői és segítői

- ötletgazda: Dr. Kilián Imre PhD okl. villamosmérnök
- szervező: Nagy Mariann okl. építészmérnök
- vezető: Fülöp István Zoltán
- építészhallgatók: Holecz László, Kis Kálmán, Lucskai Norbert, Nagy Levente, Percz Gábor, Petheő Dániel, Szécsi Ákos

91. a „Zsilip” (befogadóház)

92. földház szerkezeti feltárása

93. rézsű kialakítása

94. szigetelés pótlása

95. munka a taposógödörben

96. csömpölyeg készítése

97. csömpölyegfal

98. csoportkép

2008 Nemesrádó: szalmabálaház építése

A 370 lakosú Nemesrádó Zalaegerszeg mellett található. Az építőtábor egy helybéli, biogazdálkodást folytató család hívására szerveződött. Feladatunk szalmabálaház építése volt. A bálaház nem magyar találmány. Az első a bálázógép megjelenésével egy időben, az 1880-as években épült Nebraskában. A szalmabála U-értéke 50 centiméteres falvastagság mellett: 0,1 W/m²K, míg ez a nálunk jobban ismert és kedvelt tömör vályogfal esetén: 0,18. A bálaházak – csakúgy, mint a vályog és egyéb földalapú technikával készült épületek – télen meleg, nyáron kellemesen hűvösek.

A tábor kezdetére a széles alapon nyugvó épületváz már tető alatt állt. A hallgatók szalmabálát gyűjtöttek, szükség esetén méretre újrakötötték, majd a téglakötés szabályai szerint falat építettek. Beépültek a kapu- és ajtókeretek, a parapetmagasság elérése után a bontott ablakok is. Jutott idő vályogtégla vetésére, a családi vályog lakóház homlokzatának megújítására is.

A nemesrádói építőtábor szervezői, résztvevői és segítői

- ötletgazda: Zsebők Tamás okl.villamosmérnök, biogazdálkodó, fogadógazda
- szervező-vezető: Fülöp István Zoltán
- építészhallgatók: Balla Gábor, Gáti Viktor, Losonci Kálmán, Lucskai Norbert, Petheő Dániel, Percz Gábor, Szécsi Ákos, Vass Edina, Zajacz Judit

99. bálagyűjtés

100. vízszigetelés

101. bála átkötözése

102. szalmabálaház

103. a pajta belülről

104. a pajta felülről

105. tapasztás előtt

106. a pajta

2010 Borsodgeszt: kemence építése

A Kar több mint egy évtizede kiváló kapcsolatokat ápol a Bükkalján fekvő, 250 lelket számláló Borsodgeszttel. Néhány évvel korábban felmérő tábort szerveztünk ide, azelőtt település szakos hallgatók vizsgálták a falu fejlesztési irányait. Idén két kemencét építettünk. Az egyik beltéri búbos, a másik kültéri okos. Mindkettő téglából készült, agyagba rakva, ahogy illik. A z előbbi csak térdig, utóbbi teljesen elkészült a tábor ideje alatt. A beltéri egy háromosztatú geszti parasztház tisztaszobájának sarkában áll. A kültéri egy másik porta udvarán található, azóta már tetőt is kapott, és nemcsak tulajdonosat szolgálja, a falunapokon itt készül a kenyérlángos. Van benne búboskemence a kenyérsütéshez, főzőlap az edényeknek és helyet kapott egy üst is. Mindkét kemencét Szűcs Gergely pásztorműves tervezte, és ő irányította az építést is.

A borsodgeszti építőtábor szervezői, résztvevői és segítői

- ötletgazda: Juhász Katalin hagyományőrző, fogadó gazda
- szervező-vezető: Fülöp István Zoltán
- építészhallgatók: Balla Gábor, Losonci Kálmán, Lucskai Norbert, Marton Júlia, Pázmándi Rita, Sebők Zsófia, Tóth Antal Máté, Ujfalussy Domonkos

107. agyagbánya

108. készül a vályog

109. kitűzés

110. az első sor

111. a félkész kemence

112. már kémény nélkül

113. még kémény nélkül

114. kéménnyel, tapasztva

2011 Veresegyház: vályogház rekonstrukció

Veresegyház zakatoló városka a főváros mellett. Polgármestere a 76 éves Pásztor Béla 1965 óta az országban egyedülálló módon, csaknem ötven (!) éve folyamatosan irányítja a települést. Mellette dolgozik Zsigmond László főépítész, aki több mint húsz éve felügyeli a város fejlesztéseit. A Szent Erzsébet templom mellett lévő hosszú parasztházat az önkormányzat átadta a Hagyományörző Egyesületnek és a Bokréta Néptáncgyűttesnek, jórészt az önkéntes munkával végzett felújításért és tényleges üzemeltetésért cserébe. Húszéves kapcsolatot ápolunk a Bokréta szellemi motorjával, a szinten építész Fülöp Vilmossal. Javaslataira szerveződött a tábor, amelynek során bekapcsolódtunk a vályogból épült közösségi ház felújításába. A hallgatók vályogtéglával falaztak, részleges aláfalazásokat végeztek, egy helyen kicserélték a fafödémeket és rendbe tették az épület tapasztott udvari homlokzatát.

A veresegyházi építőtábor szervezői, résztvevői és segítői

- ötletgazda: Fülöp Vilmos okl. építészmérnök
- szervező-vezető: Fülöp István Zoltán
- építészhallgatók: Beke Dorka, Bognár Márton, Hajdók Ákos, Kacsóh Gábor, Kárpáti Petra, Kollár Gábor, Nagy Barbara, Páncsics Dávid, Ponty Patrícia, Szmétana Dávid, Veres Ádám

115. helyszín

116. régi vályog leverése

117. vályog előkészítése

118. födémgerendák előkészítése

119. födémgerenda elhelyezése

120. aláfalazás

121. kemence-tuning

122. csoportkép

2012 Borsodgeszt: kőhid építése

2005, 2007 es 2010 után 2012-ben ismét Borsodgeszt. Tovább ápoljuk a több, korábbi dékánunk, Dr. Reischl Gábor által kialakított, több mint egy évtizedes együttműködésünket a településsel. Idén az önkormányzattal közös ötletünket valósítottuk meg. A falu főutcájának két oldalán patak folyik, minden portához jórészt eredeti kőhidakon juthatunk be. A hidak 70-80 éves sérült, elöregedett kőszerkezetek, amelyek alapvetően meghatározzák a falu képét és hangulatát. A tábor alatt kiválasztott, szerkezetiileg sérült hidakat felmértük, majd a jellegzetes szárnyas mellvédet megtartva elbontottuk. Patakszabályozás után a meglévő kőalapra talpgerendát öntöttünk, arra állítottuk az időközben elkészült mintaívet. A bontott köveket gondosan átválogatva újraépítettük a hidat.

A borsodgeszti építőtábor szervezői, résztvevői és segítői

- ötletgazda: Boncsér Zoltán polgármester
- szervező-vezető: Fülöp István Zoltán
- építészhallgatók: Ádám Gergő, Farkas Annamária, Lucskai Norbert, Pogrányi Bence, Szász Tamás, Vadlicsek Viktor, Váradi Balázs, Vörös István

123. régi híd

124. régi híd bontása

125. munkaterület előkészítése

126. mintaívek összeállítása

127. mintaívek elhelyezése

128. mintaívek deszkázata

129. kőboltozat

130. az új híd

2013 Ópusztaszer: gabonátároló rekonstrukciója

Az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark őstörténetünk, magyarságtudatunk és népi hagyományaink egyik legfontosabb őrzője es helyszíne. A park területén kiépült skanzen az egykori vidéki élet hangulatát megidézve a dél-alföldi régió jellegzetes parasztportáit, községi, járási középületeit mutatja be. Az ÓNTE főépítésze, Murka István keresett meg bennünket, javaslatára szerveződött az ideai építőtábor. Feladatunk a skanzen szatócsboltjának udvarán található góré (faszerkezetű gabonátároló) újjáépítése volt. Az eredeti épület tartószerkezete kiöregedett, burkolata elvászott, fedélszéke megdőlt. A tábor előtt az utolsó léciig felmértük, faanyagkivonatot, költségvetést készítettünk, a fát megrendeltük. A tábor a héjazat, majd a szerkezet bontásával kezdődött. A rendelt faanyag megérkezett – a talpgerendákat, oszlopokat, szelemeneket, szarufákat kiszabtuk és felépítettük az új vázát. Következett a padlódeszkák, a burkolat, az oromzat elhelyezése és kialakítása. A tetőlécek felszegezése után a bontott és megtisztított cserepek is visszakérültek. Az ajtót megigazítottuk és a helyére akasztottuk. Elkészült.

Az ópusztaszeri építőtábor szervezői, résztvevői és segítői

- ötletgazda: Murka István az ÓNTE főépítésze
- szervező-vezető: Fülöp István Zoltán
- építészhallgatók: Bernát Roland, Berta Lilla, Bognár Márton, Farkas Annamária, Herczeg Attila, Jakab Dániel, Kocsis Tamás, Lucskai Norbert, Szabó Kornél, Szász Tamás, Szigetváry Gábor, Vörös Kata

131. régi góré

132. régi góré bontása

133. fogadószint

134. szerkezetépítés

135. fedélszék

136. csereplécek kezelése

137. lécezésre várva

138. új góré

2014 Sztána: sertésól rekonstrukciója

„Anthony Gall régi szakértője Kós Károlynak és világának, szinte hazajár Kalotaszegre. Így adódott a lehetőség, hogy szervezze meg a Varjúvár szomszédságában levő hajdani Szentimrei-villa (ma Riszeg Panzió) új kerti házikójának tervezését és építését, aminek mintája a Kós-rezidencia egy régi disznóólacska volt. A régen volt, talpas-boronafalás kis ól utódja így egy kőalapokra emelt, négy méter oldalszélességű szaletli lett, kertvégi csűr, kis zenéhez-tánchoz, kis beszélgetéshez, csillagbámuláshoz. (...)

Július második felét kaptuk meg hogy végrehajtsuk az elsőre reménytelennek tetsző feladatot; menjünk oda, egy közeli romból szerezzünk nyersanyagot, ássunk alapot, rakjuk ki kőből, tisztítsuk és kezeljük le a faelemeket, szortírozzuk és vágjuk-véssük-faragjuk őket méretre, és persze építsük össze. Ha már úgyis arra jártunk. Embert próbáló feladat volt, de sikerült, és a tény feledtet minden keserűséget, amit egy-egy nehézség alatt éreztünk. (...)

A ház szárazon rakott kő alapokon áll, falai a sarkoknál összecsapolt („makkolt”) boronafal, a fedélszék hagyományos üres szerkezet, gyönyörű zsindeledéssel. Külön büszkeséggel tölt el minket, hogy az építmény nagy részét sikerült „anyagában”, egy darab szög nélkül megvalósítanunk. A két hét alatt erős csapat kovácsolódott össze, sajátos belső nyelvjárással, amiből úgy kellett kinőnünk a hazatérés után. ...” /13/

A sztánai építőtábor szervezői, résztvevői és segítői

- ötletgazda: Prof.Dr. Anthony John Gall PhD egyetemi tanár
- szervező-vezető: Fülöp István Zoltán
- építészhallgatók: Badik-Szabó Dániel, Bártfai Gábor, Bódi Gergely Gergő, Gyergyák Csaba, Klósz Endre, Lukács Gábor, Nagy Barbara, Nyárai Zsófia, Rátkai Tamás, Szegedi Dóra, Tóth Renáta, Virág Gergely, Völgyesi Péter Zoltán

139. az eredeti ól Kós Károlyal

140. alapozás

141. faanyag előkészítése

142. szerkezetépítés

143. boronafal készítése

144. fedélszék állítása

145. zsindelezés

146. csaknem kész a pavilon

2015 Terehegy: kápolna építése

„Terehegy: A Harkány városához tartozó Terehegy község egyik neves lokálpatriótája kereste meg intézetünket azzal, hogy van egy festői fekvésű, de mára már erdővel benőtt temetőjük, ahova emlékhelyet – ravatalozót szeretnének állítani. A terület érzékenysége miatt és a maguk bizonytalansága okán örömmel vették a helyiek, hogy több hallgatói tervet (mintegy 30-at) tudunk bemutatni részükre. Tekinthejtjük ezt egyfajta mai útkeresésnek, mind tervezői, mind megbízói oldalról egyaránt. Az egyetemi workshop eredményét egy két hetes kiállításon a faluházban megnézhette Terehegy közönsége. Ezen együttgondolkodás során körvonalazódott a hogyan-tovább mikéntje. Több olyan terv is volt, amely tetszett, de ugyanakkor vitákat is generált. Végezetül az első forduló eredményeit felhasználva hallgatói pályázatot írtunk ki, amelynek a nyertes terve megvalósításra került.” /14/

A terehegyi építőtábor szervezői, résztvevői és segítői

- ötletgazda: Kaszás Árpád fogadó gazda, Dr. Krizsán András DLA
- szervező-vezető: Fülöp István Zoltán
- építészhallgatók 01: Kis Máté, Radnai Stefánia, Székely Csaba (tervezők)
- építészhallgatók 02: Bata István, Horváth Ádám, Plenter Emese, Szabó András, Szász Tamás, Szemes Dávid, Varbai Alexandra (építők)

147. fogadószerkezet

148. első szarufák

149. vázszerkezet

150. áll a szerkezet

151. tetőgerinc kialakítása

152. héjalás

153. a csapat

154. kápolna - temető

2019 Gyergyóújfalu: kultúrpalota építése

tervezési program:

- cél: egy komplex falusi élettér létrehozása, ahol „...teljessé válhat az ember...”
- akcióterület: a jegenyefák mögötti terület
- feladat 01: többfunkciós közösségi tér komplex építészeti és szerkezeti tervezése - tavasz
- méret: 150 m²
- funkciók: tavasz, nyár: előadások, konferenciák, táncház
ősz, tél: gazdasági felhasználás (állatok, takarmány, gép)
- tartószerkezet: boronafal, meghámozott rönkök; saját, gyéritesre érett fiatal fenyőerdőből (D_{max}: 20-25cm)
- falszerkezet: szalmabála, deszka
- tető / héjazat: dránicafedés
- térelhatárolás: belső használati és térszervezési igények rugalmas és korszerű kielégítése
- feladat 02: többfunkciós közösségi tér építése – nyár
- építőtábor: 2019.07.14-28.
- közreműködik: 2 ács + 8 építészhallgató

A gyergyóújfalui építőtábor szervezői, résztvevői és segítői

- ötletgazda: Bányász József fogadó gazda
- szervező-vezető: Fülöp István Zoltán
- építészhallgatók 01: Frick Orsolya, Földvárszki Tamara, Kertész D.(tervezők)
- építészhallgatók 02: Csiha Dóra, Kertész Dávid, Kistamás Anna, Masek Ferenc, Mészáros Dávid, Molnár Enikő, Sávai Lilla, Trubin Richárd, (építők)

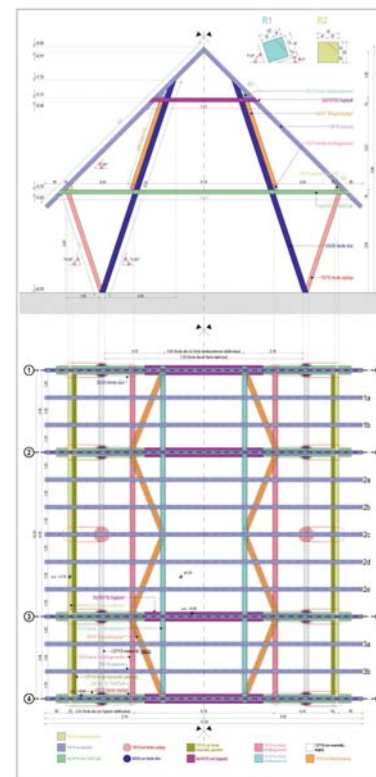
155. hallgatói terv

157. szerkezetépítés

158. fedélszék

156. kiviteli terv

159. nyár a hegyek alatt

160. vázszerkezet

3. KUTATÁSI HOZADÉKOK

3.1. OKTATÁSI FELHASZNÁLÁS

1. TÉZIS (T1):

Az építészet oktatása az „emberépítéssel” kezdődik.

T1.1.

Az akadémikus, egyetemi oktatás személyes élmények alapján való összevetése, szembesítése a valósággal

Az egyetem keretein belül zajló nyári táborok és felmérőmunkák a konkrét felmérési dokumentációk létrehozásán túlmutat. A terepmunka lehetőséget ad arra, hogy az iskola falain belül megszerzett ismeretanyag a helyszíni tapasztalatokkal értelmezetté váljanak és ennek révén kontextusba kerülve a megszerzett tudás elmélyüljön, árnyalódjon, pontosítódjon, értelmezést kapjon. Az Ybl Miklós Építéstudományi Karon meghonosodott Népi Építészeti Diákkör negyedévszázados oktatási tapasztalatairól, hasznosulásáról így fogalmaz például Dr. Szabó László, az NTK volt vezetője:

„...az NTK a magyar kultúra meghatározó területével, az építészeti kultúrával, a magyar népi építészet gyökereivel foglalkozott. Az első években a lakóépületeket mérte fel és kutatta, de a tapasztalatok gazdagodásával a felmérés, kutatás tárgya egyre bővült, pl. a portán lévő egyéb épületek, építmények, telek bemutatásával, a település természeti adottságainak, történetének, az ott élő emberek életmódjának és az életüket meghatározó összefüggések vizsgálatával. (...)

...az évek múlásával egyre több gondot fordítottunk a magyarságtudat, a szakmaszeretet és a tisztességes, becsületes, a szeretetet sem nélkülöző, de kemény, talpraesett életfelfogás tudatos megalapozására, fejlesztésére is. Egyre inkább éreztük, tudtuk, hogy nemes célt szolgálunk, és fiatalos jókedvvel, vidámsággal, diákos csínyekkel fűszerezett felmérési, kutatási munka mellett egy olyan szellemiség is kialakult, amely mindenféle ellenszolgáltatás nélküli, kimagasló teljesítményekre is képessé tette a hallgatókat.” /15/

mestermunka 01
sertésöl rekonstrukció - Sztána (RO) Erdély
161. zsindely kötegelve

A hagyományos építészettel, a kulturális hagyományokkal való szembesülésen túl a felmérések és az építések révén arról is praktikus tapasztalatokat szerezhetnek a hallgatók a táborokban, hogy az építmények egykori létrehozóinak szándékai az időtávatba behelyezve hogyan módosulnak, vagy éppen mi bizonyul ezekből tartósnak – ezzel is az építés elméleti tudásanyagát a gyakorlattal és a valósággal összevetve.

T1.2.

"Az építészet az emberépítéssel kezdődik" Plesz Antal – a táborok funkciója nem csak a szakmai fogásokkal való megismertetés, hanem a szakmai közeggel is.

Plesz Antal A műhely szelleme 12 pontjában így ír a műhely szelleméről:

1. Az építés ember-építéssel kezdődik, az autonóm emberé;
 2. A mestertől emberi tartás és szakma egyaránt tanulható;
 3. A mestert tanítványai választják és becsülik;
 4. A mester nem a tömeget menti, de az egyént nemesíti;
 5. Mesterré az önjelölés és közönségsiker nem emel;
 6. Az a tanítvány válik mesterré, aki többet ad tovább;
 7. A műhely szelleme bizalomra és kölcsönös felelősségre épül;
 8. A műhelyben a meggyőzés eszköze a beláttató értelem;
 9. A műhelyben a feladat ürügy, a tudás eszköz csupán;
 10. A műhelyben nincs munkafegyelem, de munka van és fegyelem;
 11. A műhelyben nincs korkülönbség, csak kor van és különbség;
 12. A műhely a munka, a játék, az alkotás és hangulatteremtés ünnepi helye.”
- /16/

A Plesz Antal által is elemzett „MŰHELY” nem csak a szakmai életben, hanem az építész iskolákban is egy alapvetően fontos szerveződés, melynek kialakítása a műhelyvezetők, oktatók építésztanárok felelőssége és lehetősége. A műhely egy olyan oktatói (mester) - hallgatói (tanítványi) szerveződés, melyben a mesterségbeli tudás a feladat ürügyén, gyakorlatban örökíthető át, az akadémikus, a katedráról elhangzó tudásátadással szemben. Ennek a műhelymunkának egyik leghatékonyabb megjelenési formáját adják a szakmai táborok, ahol a szakmai közegbe való beintegrálódás talán a legkönnyebben megtörténik. A tábori munkákon és az ilyen módon összeszerveződő

mestermunka 01
sertésól rekonstrukció - Sztána (RO) Erdély
162. gerendák lekezelve

műhelyeken keresztül lehet talán legjobban megismertetni és a legkönnyebben bevezettetni az építészhallgatókkal a kezdetben még teljesen ismeretlen a szakmai „alapszótárt” és a közegben lévő alapvető viselkedési módokat tartalmazó „alapkódexet”-t, a függőleges mester-tanítvány, és a vízszintes hallgató-hallgató viszonyokban is egyaránt. Ennek a táborokból is kiinduló műhelymunkának és tanulási folyamatnak eredményeként kialakulhatnak olyan meghatározó, életre szóló kapcsolatok, amelyek egy egész építész-karriert befolyásolhat, szakmai kapcsolatrendszer felépítését strukturálhatja.

T1.3.

A felmérő és építőtáborokban való munka elvégzése, az eredmények felmutatása alapja az együttműködés, csoportmunkára való képesség, melynek elsajátítása szintén egy fontos tanulási folyamat a „feladat ürügyén”.

A szakmai táborokban szociális tapasztalatszerzési lehetőségek tárháza rejlik, melynek módszereit az építőtáborok magyarországi ősnak számító Visegrádi táborok alapítója Makovecz Imre és a táborokról dokumentumfilmet forgató Babusik Ferenc és Martinidesz László a következőképpen foglalta össze: „Az egyetemi hallgatók egyik legfőbb panasz, hogy nem alakul ki közöttük a szakma által orientált közösség, a másik panasz: nem tudják értelmes egészé összegyűrti a bennük halmozódó ismereteket... most ne beszéljünk az iskolák belső szerkezetéről, módszereiről, felvételi rendszeréről és szempontjairól, vagy ezek megváltoztatásának lehetőségeiről. Csak egy nagyon egyszerű példáról beszéljünk, amiből kitűnik, hogy más léptékben is hogyan lehet a helyzetet javítani...”

mestermunka 01
sertésól rekonstrukció - Sztána (RO) Erdély
163. boronafal részlete

...A munkafolyamat lényege:

1. Az egyéni elképzelések természetes anyagokra irányuljanak.
2. Az egyéni elképzelések egy olyan közösségre irányuljanak, amelynek a tervező is tagja.
3. Természetes rivalizálás alakuljon ki a tervezés során.
4. A nyertes terv megépítése során a nem „nyertes” építők „alázata” alakuljon ki saját közössége és a megépítendő tervvel szemben.
5. Az építés fizikai munka, melynek értelmes és belátható célja van. A fizikai munka, melyet közösen végeznek a vidámság és a hit forrása lehet.
6. A két heti táborhely kialakítása (árnyékszék építése, szemétygyűjtés, tisztálkodás, főzés, stb.) elemi szinten tisztázza az együttélés belső és külső feltételeit. Természetes szelekció lehetősége (ki dolgozik és ki csak szövegel, ki gurítja „véletlenül” a többmázsás követ a társa lábára több ízben is, stb.).
7. A munkafolyamatot úgy kell vezetni, hogy a társaság ne „ússza” meg a vezetetlenség kríziseit. Valóban érvényesüljenek az egyéni ötletek, melyeket maga a közösség mér meg. ...

A táborok lényege a közös munka, a csoport, a tevékenység, a cél és a környezet organikus egységbe fogása. Ahogy egyikük fogalmazta. „Nem az épületek érdekesek igazán, ha valóban építettünk, úgy az épületek, vagy kinek-kinek egy-egy részlet, vagy darab a szívében épült föl. A házak a természetben pusztulnak, de szívünkben mindig újra felépülnek).”/17/

A közösségi építés és annak megtanulása, elsajátítása a hagyományos építési kultúra részei is volt, melynek továbbörökítésének egyik alternatívájaként szerepelnek szintúgy a Visegrádi építéstáborok után is létrejött és az oktatási intézmények keretein belül és azokon kívül is működő nyári táborok szövege.

Tátrai Zsuzsa a kalákában végzett munkákról így fogalmaz:

„...az egyén erejét megnöveli a közösség, amely lehet szűkebb – mint a kisebb-nagyobb család –, és tágabb – mint a faluközösség. Olyan munkákat tudtak a közösségi cselekvés által megoldani, ami az egyén számára erejét meghaladó feladat lett volna.”/18/

mestermunka 01
sertésól rekonstrukció - Sztána (RO) Erdély
164. ablak részlete

2. TÉZIS (T2):

A terepmunka produktumai, mint „aha-élmény”, több szinten hatnak

T2.1.

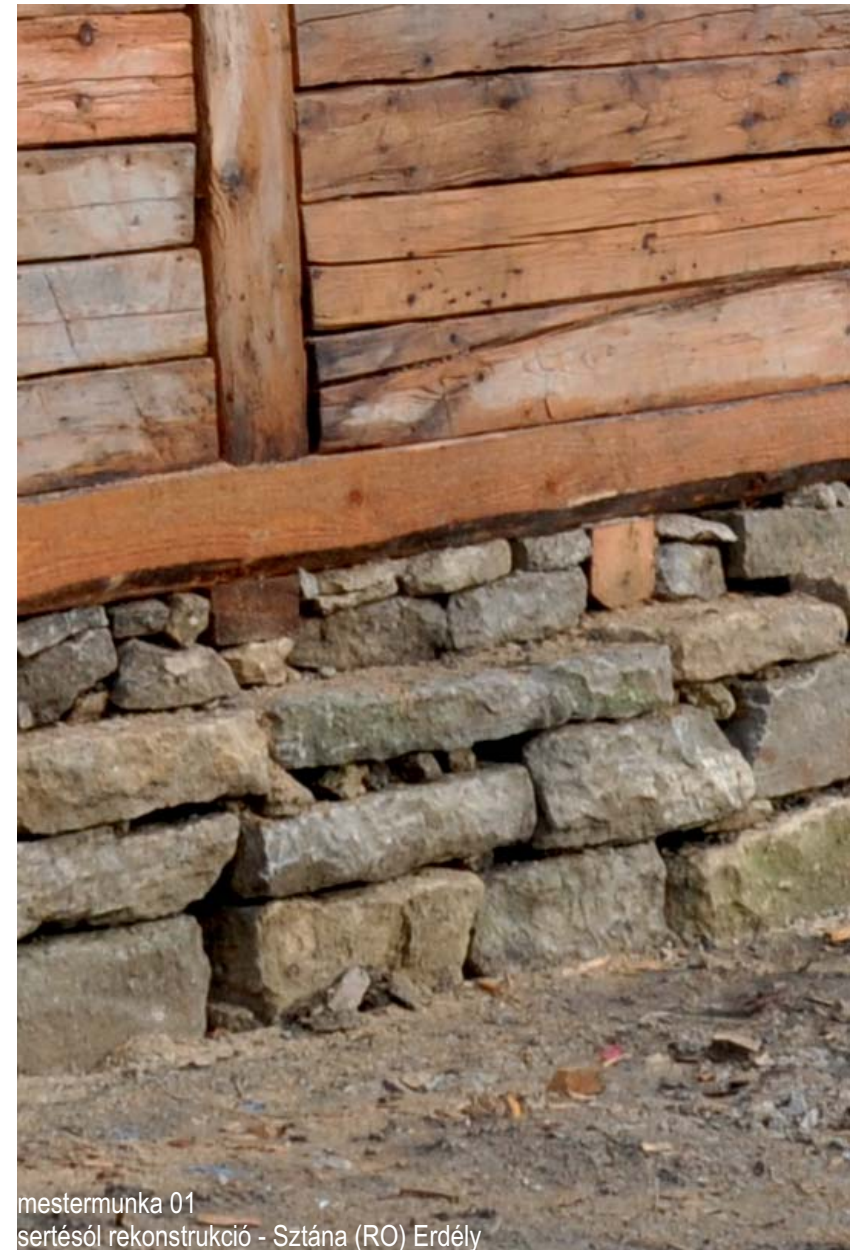
A felmérések és az építőtáborok során spontán kialakuló helyzetekben lehet legjobban szakmai diskurzusokat és felismeréseket létrehozni.

Ha az építészeti terepmunkák funkcionális szerepét vizsgáljuk, többek között eljuthatunk azokhoz a tényezőkhöz, amik kizárólag a személyes, sokszor spontán tapasztalatok mentén juttatják többlet-tudáshoz a bennük részt vevőket. Ezek a felismerések a szakmai fogalmak megértésétől kezdve a szerkezetek három és többdimenziós megértésén keresztül az épületek működéseiig sok mindent rejthet.

A szakmai kommunikáció ugyanis sokszor olyan kifejezésekkel él, ami egy építészhallgató számára elvont fogalom-halmazként nyilvánul meg mindaddig, amíg egy – akár váratlan, egyedi szituációban – annak tartalma nyilvánvalóvá nem válik (mi az a „koszorú”, „szemöldök”, poroszszüveg vagy épp' a vinkli?...).

Hogy ez mennyire nem magától értetődő, bizonyítja, hogy a témában már indokolt építészeti szakszótárakat is készíteni – az elfeledett, speciális, vagy elvont kifejezések magyarázatául. Déry Attila könyvének ajánlója például a téma indokoltságától így ír:

„E szótár nem hagyományos építészeti szakszótár, hanem a régi céhes építési gyakorlat szavait; az építési gyakorlat máig élő német eredetű szókincsét; a mai kémiai fogalmak és elnevezések nyelvújítás előtti és nyelvújítás kori anyagneveit és fogalmait, amennyiben azokat építők is használták; a szerkezetek idejélmúlt vagy már nem közismert elnevezéseit; egykori konkrét szerkezetek típusneveit; a régi anyagelnevezéseket; a ma is használatos anyagneveket, ha jelentésük nem egyértelmű vagy régen más volt; az építési faanyagok neveit; a történeti építészeti stílusok befoglaló és részletformáinak régi neveit; a határterületek kifejezéseit, amennyiben azok építéshez, építészethez kapcsolódnak; építéssel kapcsolatos szövegekben előforduló, egyéb, de ma már nem közismert szakkifejezéseket; tájjellegű kifejezéseket; a volt szocializmus sajátos szókészletét tartalmazza.” /19/

mestermunka 01
sertésól rekonstrukció - Sztána (RO) Erdély
165. alap és fal részlete

A két- és háromdimenzió közötti váltási képesség elősegítője is egy-egy ilyen szituáció. A lerajzolt földem, vagy fedélszék metszetek megértéséhez az 1:1-es modell szemléltetésénél kevés jobb szemléltetőeszköz létezik.

Egy hagyományos ácskötés, a szarufák és szelemenek találkozása, vagy egy kibomlott fal-gerenda csomópont megtekintése és le- és berögzítése például az épületszerkezettan rendszerében sokkal könnyebb kiigazodást eredményez, mint egy elvont ábra a tankönyvekben. Az épületek működése is könnyebben belátható az „in situ” helyzetekben. Hogyan függ össze egy ferde állókorc a vízvezetéssel, vagy miért lesz füst egy szabadkéményes ház padlásán, ha éppen kávét főznek a felmérőknek? Ezek mind olyan élethelyzetek, ahol a terepmunka spontán helyzetei szakmai tudásátadást, diskurzusokat eredményezhetnek.

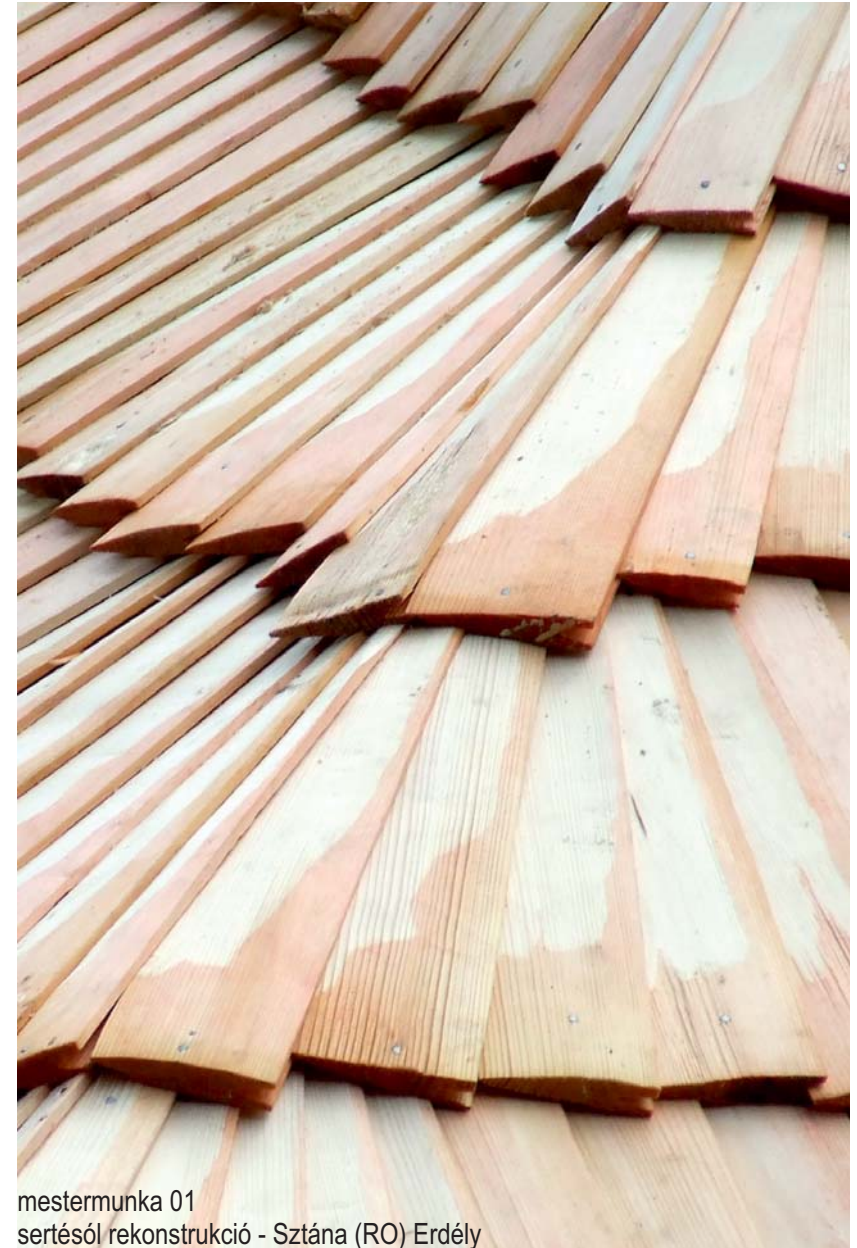
T2.2.

A nyári felmérési tervek alapján kiadott féléves terveknél szembesültek a hallgatók a mérnöki precizitás tétjével

A táborokat térben és időben követő szakmavégzés közbeni tapasztalatok is előidézhetik azokat az „ahá-élményeket”, amik a terepmunkák hasznosságát létjogosultságát támasztják alá.

Az Ybl Kar építészképzésének szerves része volt például évekig a nyári felmérőtáborok anyagának feldolgozása a graduális képzésbe integrálva. A hallgatók ott szembesülhettek például a saját munkájuk minőségének súlyával: a felmérések precizitása, a feldolgozás mérnöki minősége lehetett csak annak a záloga, hogy az elapján létrejött féléves tervek normális keretek között elkészüljenek. Mindennek felismerése is egy nagyon fontos mérföldkő lehet (ett) sok építészhallgató életében.

A felmérések rendezett, következetes, és átgondolt munkavégzésre is rászorítja a munkában részt vevőket. A szembesülés azzal, hogy egy felmérésnél a helyszínen egy esetlegesen elmulasztott adatfelvétel, milyen problémákat okozhat később a feldolgozásnál, vagy egy slendriánul otthagyt szám esetleg milyen veszélyes lehet – ezek mind a szakmai felismerések fontos stádiumai.

mestermunka 01
sertésól rekonstrukció - Sztána (RO) Erdély
166. héjazat részlete

T2.3.

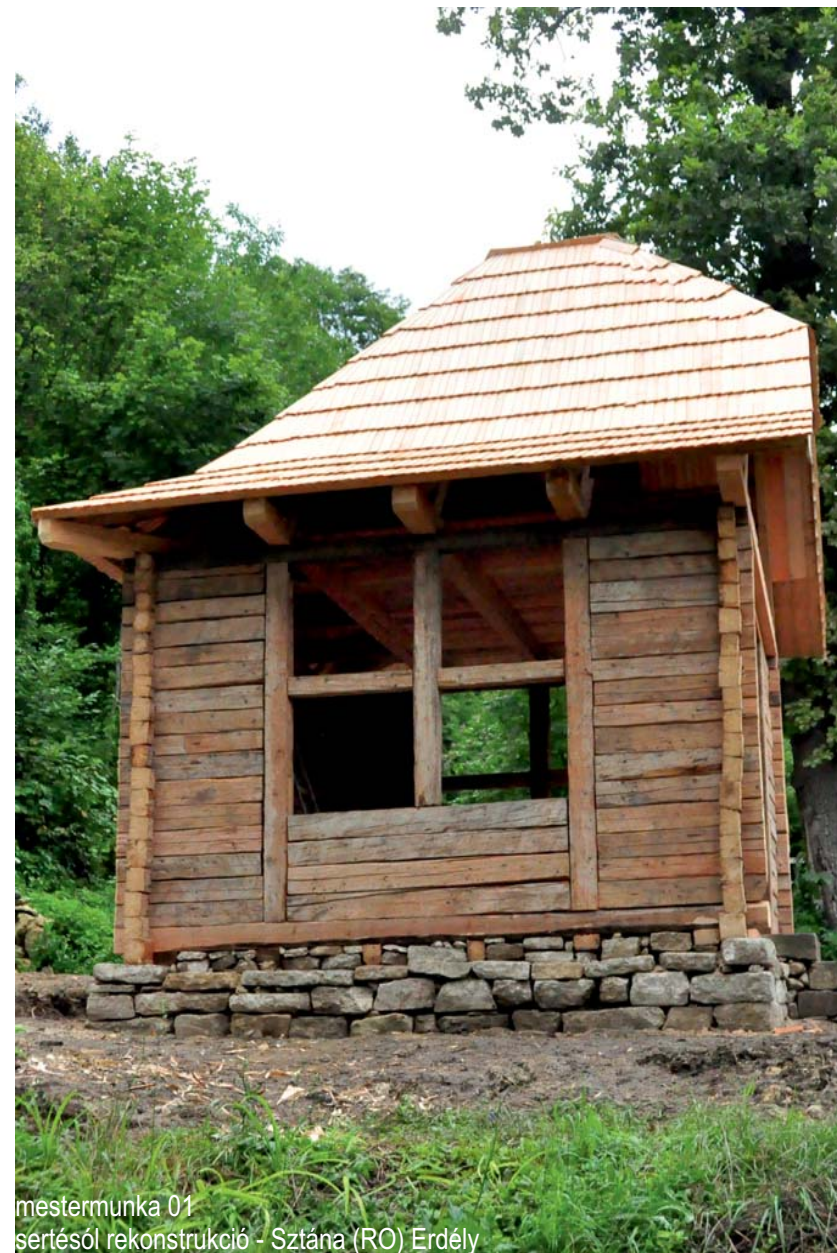
A települések lakói számára tárgyiasult élményanyag, értékrendi felismerés („aha-élmény”), hogy milyen épületek lettek kiemelve, értékesnek titulálva, ha tablón van a házuk, másképp néznek rá, komolyan veszik, az egyetemi építészképzés komolyságát, elismertségét is így, ezeken keresztül lehet a laikus közönséggel igazán megérinteni.

Az aha-élmény definíciója a kísérleti pszichológia szerint:
"A megoldás váratlan, intuíción alapuló felmerülése problémamegoldás (gondolkodás) során, vagy egy addig nem értett probléma hirtelen megértése. A fogalmat Karl Bühler vezette be. Aha-élmény megjelenhet a gondolkodási erőfeszítés közepette, de olyan pillanatban is, amikor egész mással foglalkozunk. Gyakran a megoldás közelségének érzése előzi meg. Az aha-élményt megelőző időszakban a feltételezések szerint vagy nem tudatos gondolkodási folyamatok zajlanak, vagy az elzeteresen sikertelen megoldási ötletek, lényegtelen részletek elhalványulása." /25/

Ezt a fajta élményt nem csak az építészhallgatók élhetik át a terepmunkák során, hanem az építészhallgatók munkájával szembesülő laikusok is. A felmérésre javasolt házak olyan értékrendet, minőséget vetíthetnek ki a befogadó közeg (pl. a falu lakossága) felé, amit a szakmai értékítélet híján, a szembesülés előtt esetlegesen teljesen más kategóriába soroltak volna.

Emiatt a váratlan, meghökkentő felismerés miatt kezdett neki egy család a korábban elbontásra ítélt házukat felújítani, miután azt a felmérőcsapat megörökítésre alkalmasnak találta és azt a településre visszavitt kiállítási táblákon is szerepeltette (pedig a család korábban az „új házak”-at részesítette előnybe a falu tradicionális lakóépületeihez képest).

De az is kiválthat „aha-élmény” a befogadó közegben, ha egy építőábrós szorgalmas, természetes alapanyagokkal, slow-építéssel, kézimunkával létrehozott objektumaiban kiváló a többlet a silány, tucatgyártással létrehozottak minőségéhez képest. A befogadó közeg pozitív reakciói természetesen a hallgatói közegre is visszahatnak.

mestermunka 01
sértésól rekonstrukció - Sztána (RO) Erdély
167. az elkészült épület

3. KUTATÁSI HOZADÉKOK

3.2. SZAKMAI FELHASZNÁLÁS

3. TÉZIS (T3):

A terepmunkák eszenciája: a tradicionális építési akarat mindig a valós igényekhez és meglévő lehetőségekhez igazodik.

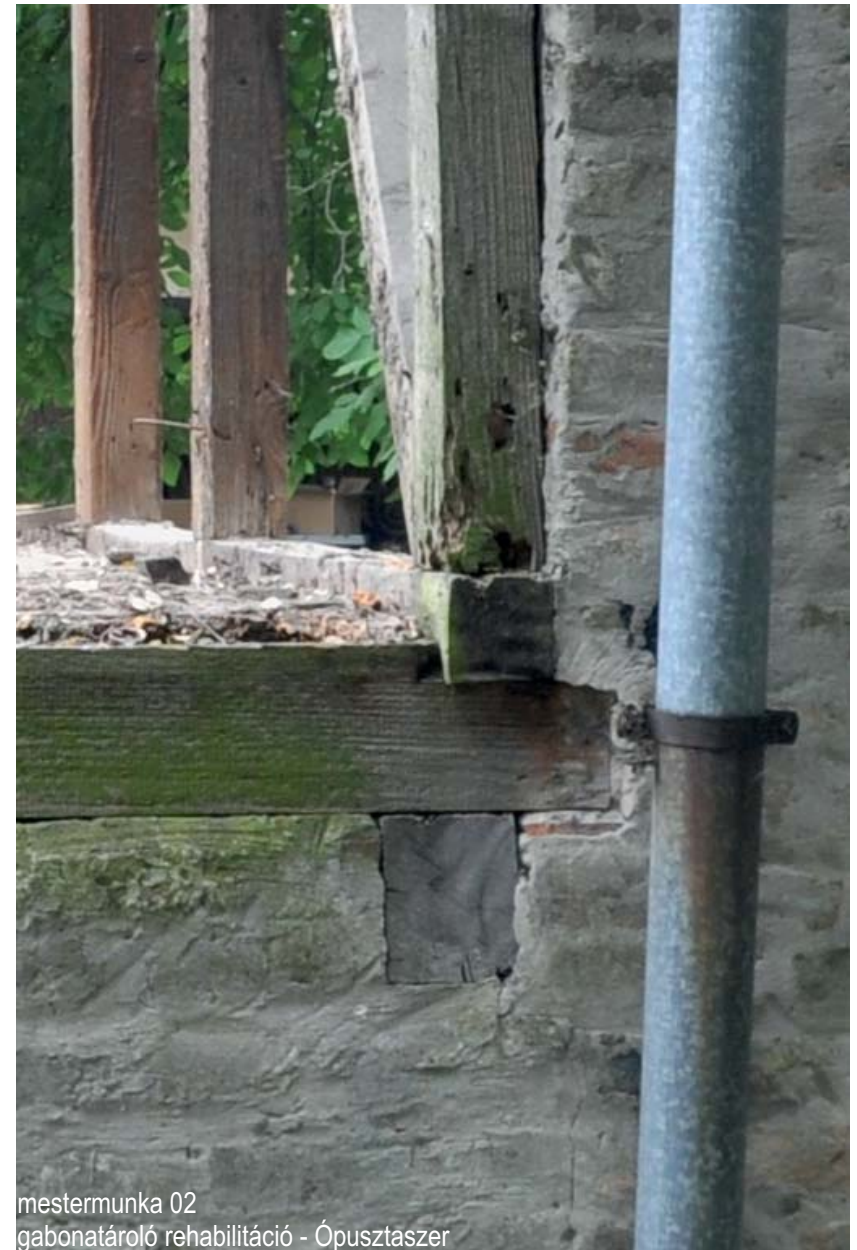
T3.1.

A felmérő és építő táborok eredményessége az egyetemi kutatóhelyek szaktudása felé forduló helyi érdeklődéstől és az onnan jövő kezdeményezőkészségtől függ.

A felmérő- és építőtáborok nagy része az adott települések kezdeményezésére, az ott kialakult igények miatt jön létre. Az elkészítendő munkákkal azért keresik meg javarészt az egyetemeket, építész oktatóhelyeket, mert ez az a rugalmas szakmai közeg, akik a hétköznapitól eltérő, speciális feladatokkal is képes megbirkózni.

Ez egyes esetekben az adott feladatra mozgósítható létszámtól függ (például egy építésziroda kapacitása nem feltétlenül van kondicionálva egy teljes falu, térség értékes épületállományának felmérésére, míg egy egyetemi csoport az igény felmerüléséhez mért létszámot rugalmasan biztosítva tud megjeleni az adott szituációban.

Az indokoltságok listáján szerepel a speciális szakmai tudás iránti igény is: a nyári táborok projektjei általában olyan típusú felmérések és kivitelezések, amelyek tipikusan nem az aktuális sztenderdek mentén kivitelezhetők: hagyományos kézműves technológiák, vagy éppen innovatív, kísérleti építési megoldások (vályog, szalma, faszerkezetek, stb.), vagy éppen a kulturális örökség objektumainak, részleteinek és terület szintű értékkataszteri felmérései.

mestermunka 02
gabonaáró rehabilitáció - Ópusztaszer
168. a régi góré részlete

T3.2.

A régebbi korok emberének építési logikáját megismerve, megkutatva, arra alapozva a ma emberének építési logikája is jobban megérthető, korrigálható, kezelhető.

A terepmunkák részvevőinek a munkálatok során megszerzett tapasztalata, tudása sokrétű. Nem csak a felmért épületek, objektumok geometriai esztétikai ismereteit, és nem is csak a hagyományos építési technikákat sajátítják el, hanem az tradicionális építészeti logikáját is. A hagyományos épületek és lakóinak megismerése, az életkörülményeik megfigyelése, vizsgálata, a saját építészeti praxisban is igen jól felhasználható információhalmaz. Az építészeti hagyományok évszázadok alatt kikristályosodott elvek, így a mai kor emberének – bár bizonyos téren megváltozott, de alapjaiban állandó igényekre, körülményekre szabott körülményeire is jól adaptálható. Így rurális építészeti ismerete a kortárs építészeti megtermékenyítheti, tartalommal töltheti fel.

A hagyományos épületek és építési technológiák tanulmányozása az idődimenzió miatt is többletet hordoz. Egy száz éve épült, sokat megélt parasztház részleteivel szinte mesél: hogyan áll ellen az eredeti építési koncepció az időjárásnak, a társadalmi és szokásrendszer-béli változásoknak, vagy épp' ellenkezőleg: miről bizonyította be az idő az eredeti építési koncepcióról, hogy téves volt. A tervezői munkák során, ha visszatekintünk az elmúlt évtizedek, -századok építési szándékaira és azoknak bizonyíthatóan bevált fordulatára, talán könnyebben asszociálhatunk a következő évtizedek és – századok jövőbeli építési szándékaira is. A tradicionális építészeti tanulmányozásánál szintén tetten érhető jelensége az épületekkel szemben támasztott funkciók változása a társadalmi igények változása okán. megváltoztak például a gazdálkodással, állattartással kapcsolatos igények, szokások, és új szempontok, igények léptek a helyükre (például egy portán már nem az állatok istállója áll a lakóház mellett, mögött, hanem a gépkocsi, vagy éppen átalakult az épületekkel szemben támasztott komfort és energiaigény is. Ide sorolandó a régi kézműves építési tudás átalakulása és elvesztése is. Tehát az nem kérdés, hogy másképp kell az építészeti művelni manapság, de sokkal könnyebb, hatékonyabb, tartalmasabb, megalapozottabb építészeti döntések hozhatók az építészeti kultúra, hagyományok ismeretének birtokában.

mestermunka 02
gabonátároló rehabilitáció - Ópusztaszer
169. a régi göré bontás közben

T3.3.

A felmérések és az építések sokszor időben később megismételhetetlen forrásokká, alapanyagokká válhatnak.

A nyári táborok során létrehozott felmérési dokumentációk készítésük idején általában még beláthatatlan, hogy milyen felhasználásra kerülnek később. A felmérések során ledokumentált épületek azonban kulturális és kordokumentumokká válnak megszületésük pillanatában. Egy-egy váratlan esemény (például ár- és tűzvész (bereg-i árvízi helyreállítás alapjául is szolgáló felmérések, vagy éppen más katasztrófa-helyzetek, mint a vörösiszap-kiömlés Kolontáron) pótolhatatlan és megismételhetetlen dokumentummá tehetik az elkészített felméréseket.

De nem csak a felmérési dokumentációk, hanem a terepmunkák során átörökített technológiai tudások, építési hagyományok is lehetnek olyan tudásbázis, olyan „génbank”, ami a későbbi korok építészeinek is és az egész társadalomnak nélkülözhetetlen adatbázisává válhatnak.

Nehéz pontosan lekeríteni ugyanis az építészeti kultúrában a „hagyomány” fogalmát. Ezek nem feltétlenül tárgyasult formában jelennek meg, hanem sokszor szokások, receptúrák, szakmai fogások formájában is.

mestermunka 02
gabonataroló rehabilitáció - Ópusztaszer
170. a régi göré részlete

A franciaországi REMPART kőfaragó táborban például az adott vár rekonstrukciójánál csak a több évszázados fogásokkal faragott kövek a beépíthetőek. Magyarországi „Nagyapám háza” mester-inas programja is ebbe nemzetközi tendenciába kapcsolódott be például a hazai viszonyok kerete között: „Európa szerte elfogadott módszer, hogy a védett népi épületek megóvását vagy múzeumi (skanzen) körülmények között biztosítjuk, vagy saját környezetükben az eredeti jellegüknek és karakterüknek megfelelő, lehetőleg az eredeti funkcióra utaló „in situ” hasznosítást szorgalmazzuk. De ki fogja és főleg ki tudja majd karbantartani, felújítani, tovább adni azokat a mesterségbeli tudásokat, hagyományos házépítési technológiákat, amikkel ezek a hajdan volt régi szép épületek épültek? A Falufejlesztési Társaság „Nagyapám Háza” mester-inas mintaprogramja ezeket a személyeket, emberi közösségeket kívánta megtalálni és identitásukban megerősíteni. A program olyan gyakorlati képzés, ahol a kiválasztott fiatalok négy héten keresztül a gyakorlatban, eredeti helyszíneken tanulhatták meg, hogyan kell egy régi népi épületet, tájházat, vagy parasztházat felújítani, rendbe tenni, miközben megismerik a hagyományos népi építőmesteri technológiákat, a tradicionális építészet értékeit.” /21/

Más kulturális közegben létezik, de mégis idekapcsolható a japán Iszei Nagyszentély, amely két részből, a Belső és a Külső Szentélyből áll. Előbbit állítólag a 3. században alapították épületeit azonban a sikinen szengú nevű szertartás keretében 20 évente lebontják, és a mellette levő, ugyanakkora telken új anyagokból ismét felhúzzák. „A szertartás egyrészt azt hivatott kifejezni, hogy önmagában semmi sem örök. Másrészt éppen ezzel óvják a szentélyt az idő múlásától, hiszen így szinte folyamatosan az eredeti pompájában ragyoghat, a periodikus újjáépülésével kifogva az enyészeten. Vagyis paradox módon a romlás biztosítja a szentély örökkévalóságát. Nem mellesleg pedig a két évtizedenként ismétlődő procedúra segít generációkon át megőrizni azt a tradicionális építészeti tudást, amely a technológia fejlődésével mára már rég eltűnt volna. A kulturális folytonosságot biztosító szertartás pedig a helyi közösséget is összekovácsolja.” /22/

mestermunka 02
gabonataroló rehabilitáció - Ópusztaszer
171. az új góré falának részlete

4. TÉZIS (T4):

A terepmunkák és annak tapasztalatai alapján létrehozott produktumok minőségének alapvető záloga a takarékoság és az időállóság.

T4.1.

Az építőtáborokban a kevés eszközzel, anyaggal való bánásmódot, a felmérésekben a funkcionálisan szükséges, de azt racionálisan nem túllépő, takarékos építészeti hozzáállást lehet tanulmányozni, azzal szembesülni.

A felmérő- és építőtáborok a későbbi szakmai munkavégzés modelljei. Modellnek, mintának nevezhető abban a tekintetben is, hogy a résztvevőket az fizikai és hozzáállásbéli takarékoságra nevelje. Mindkét tábortípusban szembesülhet azzal a hallgató, hogy a minimálisra szorított eszköztárával is előállíthat értéket (felmérő eszközök, építkezéshez használt szerszámok, stb.). A felmérések és az építkezések tárgyaként szereplő objektumok is ezt a szellemiséget sugározzák. A többnyire kézműves, gépek segítségével nélkül létrehozott népi lakóépületek, vagy más, például a gazdálkodás kisebb-nagyobb objektumai lerögzítésénél, vagy épp' újraépítésénél azzal szembesül a terepmunkában részt vevő hallgató, hogy a tradicionális épületek és építések nem pazarolnak, „környezetbarátnak” nevezhetők a természeti és a humán kontextusukat tekintve is.

A kutatások témáját képző objektumok kevés, illetve szerény anyaghasználata nem szegénységet jelent, hanem a rendelkezésre álló energiák, javak ésszerű, arányos értékrenddel súlyozott felhasználási módját, melyben a funkcionalitás, a helyspecifikusság, ugyanakkor az élet savát-borsát sem nélkülöző díszítőkedv racionális esztétikája érvényesül bennük.

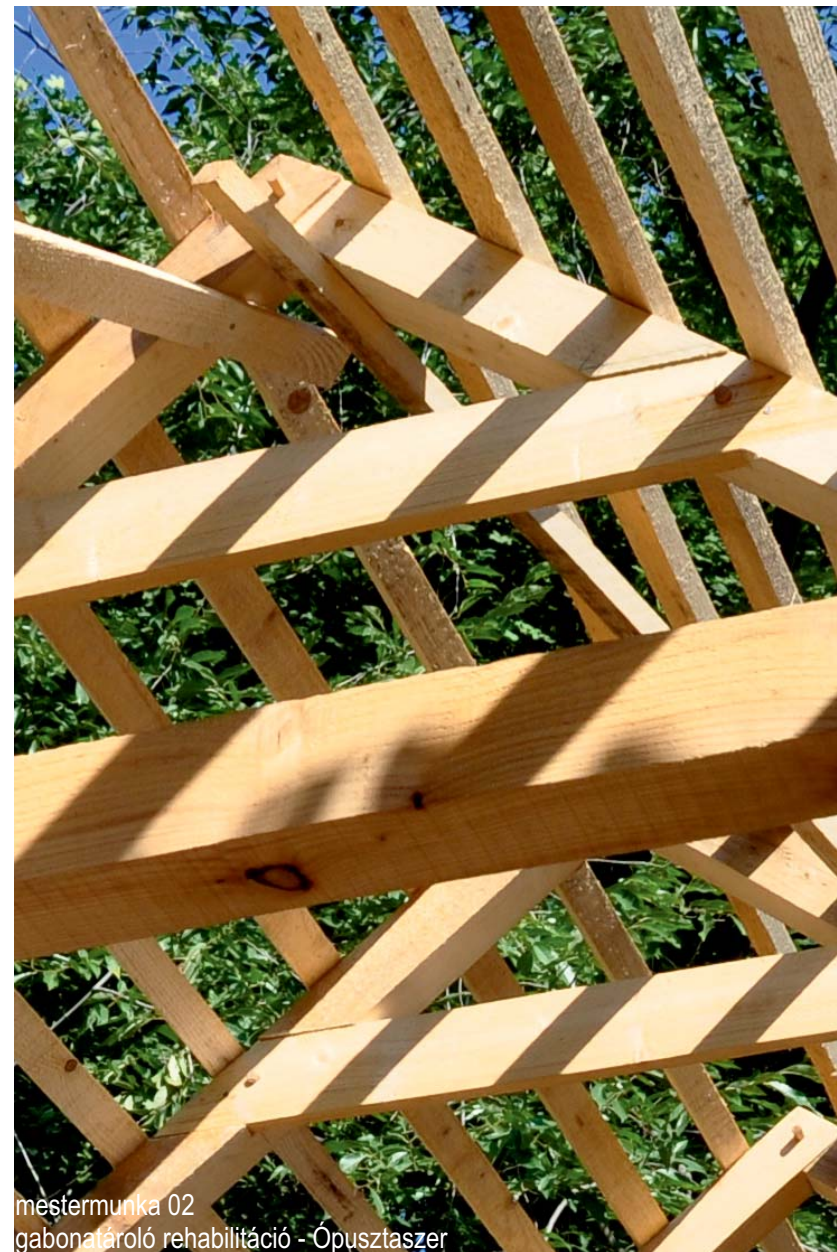

mestermunka 02
gabonátároló rehabilitáció - Ópusztaszer
172. az új góré talpgerendáinak részlete

A hagyományos falusi házak építésének módjáról például Kós Károly így fogalmaz a „Alakóház művészete” című könyvében:

„Amikor a falusi ember házat épít, annak kimódolását, a telken való elhelyezését, az egyes helyiségek számát, elrendezését, nagyságát, az épület anyagát, szerkezetét, de még az ablakok helyét, a kemence nagyságát, formáját, szóval minden apró részletét hosszú megfontolások, aztán atyafiak, szomszédok, jó emberek hozzászólása alapján, más épületek alapos megvizsgálása után építi fel. Legtöbbször az anyagot maga szerzi be, a munkában segít az mesternek, sőt van, aki maga is építi fel azt néhány ember segítségével. Az új ház természetesen hasonlatos lesz a többihez, mert hiszen az építési anyagok, az azon a vidéken szokásos és legkönnyebben hozzáférhető, legolcsóbban beszerezhető és olyan anyagok, melyekkel az ottvaló emberek bánni tudnak, mert ösmerik. A berendezés és elrendezés se fog sokban különbözni az azon a vidéken szokásos elrendezéstől és berendezéstől, mert hiszen a ház gazdája is éppen olyan életkörülmények között él, mint a többi falusi embertársa. Sőt a helyiségek méreteit, a szoba magasságokat, az ablak, ajtó és kemence formáját is a régi, meglévő formák után kell, hogy vegye. Mert ahhoz szokott ő is. Viszont két egyforma ház még sincsen egy faluban sem. Mert a gondolkozó ember a látottakon mindig okul, a házat a maga külön lelkéhez, a maga külön szükségleteihez is kell, hogy alakítsa. Aztán jártában-keltében lát is új dolgokat, tanul új hasznosságokat. Természetes esze jónak látja a látottakat, tanultakat, amennyiben lehet, házánál értékesíteni. Persze csak nagyon óvatosan, csak igen kis mértékben. (...)

(...) Az ilyen ház természetesen nem készül el gyorsan, de nem is készülhet. Évek szükségesek ahhoz, hogy az elhatározásból tervezgetésből munka is legyen és ismét esztendők, amíg úgy lehet mondani, hogy íme készen van teljesen az új ház. (...) És ez a lassú elkészülés, az elkészülésnek az a módja, hogy a ház birtokosa egyúttal a ház elgondolója, elkészítője is, teszi az ilyen házat igazán családi házzá, az ilyen lakást igazi otthonná. (...) Az ilyen házzal összenő a benne lakó család és ahogy a ház kifejezi a maga vidékének általános életszokásain kívül az építőjének különvaló, egyéni gazdasági helyzetét, műveltségét és lelkivilágát, úgy viszont a ház rányomja bélyegét azokra az újabb nemzedékekre, akik benne születnek, benne töltik gyerekkorukat és talán benne élnek le későbbi életüket is.” /23/

mester munka 02
gabonataroló rehabilitáció - Ópusztaszer
173. az új góré fedélszékének részlete

T4.2.

A „műemlék”-korú régi parasztházak tanulmányozásával azzal lehet szembesülni, hogy minél egyszerűbben áll össze egy épület, annál nagyobb az esély arra, hogy tartós is legyen („időtartalek”). Ennek az „időtartaleknek” a „beépítése” az egyik legnagyobb kérdés és feladat az építőtáborok feladatainál és a kortárs építészeti alkotások megtervezésénél.

Az épületek negyedik dimenziója, az idő, szintén tanulmányozható a régi épületek felmérésénél és az azokkal való foglalatosságoknál. Az idő nem csak a konkrét munkafolyamatok elvégzésénél, hanem az épületek alkotóelemeinek élettartamában, valamint az eredeti építési akarat időbeli érvényességében is tetten érhető.

Reischl Gábor, a vidéki építészet egyik legnagyobb ismerője és művelője szerint is az idő jelentőségére, annak „gazdálkodására” nagyon fontos gondot és figyelmet fordítani, melynél a hagyományos építészet modellje jól használható előkép:

„Az életritmusunkhoz hasonlóan kellene építenünk, elfogadva a tényt, hogy minden építési tevékenység, de különösen a „gazdálkodó építészet” nem fejeződik be véglegesen, legfeljebb különböző minőségű stációkat alkothatunk, ami nem kevesebb, hanem a folytatás lehetőségeként több és főleg igazabb, mint az ún. „végleges és változtathatatlan” mű. Ha tanulmányozzuk régi portáinkat, tanyáinkat, érezkelhetjük szépségük leginkább a különböző építési fázisok összességéből adódott, a maga természetes módján rakódtak össze az értékek, és közös hagyományuk: a változás, a változtathatóság hagyománya. (...)

A gazdálkodás: élettörvény! Gazdálkodni kell szellemi, anyagi javainkkal, időnkkel, a környezetünk értékeivel. A tradicionális kor emberének életét - a gazdálkodási „kényszer” mellett - a gazdálkodás, mint szellemi tartalommal nemesített tevékenység vezérelte. Ünnepek- és hétköznapijainak tartalmát, ritmusát határozta meg a természet követelte munkák sorrendje, jellege. (...)

Magam mindig tisztelettel és nagyrabecsüléssel tekintek azokra, akik vállalják a „kalandot”, az építés drámáját. (...)

...mindenképpen érdemes elgondolkozni a „hely” jelentéséről, az „idő” mértékéről, a „hagyomány és korszerűség” fogalmáról.

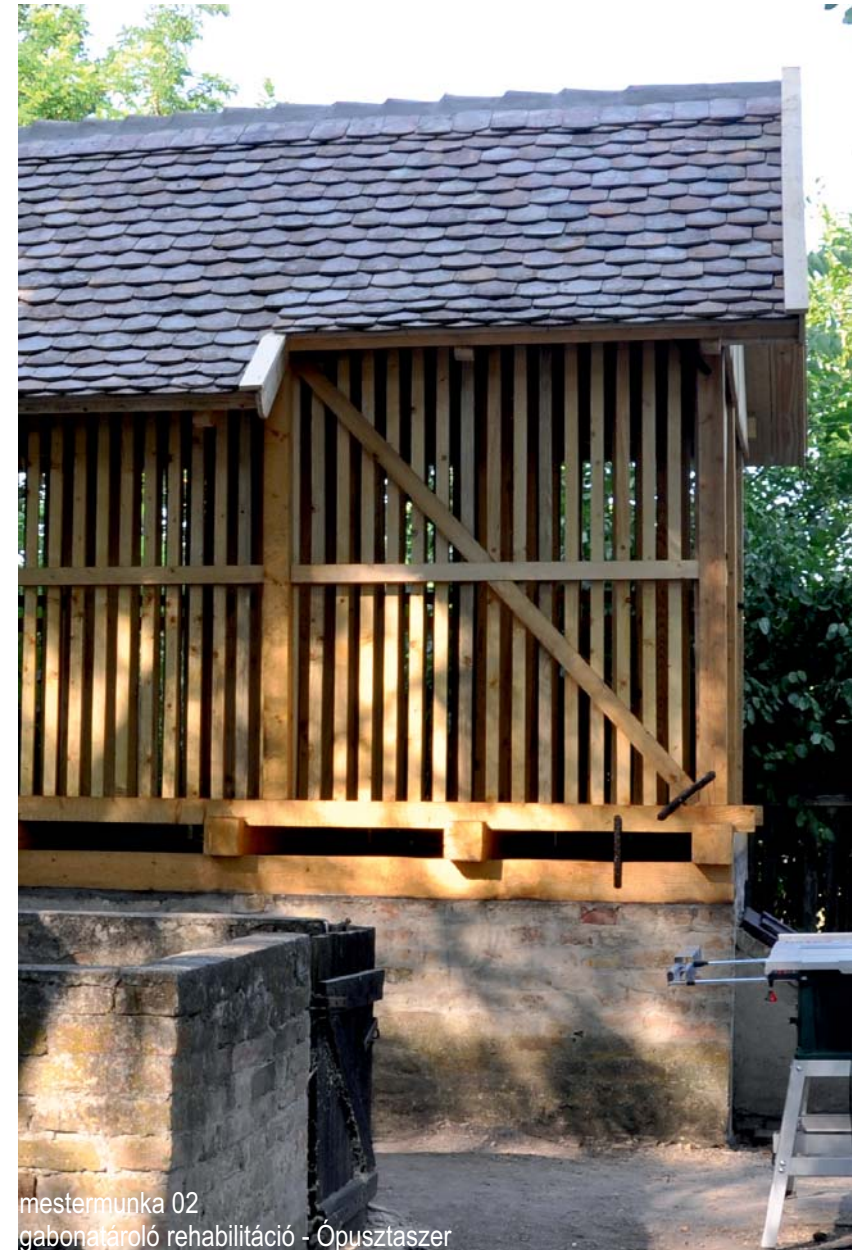
Mindezek értelmezése segítheti építési tevékenységünket, nem csak a tervezési fázisban, hanem a kivitelezés nem könnyű gyakorlatában is.

A házat meg kell tervezni, ami nem „csak” a tervrajzok elkészítését jelenti, hanem pénzügyi, kivitelezési-építési tervezést is. Az építés folyamat, „drámai” folyamat, amiben vannak előzmények, vannak katarikus stációk és drámai történések, amelyek eredményeképpen kiteljesedik a mű, létrejön a ház, magán viselve a drámai folyamat minden történést.” /24/

mestermunka 02
gabonátároló rehabilitáció - Ópusztaszer
174. az új góré héjazatának részlete

(...) A gazdálkodás: élettörvény! Gazdálkodni kell szellemi, anyagi javainkkal, időnkkel, a környezetünk értékeivel. A tradicionális kor emberének életét - a gazdálkodási „kényszer” mellett - a gazdálkodás, mint szellemi tartalommal nemesített tevékenység vezérelte. Ünne- és hétköznapijainak tartalmát, ritmusát határozta meg a természet követelte munkák sorrendje, jellege. (...) Magam mindig tisztelettel és nagyrabecsúléssel tekintek azokra, akik vállalják a „kalandot”, az építés drámáját. (...)
...mindenképpen érdemes elgondolkozni a „hely” jelentéséről, az „idő” mértékéről, a „hagyomány és korszerűség” fogalmáról.
Mindezek értelmezése segítheti építési tevékenységünket, nem csak a tervezési fázisban, hanem a kivitelezés nem könnyű gyakorlatában is.
A házat meg kell tervezni, ami nem „csak” a tervrajzok elkészítését jelenti, hanem pénzügyi, kivitelezési-építési tervezést is. Az építés folyamat, „drámai” folyamat, amiben vannak előzmények, vannak katartikus stációk és drámai történések, amelyek eredményeképpen kiteljesedik a mű, létrejön a ház, magán viselve a drámai folyamat minden történést.” /24/

mestermunka 02
gabonataroló rehabilitáció - Ópusztaszer
175. az új góré

T4.3.

A kortárs építészet ne formailag utánozzon, hanem munkamódszerekben, elvekben!

„A forma az következmény” – hangzik Plesz Antal híres mondása. Ennek a gondolatnak a kibontakozása számos táborban tetten érhető.

A hagyományos házak részleteinek, funkcionális és szerkezeti megoldásainak minden esetben okai vannak, csak jó szemnek kell hozzá lenni, hogy ezeket felismerjük és megértsük. Az időtávlatokban bizonyítottan jó megoldásoknak pedig az értő hagyományápolással továbbvihető, legyen az esztétikai, stilisztikai részlet, vagy épp egy munkamódszer.

Nem nehéz belátni ezeket a helyszíni munkák során, ha például egy tornác árnyékában és védelme alatt tudjuk bonyolítani zavartalanul a felméréseinket, a saját terveinkben sem csak díszítőelemként gondolunk csupán erre az épületalkotó elemre. Vagy éppen, ha megtudjuk a falusi néniktől, hogy a kászoni házak azért kékek, „hogy leszédüljenek róla a legyek”, azaz fertőtlenítsenek, akkor a házfalak színezését sem csak üres esztétizálásnak látjuk később.

De tanulhatunk az építőtáborokban az idősebb, tapasztaltabb mesterektől is, hogy egy faszervezetet milyen feszítávokkal, milyen kapcsolatokkal lehet és érdemes elkészíteni, és, hogy azért olyan dőlésszögre ácsolja a tetőt, hogy az esővizet jól elvezesse. A sokat próbált kőművesektől pedig a közös munkák során megtudhatjuk, hogy mi a titka a régi vakolatreceptúráknak, és hogy kell a zárókövet berakni egy boltozatba, hogy az 100 év múlva sem szakadjon be. A kivitelezéseknél kiterjedése van egy gerendának, súlya egy kőnek, tapintása egy vályogtéglnak, illata egy szalmabálának.

Az ilyen típusú tapasztalatátadások után egy építészhallgató minden bizonnyal másképp viszonyul egy boltozathoz majd a saját építészeti praxisában, nem téveszti el a fagerendából építhető földém feszítávját és egy téglá mögött látja a munkát, időt és erőfeszítést, és ami a legfontosabb: az ezeket létrehozó embert.

mestermunka 02
gabonátároló rehabilitáció - Ópusztaszer
176. az új góré

3. KUTATÁSI HOZADÉKOK

3.3. TÁRSADALMI FELHASZNÁLÁS

5. tézis (T5):

Az egyetemi építészeti oktatás terepmunkáinak hangsúlya tendenciaszerűen a felmérésekről az építés felé helyeződik át.

T5.1.

A kézimunka régebben természetes volt, most inkább kuriózum és a felmérések inkább egyéni az építések inkább közösségi munkák, amire nagyobb igény van.

A felmérőtáborok és az építőtáborok összevetésénél megfigyelhető egy olyan tendencia, hogy a felmérések hallgatói érdeklődés inkább az építések felé fordul át. Ennek okai lehetnek egyrészt az idők során kuriózummá vált kézimunka iránti érdeklődés megerősödése. A manualitás, a valóságos dolgok megtapasztalása az egyre inkább a virtuálisra épülő világunkban, kijelenthető: érthető és belátható indíttatás.

Az hagyományos kézimunkák átörökítésének azonban szinte utolsó pillanatához érkeztünk. A fiatalok érdeklődése talán ennek érzékelése miatt is megnövekedhetett.

Az építőtáborok az alkotás kézzelfogható és viszonylag gyorsan megszülető eredménye miatt is népszerűvé válhattak.

A tendencia másik jól körvonalazható aspektusa az egyéni és a közösségi munkák közötti különbség: míg a felmérések inkább az egyéni munkavégzés, teljesítmények szinterei, az építések inkább közösségi cselekvési formák. Az atomizálódás és az elmagányosodás sajnos létező folyamat az egyetemi hallgatói közegekben, így talán pontosan ennek ellenhatásaként is jöhetett létre ez a jelenség.

mestermunka 03
kultúrpalota revitalizáció - Gyergyóújfalu
177. frissen kivágott rönkök már a helyszínen

T5.2.

A rurális építészeti örökség feltérképezése egyrészt már megtörtént, másrészt egyre jobban eltűnőben vannak az épen maradt emlékek.

A felmérőtáborok mennyiségének fenntartása amiatt is nehézségbe ütközik, mert a főleg rurális hagyományos építészeti kultúra elemei egyre inkább eltűnő félben vannak, egyre inkább nehéz olyan intakt helyszíneket találni, ami felmérésre alkalmas.

Problémát jelent az is, hogy a felmérésekbe egyre kevésbé bevonhatóak az épületek tulajdonosai is. A korábbi évtizedek határon belüli és túli felméréseinél ez a probléma, szervezési nehézség még kevésbé jelentkezett.

A legnagyobb problémát azonban mégis az okozza, hogy az értékes felméréndő épületállomány pusztulófélben van. Emiatt a felmérőtáborok visszaszorulásának tendenciája sajnálatos, ellenkező irányba való átfordítása indokolt.

Erről a jelenségről nyilatkozik Istvánfi Gyula, a népi építészeti értékek egyik legmeghatározóbb hazai alakja, több évtizednyi felmérőtábor vezetője:

„A magyar falu az 50-es évektől kezdve három nagy krízist is átélt. Az első ilyen volt a kollektivizálás a szocializmusban, amikor a föld elvesztette a birtokosát, és amely bérmunkássá tette a parasztokat. A második a rendszerváltás: a földtulajdon nagy része spekuláció tárgyává vált és városi ember, sőt, sokszor külföldiek kezébe került, akik nem tudnak vagy nem is akarnak vele mit kezdeni. A harmadik pedig napjaink pénzcentrikus világa, amely végképp eltörölte a hagyományos falusi értékeket. Napjainkban ismét sok szó esik a vidék felemeléséről – így ez lehet a negyedik átszervezési csapás a falura és a faluképre, ha ismét érzéketlenül bánunk a falu építészeti hagyományával. Rossz a helyzet, az utolsó órában vagyunk, hogy végre felismerjük kulturális örökségünknek ezt a sajátos világát.” /25/

mestermunka 03
kultúrpalota revitalizáció - Gyergyóújfalu
178. frissen fűrészelt deszkák

T5.3.

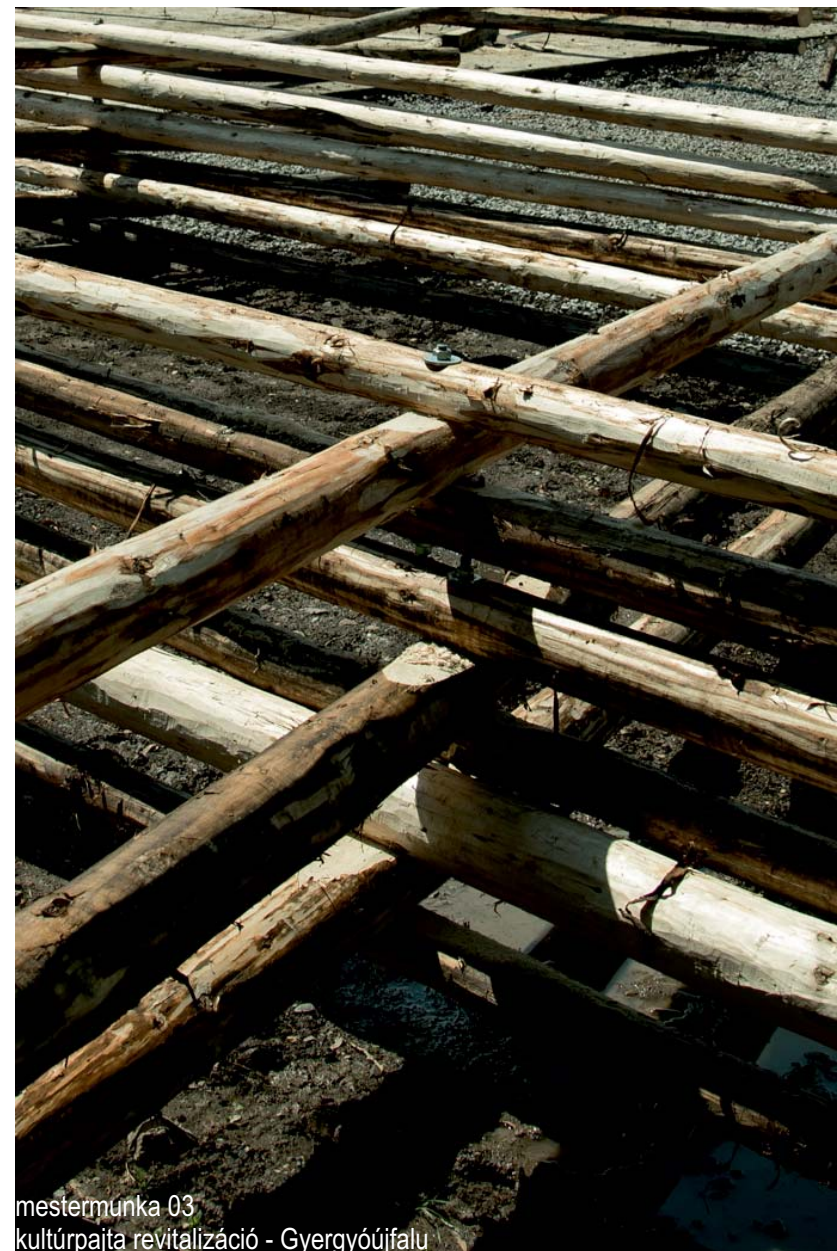
Építész-szakmai világtrend is, hogy nem a végső objektum annyira az érdekes, hanem a létrehozásuk története.

Az építőtáborok növekvő tendenciája mögött húzódik egy nemzetközinek mondható jelenség is a kortárs építészeti vonulatokban: időnként fontosabb az objektumok létrehozásának története, mint maga az építés végén létrejött eredmény. Az építőtáborok épp' ebbe a vonulatba tartoznak: a táborokba lévő hallgatói csoportnak az építéssel töltött idő, élmények és tapasztalatok legalább olyan fontosak, mint magának az létrehozott objektumnak a léte.

Ezt a jelenséget jól mutatja, hogy az utóbbi években több ilyen tematikával rendelkező csoport és kiállítás jött létre. például Magyarország a közelmúltban két, e témába vágó témával is jelentkezett a nemzetközi Velencei Építészeti Biennálén: az egyik a „Building”, a másik az „Aaktivátorok” tematikája volt.

„A pályázati úton kiválasztott kiállítás kurátorai, Jakab Csaba és Márton László Attila az általuk kárpát-medencei modellnek nevezett oktatási módszert mutatják be olyan konkrét építészeti példákon keresztül, ahol kalákában, közös munka eredményeként jött létre valamilyen hasznos építmény. (...)

Az idei kiállítás az építés folyamatát, ember- és közösségformáló erejét, az épített környezetre tett hatását vizsgálja, ami jól kapcsolódik az idei Biennále központi témájához, a fundamentumok fontosságának hangsúlyozásához” /26/

mestermunka 03
kultúrpalota revitalizáció - Gyergyóújfalu
179. vázkeretek még a földön

„A Velencei Biennále témájának meghatározásakor a főkurátor, Alejandro Aravena tizennégy kulcsszót fogalmazott meg, majd arra hívta a kiállítókat, hogy ezekkel kapcsolatban adjanak jelentést a frontvonalról, ahol tevékenykednek. Olyan építészek munkáit szerette volna megismertetni a közönséggel, akik az építészet spektrumát tágítva, a hagyományos kulturális és esztétikai szempontokat politikai, gazdasági és környezeti nézőpontokkal kiegészítve, és ezek különböző dimenzióit szintetizálva sikeres projekteket vittek véghez, amelyek jó példaként szolgálhatnak mások számára is. A magyar pavilon Aravena kulcsszavai közül a közösségekre, a hulladék és az újrahasznosítás problémájára, illetve a fenntarthatóságra reagálva egy apró siker, az arkt (Fábián Gábor, Fajcsák Dénes) építészeinek egri művészeti központja, az Ellátó fölé tart nagytűt. (...)

Az arkt kezdőtőke nélkül, nulla pénzmozgással, csupán a rendelkezésre álló erőforrások felhasználásával újjított fel és alakított át egy régóta amortizálódó épületet Eger belvárosában. A válság idején elapadó megbízások miatt szorult helyzetbe került iroda építészei a saját kezükbe vették a kezdeményezést, hogy a közeget a maguk számára megfelelővé alakítsák. Megegyeztek a helyi önkormányzattal, hogy az általuk használhatatlannak ítélt, „hulladék” épületek közül egyet kiválasztva 15 évre használatba vehessék azt, és átalakításokat eszközölhessenek rajta. A beépített anyagokat és építészeti megoldásokat a rendelkezésre állásuk határozta meg: az építészeti folyamat megfordult, a játéktér az adott lehetőségek, kapott felajánlások kreatív felhasználása alakította. Az építési folyamatba bevonták a helyieket, katasztrófavédelmisek, önkéntes dolgozók, szakiskolai tanulók és elítéltek dolgoztak együtt az épület részein, közösséget fonva köréje.” /27/

180. vázszerkezet részlete

6. tézis (T6):

Az egyetemi építész-terepmunka célja a közösségépítés: építési hagyományainak rögzítésével, a számára épített objektumokkal, egyúttal közösséget is teremtve.

T6.1.

A terepmunka a befogadó intézményeken belül is közösségépítő hatással van.

Szinte bármelyik intézmény történetében és működésében kirajzolódnak és nevesülnek azok a közösségek, műhelyek, amelyeket egy-egy terepmunka generált és hozott létre. Az Yblben, mint anyaintézményben a népi építészettel foglalkozó NTDK, a kortárs építészet produktumait kutató Euro Diákkör és a frissebben alakult Ipari Örökség Tanműhely (I'5) hallgatói csoportjai váltak ki és emelkedtek föl többek között munkatöbbletükkel és fokozott szakmai érdeklődésükkel az átlag fölé.

Az egyetemi oktatási célként megvalósult közösségépítésen túl is találunk ilyen közösségformáló kezdeményezéseket. Ezek a hagyománya a „kalács-építés”-ig vezethető vissza (nem csak a közösség által létrehozott végeredmény számít, hanem a létrehozásuk mentén kialakult közösségi szellem is).

Ilyenek a magyar szerves építészet „bölcsőjének” is tekinthető Visegrádi táborok, vagy éppen az mai napig regnáló, sőt egyre szélesebb szakmai köröket, újabb-és-újabb résztvevőket magába integráló HelloWood táborok is.

mestermunka 03
kultúrpalota revitalizáció - Gyergyóújfalu
181. vázszerkezet részlete

T6.2.

Egy-egy megvalósított objektum létrehozása során maradandó szakmai kapcsolatok is létesülnek.

Az egyetemi, de az egyetemen kívüli nyári táborok közösségkovácsoló helyek. Jelentős eredményeknek tekinthetők a felmérések és az építések sokán létrehozott szakmai produktumok, de ezeken kívül legalább annyira fontosak azok az emberi és szakmai kapcsolatoknak is a létrejötte, amelyeket a közösen együtt töltött idő és munkavégzés generál.

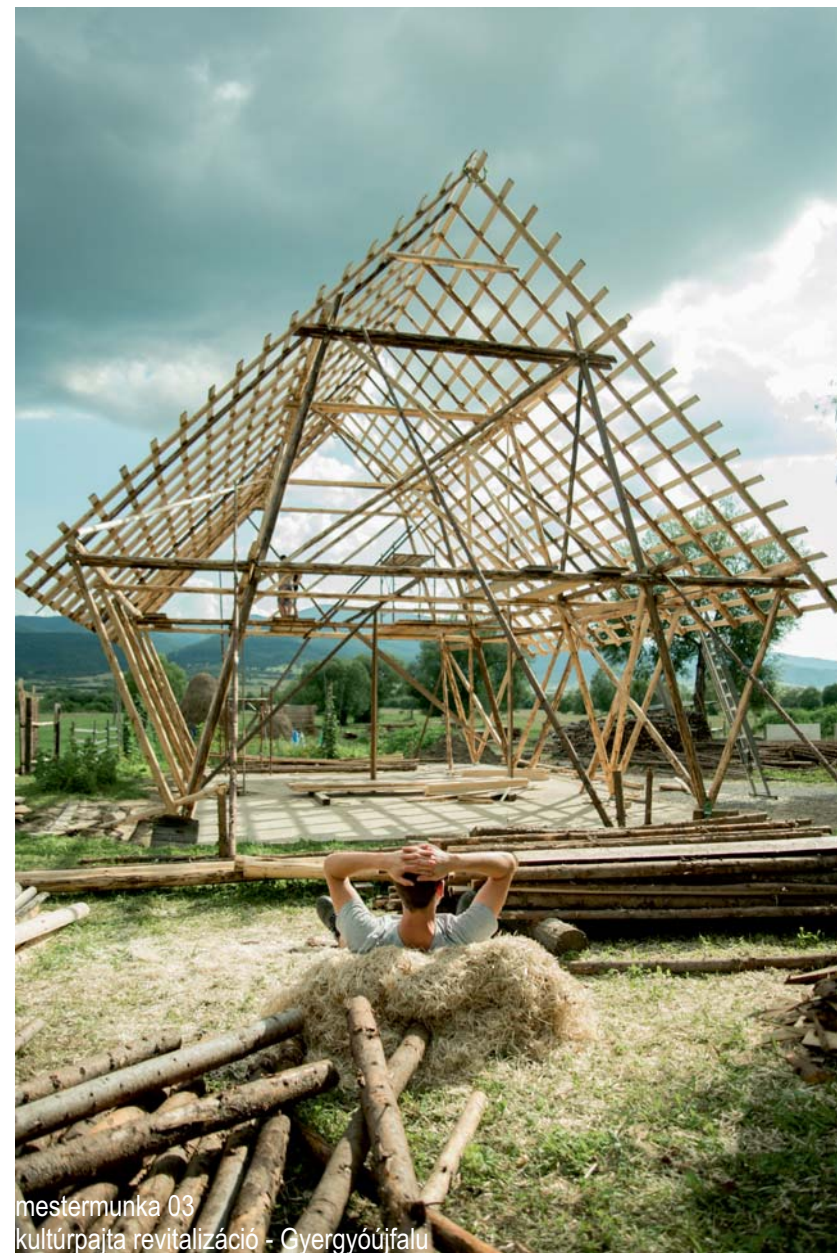
A közös élmények később értékes szakmai produktumok formájában használhatnak.

Az Yblben folyamatban lévő táborok hatásáról így ír például Csontos Györgyi:

„Felvételt nyerve, az első iskolai napomon rögtön összeismerkedtem az iskolai büfében az azóta is meglévő építész barátaimmal. (...) Az iskolai büfés baráti társaságunk aztán rövid időn belül a nyári szakmai táborokban találta magát, így Szabó László tanár úr Népi Építészeti Tudományos Diákkörén, vagy épp Csete György Kossuth-díjas építészünk emlékmű-építkezésein. Akkor még nem gondoltuk volna, hogy még pár év, és Szabó tanár úr munkáját folytatva Reischl Gábor munkatársaként majd én viszem táborozni az újabb „csillogó szemű szakmai szivacsokat”, majd átadhatom ugyanezt a munkát a baráti társaságomból tanártársammá is vált Fülöp Istvánnak ezt a szép feladatot, aki ezt azóta is példászerűen végzi.

A Csete-féle táborokon érlelődő társaságunk pedig meglepődött volna, ha valaki egyszer azt mondja akkor, hogy első közös művünk is egy emlékmű lesz - Ipolyvorbón, a Millecentenáriumra -, melynek elkészítését a koncepcióalkotástól az „utolsó szögig” a baráti köröm végzi majd. (...)

Az élet útjai tehát kifürkészhetetlenek, nem lehet tudni, hogy az „yblasták” szakmai élete az elkövetkező 20 évben még milyen formában kapcsolódik össze... Askála széles: tervezés, oktatás, szakmaképviselés, média...” /28/

mestermunka 03
kultúrpalota revitalizáció - Gyergyóújfalu
182. az elkészült szerkezet

T6.3.

Egy-egy megvalósított objektum a helybéliekben és a létrehozókban is közösséggé formálást alakít(hat) ki.

Az egyetemi terepmunkák hatása túlmutat az intézmények keretein: nem csak a hallgatóság, a táborokban résztvevők között alakulhat ki közösség a projektek hatására, hanem a helybéliekben is.

Szerencsére sok jó példa sorolható ennek bizonyítására (például a gyergyóújfalui Tejbánya Kultúrpagtájának megépülése olyan helyi kulturális és az ökológikus gondolkodást fejlesztő eseményeket generált a helyi közösség számára, amelyek a tábor során emelt épület nélkül nem jöhettek volna létre).

A hagyományos építészeti kultúra feltámasztásával rehabilitált erdélyi „feredők” hálózatának újraépítése az utóbbi évek talán leglátványosabb és legszebb példa ebben a szegmensben, melynek egyik fő szervezőjének, Herczeg Ágnesnek összefoglalója akár a terepmunkák „ars poetica-jának” is felfogható:

"A kaláka nem titkolt célja, hogy a közös tervezési, építési munka során falubéli, régióbéli, és magyarországi résztvevők együtt és egymástól megtanulják, hogy hogyan lehet saját erőből, összefogással újjá teremteni azokat az örökségeket, amelyeket ősünk ránk hagyományoztak. Hogyan lehet a természeti értékeket megőrizve annak lehetőségét kulturáltan kihasználni. Cél a természetközeli erózióvédelmi módszerek, a helyi, hagyományos, mára sokszor elfelejtett anyaghasználat felelevenítése, megtanulása. A hagyományos székely díszítőfestés technikája jelenik az információs táblákon és feliratokon. A diákok elszállásolásával, vendéglátásával a faluturizmus alapjait lehet megtanulni. Eközben erősödik a falu és régió összefogása. Mindezek tudatosítására, az építési munka alatt esténként koncertet, táncbátát, meghívott vendégekkel esti beszélgetéseket szervezünk, amelynek témája az értékvédelem és falufejlesztés, régiófejlesztés és autonómia, táj-, természet-és környezetvédelem, építészeti érték- és faluképvédelem kérdésköre. Ez a közösségi munka nem csupán értékvédelem és tájfejlesztés, hanem közösségépítés. Hiszen a táj elevenségét, életét csak az ott élők tudják továbbörökíteni a jövőbe, s nem mindegy, hogy milyen formában. Összefogással és együttműködéssel a tájban rejlő értékek megőrzésével, az örökség tiszteletben tartásával lehet úgy építkezni, hogy a ma ott élő közösség ezt az értéket használhassa saját gyógyulására és egzisztenciájának javítására. A víz az élet hordozója, s ha alázatos módon fordulunk hozzá az egyén, a közösség és a táj gyógyulását hozza." /29/

mestermunka 03
kultúrpagta revitalizáció - Gyergyóújfalu
183. az elkészült szerkezet

4. TÉZISEK

4.1. 1. TÉZIS

emberépítés

1. TÉZIS (T1):

Az építészet oktatása az „emberépítéssel” kezdődik.

T1.1.

Az akadémikus, egyetemi oktatás személyes élmények alapján való összevetése, szembesítése a valósággal.

T1.2.

"Az építészet az *emberépítéssel* kezdődik" Plesz Antal – a táborok funkciója nem csak a szakmai fogásokkal való megismertetés, hanem a szakmai közeggel is.

T1.3.

A felmérő és építőtáborokban való munka elvégzése, az eredmények felmutatása alapja az együttműködés, csoportmunkára való képesség, melynek elsajátítása szintén egy fontos tanulási folyamat a „feladat ürügyén”.

184. földház - 2007 Gyűrűfű

4.2. 2. TÉZIS

a terepmunka szintjei

2. TÉZIS (T2):

A terepmunka produktumai, mint „aha-élmény”, több szinten hatnak.

T2.1.

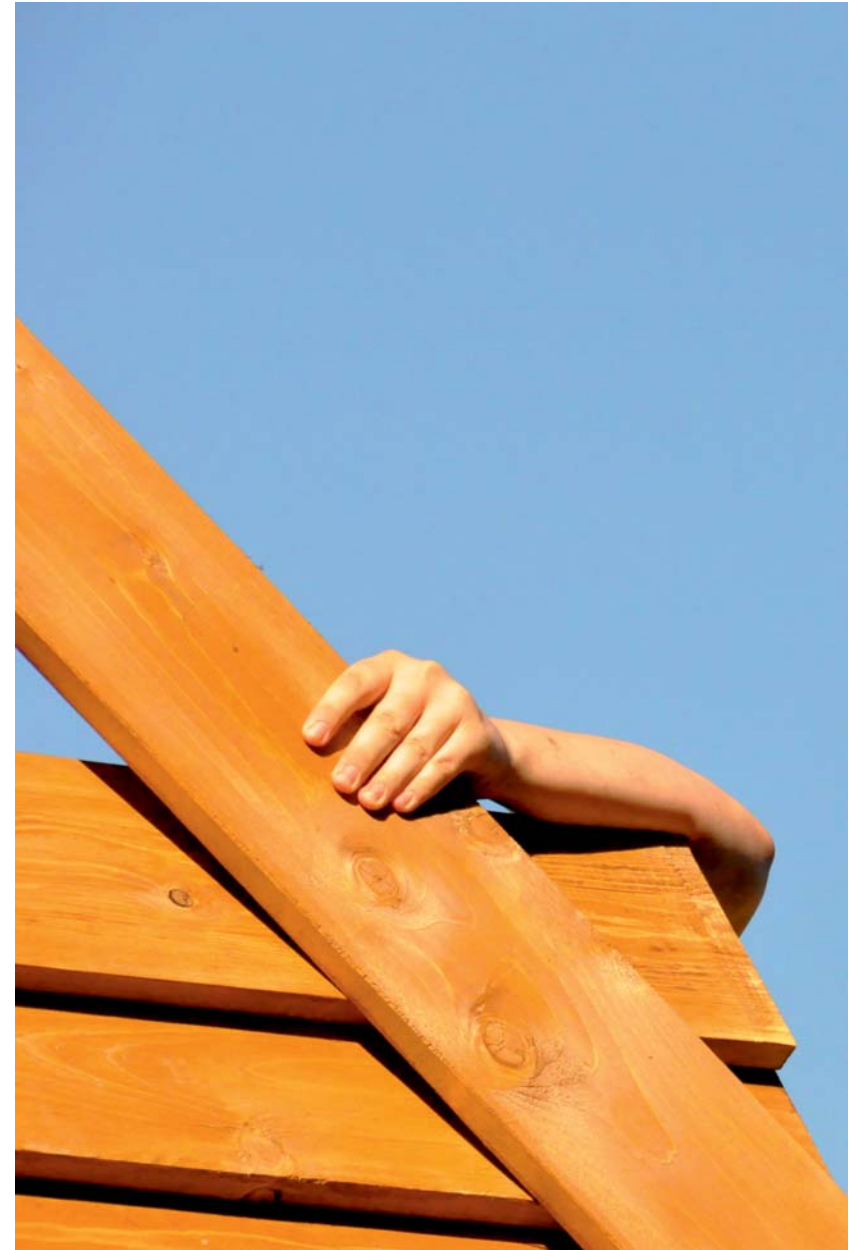
A felmérések és az építőtáborok során spontán kialakuló helyzetekben lehet legjobban szakmai diskurzusokat és felismeréseket létrehozni.

T2.2.

A nyári felmérési tervek alapján kiadott féléves terveknél szembesültek a hallgatók a mérnöki precizitás tétjével.

T2.3.

A települések lakói számára tárgyiasult élményanyag, értékrendi felismerés („ahá-élmény”), hogy milyen épületek lettek kiemelve, értékesnek titulálva, ha tablón van a házuk, másképp néznek rá, komolyan veszik, az egyetemi építész-képzés komolyságát, elismertségét is így, ezeken keresztül lehet a laikus közönséggel igazán megértetni.

185. kápolna - 2015 Terehegy

4.3. 3. TÉZIS

valós igények

3. TÉZIS (T3):

A terepmunkák esszenciája: a tradicionális építési akarat mindig a valós igényekhez és a meglévő lehetőségekhez igazodik.

T3.1.

A felmérő- és építőtáborok eredményessége az egyetemi kutatóhelyek szaktudása felé forduló helyi érdeklődéstől és az onnan jövő kezdeményező-készségtől függ.

T3.2.

A régebbi korok emberének építési logikáját megismerve, megkutatva, arra alapozva a ma emberének építési logikája is jobban megérthető, korrigálható, kezelhető.

T3.3.

A felmérések és az építések sokszor időben később megismételhetetlen forrásokká, alapanyagokká válhatnak.

186. kemence - 2010 Borsodgeszt

4.4. 4. TÉZIS

takarékos és időtálló

4. TÉZIS (T4):

A terepmunkák és annak tapasztalatai alapján létrehozott produktumok minőségének alapvető záloga a takarékos és az időtállóság.

T4.1.

Az építőtáborokban a kevés eszközzel, anyaggal való bánásmódot, a felmérésekben a funkcionálisan szükséges, de azt racionálisan nem túllépő, takarékos építészeti hozzáállást lehet tanulmányozni, azzal szembesülni.

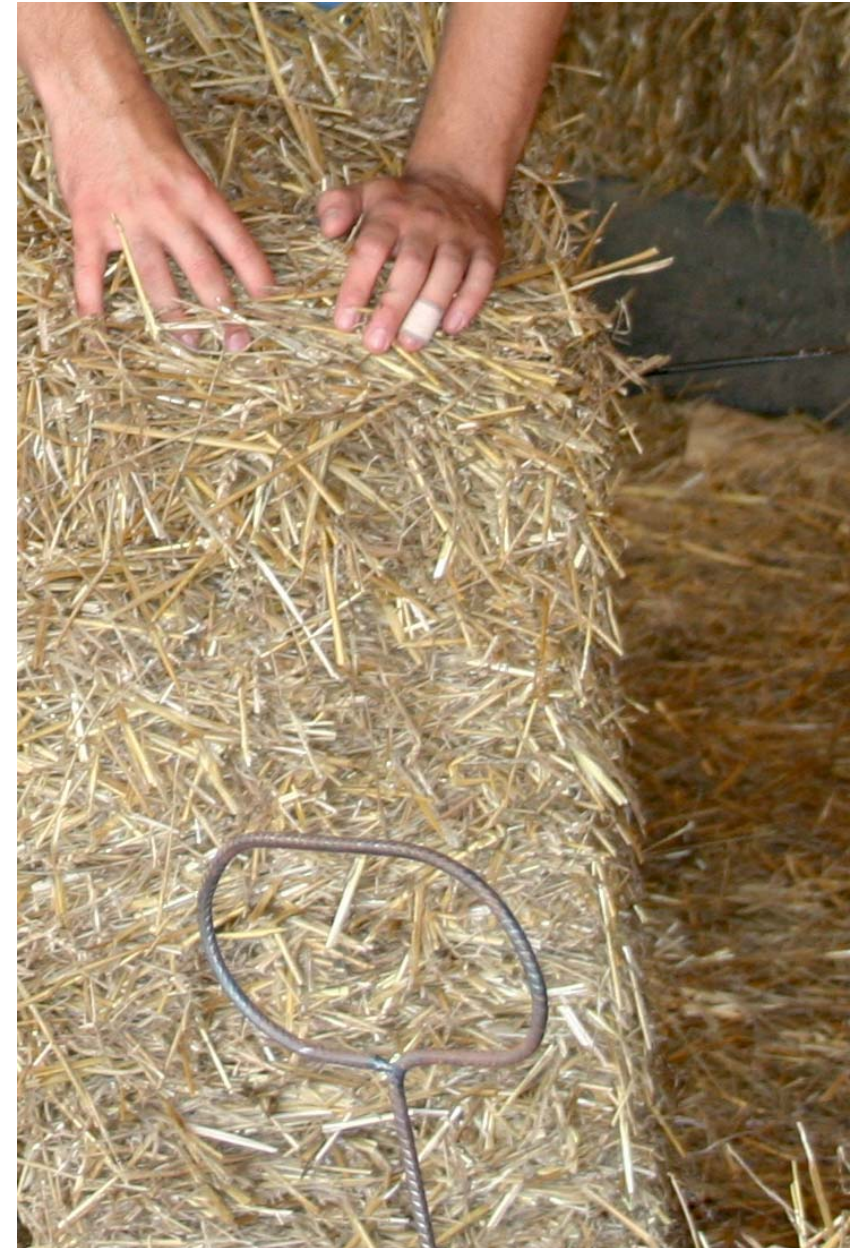
T4.2.

A „műemlék”-korú régi parasztházak tanulmányozásánál azzal lehet szembesülni, hogy minél egyszerűbb egy épület, annál nagyobb az esély arra, hogy tartós is legyen („időtartalék”).

Ennek az „időtartaléknak” a „beépítése” az egyik legnagyobb kérdés és feladat az építőtáborok feladatainál és a kortárs építészeti alkotások megtervezésénél.

T4.3.

A kortárs építészet ne formailag utánozzon, hanem munkamódszerekben, elvekben!

187. szalmabálaház - 2008 Nemesrádó

4.5. 5. TÉZIS

a felméréstől az építésig

5. TÉZIS (T5):

Az egyetemi építészoktatás terepmunkáinak hangsúlya tendencia-szerűen a felmérésekről az építés felé helyeződik át.

T5.1.

Okok: a kézimunka régebben természetes volt, most inkább kuriózum és a felmérések inkább egyéni az építések inkább közösségi munkák, amire nagyobb igény van.

T5.2.

A rurális építészeti örökség feltérképezése egyrészt már megtörtént, másrészt egyre jobban eltűnőben vannak az épen maradt emlékek.

T5.3.

Építész-szakmai világtrend is, hogy nem a végső objektum annyira az érdekes, hanem a létrehozásuk története.

188. felmérés - 2007 Borsodgeszt

4.6. 6. TÉZIS

közösségépítés

6. TÉZIS (T6):

Az egyetemi építész-terepmunka célja a közösség: építési hagyományainak rögzítésével, a számára épített objektumokkal, egyúttal közösséget is teremtve.

T6.1.

A terepmunka a befogadó intézményeken belül is közösségépítő hatással van.

T6.2.

Egy-egy megvalósított objektum létrehozása során maradandó szakmai kapcsolatok is létesülnek.

T6.3.

Egy-egy megvalósított objektum a helybéliekben és a létrehozókban is közösséggé formálódást alakít(hat) ki.

189. sertésöl - 2014 Sztána

5. MESTERMUNKA BEMUTATÁSA

Úgy adódott, hogy szakmai pályafutásom kezdetén, mintha rögtön összegeznem is kellett volna: a beregi árvíz egyik törzstervének készítője és frissen végzett vándoriskolásként egy szempillantás alatt megépült 75 család háza terveim alapján.

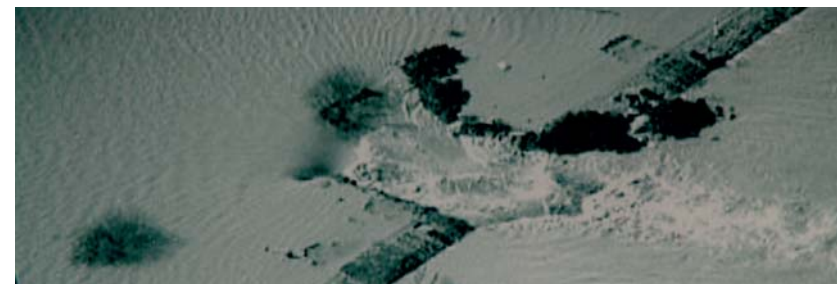
A rendkívül gyors tervezést és eseményeket csak szilárd alapokra építve, azokhoz kicövekelve tudtam befogni és feldolgozni. Az yblös éveim szakmai alapélményeimnek számító (épp' Beregben is munkálkodó) Népi Építészeti Tudományos Diákkör felméréseire és a vándoriskolás hagyományos építési technikákkal dolgozó építőtáboraira, valamint az ezekben beszerzett szakmai tudásra, kapcsolataimra, kommunikációra lehetett és tudtam is építeni.

Kiindulópont és origó volt a háromosztatú parasztház az emberléptékű feszítványjaival, a tetőhajlásszögével és -kontyolásával, az eső és napvédelmet biztosító robusztus köroszlopokkal megtámasztott tornáccokkal, a központba helyezett tűzhely vaskos kéményével és mívés ablakszemekkel, tagozatokkal. Kiindulás és cél, prototípus és adaptáció, hagyomány és korszerűség...ember és háza...

„2001. március 6.-án a Felső-Tisza vidéken, Tarpa és Tivadar közötti szakaszon mintegy 150 méternyi hosszban átszakadt az árvízvédelmi töltés. A résen néhány nap alatt balatonnyi vízmennyiség zúdult át, elöntve 47 települést.

Az előzetes felmérések szerint is 181 ház semmisült meg, 870 épület súlyosan károsodott, 1663 lakó és középületet lehetett helyreállíthatónak minősíteni. Végül 711 lakóházat építettek újjá 17 ajánlati terv alapján, 1476 épületet pedig felújítottak. A felső-tiszai újjáépítést az 1019/2001 (III.9.) kormányhatározat alapján a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósága irányította. A tervezést a T.O.T. mérnökiroda irányításával a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Építészkamara, a Mányi Építész Stúdió és a Kós Károly Egyesülés építészei végezték.

Az építő konzorciumot a KÉSZ Rt., a Magyar Építő rt., Középületépítő Rt., ISOBAU Rt., Nyírép Kft., ÉPKER Kft. alkották, a műszaki felügyeletet a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei mérnöki kamara végezte.” /30/

190. gátszakadás

191. árvízkárosult épület

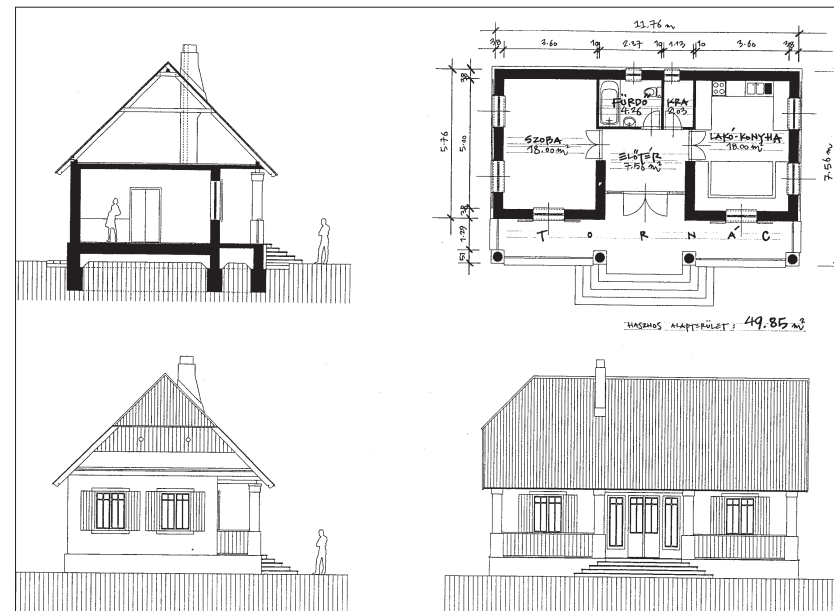
192. árvízkárosult épület

193. újjáépítésre várva

„A százkilencvenkét pályázati tervből tizenhét törzstervet választott ki a műemlékes és az építész zsűri. Ezek felhasználásával kilenc adaptáló munkacsoport végzi munkáját: átalakítják a terveket az adott helyzetnek megfelelően az érintett negyvenöt beregi településen. A törzstervek közül – melyeket készítőik ingyen bocsátottak felhasználásra az engedélyezési tervfázisig – hat terv nyíregyházi, öt budapesti és további hat pedig a Kós Károly Egyesülésben lévő építészek munkája. Sokféle megoldási lehetőséget kínáltak a károsultaknak a 38 négyzetméteres házaktól a 114 négyzetméteres házakig, valamint a keskenyebb 4,20-as fesztávú házaktól a 8 méter széles házakig – az elbontott házaknak megfelelő méretben. A törzstervek alaprajzi elrendezései változó mértékben alkalmazkodtak a falusi életkörülményekhez. Többen terveztek lakókonyhát, ami a falvakban élő családoknak még mindig természetesebb élettérnek számít, mint a kis konyhás és étkezős elrendezés. Sok tervnél - a leginkább étkezőként funkcionáló - lakóelőtérbe nyílik a bejárati ajtó, de léteznek olyan megoldások is, amelyek a lakóelőtér, illetve a lakókonyhát finoman megosztva egy előtérbe (nem előszobába!) érkeztetik meg a ház lakóit. (...)

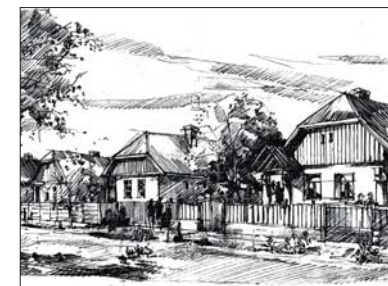
Számos építésznek jelentős mennyiségű munkát adott az újjáépítés, de a sürgető határidők a megszokottnál is gépiesebbé tették a tervezés fázisát: mindössze egy hét állt rendelkezésre a pályázati tervek benyújtásáig. Az időcsatán túl az is nehezítette a tervezést, hogy nem lehetett számolni konkrét helyszíni adottságokkal és megrendelői igényekkel. Ami viszont nagyon is behatárolt volt: az érintettek nem kívánták megismételni az 1970-es árvíz utáni újjáépítésnek azt a hibáját, amikor a helyi építési kultúrától alapvetően eltérő, egyforma sátozott házak sora épült meg az elsodort parasztházak helyére. (Igaz, akkor nem több száz, hanem több ezres nagyságrendű újjáépítésről volt szó, hasonló határidőn belül.)

194. ajánlati terv

195. utcakép

196. utcakép

197. utcakép

Már az első felhívások rögzítették: az új lakóházak a tájrész karakterének (értsd: hagyományos karakterének) megfelelően, illetve - a vízzel való további küzdelemre számítva – vasbeton pillérerősítésekkel ellátott téglafalakkal és 1,25-ös padlómagasságú vasalt aljzattal készüljenek. (...) Az újonnan épülő házsor mellett elhaladva érzékelhető: nem gyökértelen ez az építészet. Az utcai homlokzatok magukon viselik a régi házak évszázadok során kialakult elemeit, megfelelő léptékű, túlkapasoktól és zavaros formai bravúroktól mentes építmények. (...)” /31/

„A kivitelezésről még annyit, hogy (...) volt a nagy nyomás, hogy mi a kivitelező alvállalkozói voltunk egyszer, másodszor meg az időtényező, (...) Így is sikerült sok mindent kiharcolni, ez látszik a falvakon. Tákoson inkább iparosított technológia volt, megcsinálták, hogy mindenütt vasbetonfödém, rá az előregyártott szaruállások, egy nap alatt megvolt, becserepezték és kész, gyorsan tudtak haladni. Viszont egy fabetétes tornácot nem csináltak meg. Gulácson meg inkább kézművesek dolgoztak, ha kellett, megcsinálták a fafödémeket, a vízcsendesítőket, lassabban ment, de a végeredmény kicsit igényesebb, viszont csak harmincas falak vannak. Minden falu más, pedig ugyanazok a tervek, mégis óriási különbségek vannak.” /32/

198. elkészült tornác

199. újjáépített utca

200. utcakép részlete

201. utcakép részlete

6. SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ

tanulmányok

1990 - 1994	Ybl Miklós Műszaki Főiskola (YMMF) (BSc)
1995 - 1998	YMMF posztgraduális képzés (É)
1995 - 1998	Kós Károly Egyesülés Vándoriskola
2004 - 2006	PTE Pollack Mihály Műszaki Kar (MSc)
2008 - 2020	PTE Breuer Marcell Doktori Iskola (DLA)

vándorévek 1995-1998

- Kvadrum Építésziroda Kft.
- É 11 Kft. - Esztergom
- Ekler Építész Kft.
- Axis Építésziroda Kft.
- Dévényi és Társa Építész Kft.
- Sáros és Társa Építésziroda Kft.

mesterek

- Kapy Jenő
- Kund Ferenc
- Ekler Dezső
- Makovecz Imre
- Salamin Ferenc
- Dévényi Sándor
- Plesz Antal
- Reischl Gábor

tanulmányutak

1992	Sevilla, Spanyolország
1995	Amszterdam, Hollandia
1996	Velence, Olaszország
1998	Järna, Svédország

tevékenység

1999 -	önálló építészeti tervezés FPA Építésműhely Kft., saját építésziroda
2000 -	MÉK tag (01-3943)
2000 -	mester a Vándoriskolán
2004 -	építészoktatás, egyetemi tanársegéd Óbudai Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kar Építésmérnöki Intézet oktatott tárgy: épületszerkezetek, épülettervezés
2005 -	a Népi Építészeti Tudományos Diákkör (NTDK) irányítása
2012 -	MÉSZ tag
2018 -	a Kós Károly Egyesülés rendes tagja
2019 -	építészoktatás, egyetemi tanársegéd Soproni Egyetem Faipari Mérnöki és Kreatívipari Kar Alkalmazott Művészeti Intézet oktatott tárgy: épületanatómia, épülettervezés

felmérő- és építőtáborok

1990 - Fertőrákos	2010 - Borsodgeszt (kemence)
1991 - Tiszadob	2011 - Mindszentgodisa
1992 - Szanticska	2011 - Veresegyház (vályogépítő)
1992 - Zselyk (Erdély)	2012 - Doroszló (Délvidék)
1993 - Hortobágy (Csete György)	2012 - Borsodgeszt (kőhíd)
1994 - Gyergyószentmiklós	2013 - Somogyszob
2004 - Elsace (Franciaország)	2013 - Ópusztaszer (góré)
2005 - Kávás	2014 - Horgos
2006 - Fertőd	2014 - Sztána (Erdély) (pavilon)
2007 - Borsodgeszt	2015 - Erdőhorvati
2007 - Gyűrűfű (földház)	2015 - Terehegy (kápolna)
2008 - Barót (Erdély)	2016 - Abásfalva
2008 - Nemesrádó (szalmabálaház)	2017 - Györköny (pincefalu)
2009 - Nagyörzsöny	2018 - Zádorfalva
2009 - Tusson (FR) (kőfaragás)	2019 - Nemesmilitics (Délvidék)
2010 - Siklód (Erdély)	2019 - Budajenő (kemence)
	2019 - Gyergyóújfalu (kultúrpalota)

munkák

- 2000 családi ház, Nagyrécse (Makovecz Imrével)
2001 Csillagszem Óvoda, Nagytarcsa
2002 75 megépült lakóépület, Felső-Tiszavidék, árvízi újjáépítés
2003 családi ház, Üröm
2008 családi borkezelő és vendégház, Tokaj (Salamin Ferencsel)
2009 sorház, Veresegyház
2017 családi ház: Budapest, XV. kerület
2018 gépszín, Ópusztaszeri Nemzeti Emlékpark

pályázatok

- 1999 SOTE új klinikai tömb Szeged - tervpályázat, megvétel, Herczeg Lászlóval és Pintér Tamás Jánossal
1999 strand rekonstrukció Balatonalmádi - tervpályázat, kiemelt megvétel, Pintér Tamás Jánossal 1999

publikációk

- 1995 Országépítő 1995/3: Vándoriskola felvételi
2000 Országépítő 2000/3: Vándoriskola diploma
2000 Fülöp István: A Vándoriskoláról, Vándoriskola.hu
2008 Sinkovics Eta: Szalmabálából akár házat is, ZAOL, 2008.10.11.
2010 Ongrádi Melinda: A Kárpát-medence épített örökségét kutatta az erdélyi Siklódon az NTDK, hg.hu, 2010. 08.08.
2014 Az NTDK-ról; Munkák
in: Szabó László: Gyökerek és ágak, Budapest, 2014.
2014 Rátkai Tamás: ...nem vagyunk mi senki bohóca...!
Építőtábor Erdélyben, Építészfórum, 2014.10.02.
2018 Jön az NTDK építésztábor!,
Építészfórum, 2018.07.06.
2019 Magyaradás: Kultúracsúsz a Tejbányában,
(interjú, készítette: Bartha Ágnes és Kacsó Sándor)
TVR1, 2019.08.12.
2021 Kuli László: Vándorokból mesterek – Interjú Fülöp Istvánnal,
Országépítő, 2021/2

kiállítások

- 1999 A 10 éves Vándoriskola kiállítása,
BME Budapest, YMMF Budapest, PMMF Pécs, IME Budapest
2002 Ybl-főiskolások a Mesteriskolán és a Vándoriskolán
Kapy Jenő tanítványai, N&n galéria, Budapest
2008 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Borsodgeszt 2007
2009 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Barót (RO) 2008
2010 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Nagybörzsöny 2009
2011 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Siklód (RO) 2010
2011 Siklód, Siklódi Kultúrotthon; NTDK kiállítás Siklód (RO) 2010
2012 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Mindszentgodisa 2011
2013 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Doroszló (SRB) 2012
2014 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Somogyzomb (HU) 2013
2014 14. Nemzetközi Építészeti Kiállítás, Magyar Pavilon, Velence
SZIE YMÉK NTDK Borsodgeszt, Magyarország - Híd 2012 (Poster)
in.: Jakab Csaba, László Attila Márton (kurátor): ÉPÍTÉS /
BUILDING, Közösség, Kaláka, Építészoktatás / Community, Special-
workshop, Architect-education, Az építés személyiség- és
közösségépítő ereje, hatása az épített környezetre
2014 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Sztánai építőtábor (RO) 2014
2015 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Horgos (SRB) 2014
2015 Arany János Magyar Művelődési Egyesület, Gombos (SRB)
2016 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Erdőhorvát (HU) 2015
2017 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Abásfalva (RO) 2016
2018 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Györköny (HU) 2017
2019 Bercsényi Kollégium, Budapest; NTDK kiállítás: Zádorfalva 2018
2019 Gömöri Múzeum, Putnok; NTDK: A dél-gömöri építészet sajátosságai
2019 Kós-ház, Miskolc; NTDK: A dél-gömöri építészet sajátosságai
2020 SZIE YMÉK, Budapest; NTDK kiállítás Nemesmilitics (SRB) 2019
2020 YBL(ayers) - Iskola (az építészet) határain innen és túl
(NTDK táborok), FUGA, Budapest

kutatási területek

- minőségi építészképzés
- hagyományos és szelíd építéstechnikák
- történeti épületszerkezetek
- környezettudatos épülettervezés

7. IRODALOM- ÉS FORRÁSJEGYZÉK

1.

Fülöp István: Szünidei felmérések Karunkon – NTK 2010 Foerk-féle felmérések 1912-től, az NTK története 1973-tól napjainkig SZIE-YMÉK Szakmai nap és konferencia, SZENT ISTVÁN EGYETEM YBL MIKLÓS ÉPÍTÉSTUDOMÁNYI KAR 1146 Budapest, XIV. Thököly út 74., 2010. szeptember 30. 16:15 – 16:45

2.

Markó Balázs - Nagy Tamás - Pozsár Péter - Sárpataki Gergő - Tátrai Adam - Turi Attila: Az építő kaláka-szervezők
in.: Jakab Csaba, László Attila Márton (kurátor): ÉPÍTÉS / BUILDING, Közösség, Kaláka, Építészoktatás / Community, Special-workshop, Architect-education, Az építés személyiség- és közösségépítő ereje, hatása az épített környezetre (14. Nemzetközi Építészeti Kiállítás, Magyar Pavilon, 2014 /The 14th International Architecture Exhibition - la Biennale di Venezia, Pavilion of Hungary, 2014),
kiállítási katalógus (pp. 22-33.)

3.

Rozmann Viktor: Az Ybl kar mintakönyvei, Válogatás iskolánk könyvtárának különgyűjteményéből,
https://www.ymmf.hu/mintakonyvek/?fbclid=IwAR0fXz6lrPAnO0-XzoqzFFYtmI3Yjp_jpdYmqWS3LBmirOMY9fza11tMzw
Kaiser Anna: Válogatás az iskola 1892 és 1925 között kiadott éves értesítőiből. valamint: Az Állami Középipartanodától a Magyar Királyi Állami Felső Építő Ipariskoláig 1892-1913.
in: Borsos András, Markó Balázs, Wittek Krisztina, Kiss Gyula (szerk.): YBL 140. A Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kar jubileumi értesítője az iskola alapításának 140. évfordulója alkalmából. Magyar Művészeti Akadémia, Budapest, 2019. pp. 11-38.

4.

Déry Attila: Előszó a 2002-es reprint kiadáshoz
in.: A Magyar Királyi Állami Felső Építő Ipariskola szünidei felvételei 1912-1942
Foerk Ernő (szerk.),
TERC, 2002

5.

Foerk Ernő: Bevezetésnek
in.: A Magyar Királyi Állami Felső Építő Ipariskola szünidei felvételei 1912-1942
Foerk Ernő (szerk.), TERC, 2002

6.

Dr. Szabó László: Népi építészeti gyökerek felmérése, kutatása diákjaimmal 1976-2001,
Építésügyi Tájékoztató Központ, 2003

7.

Fehér Krisztina: Felmérés az építészképzésben 1945 előtti műemlékfelmérési rajzok az építészoktatás első nyolc évtizedéből. Architectura Hungariae 16 (2017) 2. pp. 33–53.

8.

Krähling János – Fehér Krisztina – Jobbik Eszter – Kollár Mária: A Műegyetem Középkori Építéstan Tanszékének címjegyzéke. Oktatásmódszertani és könyvtártörténeti adalékok a magyar építészképzés történetéhez. in: Architectura Hungariae XVII. (2018.) 2. BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék, Budapest, pp. 33-159.

9.

<https://mik.pte.hu/szervezeti-felepites/szemely/kondor-tamas-dr>

10.

Makovecz Imre: Előszó
in.: Salamin Ferenc – Álmosdi Árpád (szerk.): Visegrádi építésztaborok 1981-2001, Kós Károly Alapítvány, 2002, p. 5

11.
<https://eloepiteszet.hu/hu/oktatas/visegradi-taborok>
12.
<https://hellowood.eu/hu>
13.
Rátkai Tamás: ...nem vagyunk mi senki bohóca...! - építőtábor Erdélyben; epiteszforum.hu, 2014.10.02.
<https://epiteszforum.hu/nem-vagyunk-mi-senki-bohoca-epitotabor-erdelyben>
14.
Kiss Gyula: Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kar in.: ÉPÍTÉS KÖZLÖNY–MŰHELY, 247. szám, 2016. augusztus, A Magyar Építész Kamara kiadványa, Publicitas Art-Media Kiadó Kft. Budapest, pp. 28-31.
15.
Dr. Szabó László: Népi építészeti gyökerek felmérése, kutatása diákjaimmal 1976-2001, Építésügyi Tájékoztató Központ, 2003, pp. 11-12.
16.
Ferencz István (szerk.): Plesz Antal, vallomások..., Kijarat Kiadó, Budapest, 2004., p. 18.
17.
Salamin Ferenc – Álmosdi Árpád (szerk): Visegrádi építész táborok 1981-2001, Kós Károly Alapítvány, 2002, pp.: 200-201.
18.
Király-Nagy Éva: Kalákában végzett munkák: A házépítés, Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest, Parola Archívum, http://kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/ac17badd073f25168525670c00816aef/343b6c8b916734edc1256d2c0033c7d2?OpenDocument
19.
Déry Attila: Építészeti szakkifejezések szótára – Az építészet régi és új szavai, TERC, Budapest, 2011
20.
Ir. Lénárd F.: A problémamegoldó gondolkodás. Bp. 1984.; Woodworth, R. S.-Schlossberg, H.: Kísérleti pszichológia. Bp. 1986.
21.
<http://meonline.hu/archivum/nagyapam-haza/>
22.
https://index.hu/tudomany/til/2017/11/01/a_japanok_legszentebb_epuletet_20_evente_le_kell_rombolni/, <http://epiteszforum.hu/szetszedtek-osszeraktak-egy-buddhista-templom-felujitasa>
23.
Kós Károly: A lakóház művészete (reprint), Magyar Művészeti Akadémia, Budapest, 2013
24.
Reischl Gábor: Mezőgazdaság és építészet, TERC, Budapest, 2010
25.
<http://hg.hu/cikkek/varos/12290-veszelyben-a-falvak-epiteszeti-oroksege>
26.
<https://epiteszforum.hu/megnyilt-a-velencei-biennale-magyar-pavilonja>
27.
<https://epiteszforum.hu/aaktivatorok-magyar-pavilon-a-velencei-epiteszeti-biennalen>
28.
Csontos Györgyi: „Yblisták”, Néhányan, akikre büszkék vagyunk, SZIE, Ybl Miklós Építéstudományi Kar, 2011., pp. 18-19.
29.
<https://kozossegek.atalakulo.hu/kalaka-szekelyfoldi-furdo-es-kozossegepito-mozgalom>

30.
<https://triskell.hu/index.php?r=Product/Details/5>
31.
Csontos Györgyi: Ördögös építészet, Alaprajz, 2001/6
32.
Nagy Mária (szerk.): Újjáépítés a Beregben, Országépítő, 2002/1 – Melléklet
33.
A Magyar Királyi Állami Felső Építő Ipariskola szünidei felvételei 1912-1942
TERC Kft. 2002
34.
<https://epiteszforum.hu/hol-legnagyobb-a-szukseg-ott-legkozelebb-a-segitseg-epitotaborok-kolontaron-devecseren>
35.
<https://epiteszforum.hu/egy-pajtasinhaz-epitese-bme-alkototabor-2010>
36.
<https://mome.hu/hu/hir/382/mome-epitotabor-sepsibeseno-2019>
37.
<https://epiteszforum.hu/faluepites-2012-valosag-piacepites-bogyoszlou>
38.
<https://epiteszforum.hu/erdelyi-tajepiteszet-2000-2020--egy-szakma-szuletese-ii-oktatas-kutatas-tervezes>
39.
<https://epiteszforum.hu/goreszhaz-biharugran1>
40.
https://fataj.hu/archiv/2016/08/103/201608103_dAM2016.php
41.
<http://hg.hu/cikkek/alkotok/16062-soproni-diakok-epitkeztek-a-vendvideken>
42.
https://www.facebook.com/pg/visegradiepitesztabor/photos/?ref=page_internal
43.
<https://eloepiteszet.hu/hu/oktatas/visegradi-taborok>
44.
https://www.gasparhajdu.hu/hellowood_structure/?lang=en
45.
<https://www.archdaily.com/415626/hello-wood-2013-step-closer>
46.
<https://www.archdaily.com/498123/hello-wood-2014>
47.
<https://csopak.hu/hu/content/hello-wood-csopak-2015-csopakolo-project>
48.
<https://www.octogon.hu/epiteszet/a-hello-wood-9-magyar-egyetemet-hivott-csopakra-epiteni/>
49.
<http://tokaj.hu/hirek/veget-ert-hello-wood-epitesz-mustra-18/>
50.
Anthony Gall: Kós Károly Műhelye, Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, 2002
51.
Kós Károly Egyesülés archívuma

8. KÉPJEGYZÉK

01. borítókép - kultúrpafta - Bányász Emerencia.....	00	33. Híd - 1982-83 Visegrád /43/.....	14
02. göré építése 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	02	34. Út - 1984 Visegrád /43/.....	14
03. FÉI felmérés - 1917 Szigetvár /33/.....	03	35. Torony - 1985 Visegrád /43/.....	14
04. FÉI felmérés - 1917 Szigetvár /33/.....	03	36. Jel - 1986 Visegrád /43/.....	15
05. FÉI felmérés - 1917 Pécs /33/.....	04	37. Csűr - 1987 Visegrád /43/.....	15
06. FÉI felmérés - 1917 Budapest /33/.....	04	38. Gubó - 1988 Visegrád /43/.....	15
07. FÉI felmérés - 1939 Győr /33/.....	04	39. Színház - 1989 Visegrád /43/.....	15
08. FÉI felmérés - 1940 Győr /33/.....	04	40. Re-Kas - 1991 Visegrád /43/.....	15
09. FÉI felmérés - 1916 Óbuda /33/.....	05	41. Csűr - 1987 Visegrád /43/.....	15
10. FÉI Szünidei felvételek - 1912 /33/.....	05	42. Budi - 1992 Visegrád /43/.....	15
11. FÉI felmérés - 1917 Fenyéd (Erdély) /33/.....	06	43. Szék - 1993 Visegrád /43/.....	16
12. FÉI felmérés - 1917 Budapest /33/.....	07	44. Kereszt - 1995 Visegrád /43/.....	16
13. mászóvár - 2011 Kolontár /34/.....	08	45. Asztal - 1996 Visegrád /43/.....	16
14. BME Alkotótábor - 2010 Valkonya /35/.....	09	46. Hangszer - 1997 Visegrád /43/.....	16
15. pajtaszínház - 2010 Valkonya /35/.....	09	47. Hang-Fal - 1998 Visegrád /43/.....	16
16. pajtaszínház - 2010 Valkonya /35/.....	09	48. Bárka - 2001 Visegrád /43/.....	16
17. pajtaszínház - 2010 Valkonya /35/.....	09	49. Bárka - 2001 Visegrád /43/.....	16
18. pajtaszínház - 2010 Valkonya /35/.....	09	50. Hello Wood 2011 Csórompuszta /44/.....	17
19. pajtaszínház - 2010 Valkonya /35/.....	09	51. Hello Wood 2013 Csórompuszta /45/.....	17
20. MOME építőtábor - 2019 Sepsibesenyő /36/.....	10	52. Hello Wood 2014 Csórompuszta /46/.....	17
21. faluÉPÍTÉS - piac - 2012 Bogyoszló /37/.....	10	53. Hello Wood 2015 Csupak /47/.....	17
22. faluÉPÍTÉS - piac - 2012 Bogyoszló /37/.....	10	54. Hello Wood 2016 Csupak /48/.....	17
23. Mikes kastélykert - Zabola /38/.....	11	55. Hello Wood 2018 Tokaj /49/.....	17
24. dAM - görészínház - 2013 Biharugra /39/.....	11	56. metszet 2010 Siklód (RO) - Sziráki Péter.....	18
25. dAM - Zajgó - 2016 - Tiszafüred /40/.....	11	57. homlokzat 2010 Siklód (RO) - Lucsik Éva.....	18
26. dAM - görészínház - 2013 Biharugra /39/.....	12	58. terepmunka 2007 Borsodgeszt - Fülöp István.....	18
27. NYME AMI - AMIHangszer - 2013 Orfalu /41/.....	12	59. alaprajz 2010 Siklód (RO) - Gáti Viktor.....	18
28. Kas - 1981 Visegrád /42/.....	13	60. kovácsműhely 2007 Borsodgeszt - Lucskai Norbert.....	18
29. Kas - 1981 Visegrád /43/.....	14	61. terepmunka 2007 Borsodgeszt - Fülöp István.....	18
30. Kas - 1981 Visegrád /43/.....	14	62. terepmunka 2007 Borsodgeszt - Fülöp István.....	19
31. Barlang - 1982-83 Visegrád /43/.....	14	63. terepmunka 2007 Borsodgeszt - Fülöp István.....	19
32. Barlang - 1982-83 Visegrád /43/.....	14	64. helyszíni vázlat 2007 Borsodgeszt - Tóth Attila.....	19
		65. csűr 2010 Siklód (RO) - Balogh Martin.....	19
		66. kerítés 2010 Siklód (RO) - Fülöp István.....	19
		67. kapu 2010 Siklód (RO) - Fülöp István.....	19
		68. 2006 Fertőd - Fülöp István.....	20
		69. 2007 Borsodgeszt-Fülöp István.....	20
		70. 2008 Barót (RO) (Holecz László, Bíró Áron) - Fülöp István.....	20

71.	2010 Siklód (RO) - csoportkép.....	20	109.	kitűzés - 2010 Borsodgeszt - Fülöp István.....	27
72.	2012 Doroszló (SRB) - Fülöp István.....	20	110.	az első sor - 2010 Borsodgeszt - Fülöp István.....	27
73.	2013 Somogyaszob - Fülöp István.....	20	111.	a félkész kemence - 2010 Borsodgeszt - Fülöp István.....	27
74.	2015 Erdőhorváti - Fülöp István.....	20	112.	már kémény nélkül - 2010 Borsodgeszt - Fülöp István.....	27
75.	2016 Abásfalva (RO) - Fülöp István.....	20	113.	még kémény nélkül - 2010 Borsodgeszt - Fülöp István.....	27
76.	helyszíni vázlat 2007 Borsodgeszt - Varga Nóra.....	21	114.	kéménnyel, tapasztva - 2010 Borsodgeszt - Fülöp István.....	27
77.	helyszínrajz 2010 Siklód (RO) - Balogh Martin.....	21	115.	helyszín - 2011 Verese gyház - Fülöp István.....	28
78.	esti konzultáció 2011 Mindszentgodisa - Mészáros Melinda.....	21	116.	régi vályog leverése - 2011 Verese gyház - Fülöp István.....	28
79.	Papszere 150 - 2010 Siklód (RO) - Fülöp István.....	21	117.	vályog előkészítése - 2011 Verese gyház - Fülöp István.....	28
80.	fedélszék 2010 Siklód (RO) - Gáti Viktor.....	21	118.	födémgerendák előkészítése - 2011 Verese gyház - Fülöp István.....	28
81.	helyszíni vázlat 2007 Borsodgeszt - Balla Gábor.....	22	119.	födémgerenda elhelyezése - 2011 Verese gyház - Fülöp István.....	28
82.	csűr 2010 Siklód (RO) - Fülöp István.....	22	120.	aláfalazás - 2011 Verese gyház - Fülöp István.....	28
83.	kerítés 2010 Siklód (RO) - Fülöp István.....	22	121.	kemence-tuning - 2011 Verese gyház - Fülöp István.....	28
84.	helyszíni vázlat 2010 Siklód (RO) - Szabó Zoltán.....	22	122.	csoportkép - 2011 Verese gyház - Fülöp István.....	28
85.	sütőház 2010 Siklód (RO) - Balogh Martin.....	22	123.	régi híd - 2012 Borsodgeszt - Fülöp István.....	29
86.	kapu 2010 Siklód (RO) - Balogh Martin.....	22	124.	régi híd bontása - 2012 Borsodgeszt - Fülöp István.....	29
87.	felmérési terv 2010 Siklód (RO) - Szabó Miklós.....	23	125.	munkaterület előkészítése - 2012 Borsodgeszt - Fülöp István.....	29
88.	kiállítási tabló 2010 Siklód (RO) - Szabó Miklós.....	23	126.	mintaívek összeállítása - 2012 Borsodgeszt - Várad Balázs.....	29
89.	góre homlokzata - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	24	127.	mintaívek elhelyezése - 2012 Borsodgeszt - Fülöp István.....	29
90.	kápolna belülről - 2015 Terehegy - Fülöp István.....	24	128.	mintaívek deszkázata - 2012 Borsodgeszt - Fülöp István.....	29
91.	a „Zsilip” (befogadóház) - 2007 Gyűrűfű - Fülöp István.....	25	129.	kőboltozat - 2012 Borsodgeszt - Fülöp István.....	29
92.	földház szerkezeti feltárása - 2007 Gyűrűfű - Fülöp István.....	25	130.	az új híd - 2012 Borsodgeszt - Fülöp István.....	29
93.	részű kialakítása - 2007 Gyűrűfű - Fülöp István.....	25	131.	régi góre - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	30
94.	szigetelés pótlása - 2007 Gyűrűfű - Fülöp István.....	25	132.	régi góre bontása - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	30
95.	munka a taposógödörben - 2007 Gyűrűfű - Fülöp István.....	25	133.	fogadósint - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	30
96.	csőmpolyeg készítése - 2007 Gyűrűfű - Fülöp István.....	25	134.	szerkezetépítés - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	30
97.	csőmpolyegfal - 2007 Gyűrűfű - Fülöp István.....	25	135.	fedélszék - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	30
98.	csoportkép - 2007 Gyűrűfű - Fülöp István.....	25	136.	cseréplécek kezelése - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	30
99.	bálagyűjtés - 2008 Nemesrádó - Fülöp István.....	26	137.	lécezésre várva - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	30
100.	vízszigetelés - 2008 Nemesrádó - Fülöp István.....	26	138.	új góre - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	30
101.	bála átkötözése - 2008 Nemesrádó - Fülöp István.....	26	139.	az eredeti ól Kós Károllyal /50/.....	31
102.	szalmabálfal - 2008 Nemesrádó - Fülöp István.....	26	140.	alapozás - 2014 Sztána (RO) - Fülöp István.....	31
103.	a pajta belülről - 2008 Nemesrádó - Fülöp István.....	26	141.	faanyag előkészítése - 2014 Sztána (RO) - Fülöp István.....	31
104.	a pajta felülről - 2008 Nemesrádó - Fülöp István.....	26	142.	szerkezetépítés - 2014 Sztána (RO) - Fülöp István.....	31
105.	tapasztás előtt - 2008 Nemesrádó - Fülöp István.....	26	143.	boronafal készítése - 2014 Sztána (RO) - Fülöp István.....	31
106.	a pajta - 2008 Nemesrádó - Fülöp István.....	26	144.	fedélszék állítása - 2014 Sztána (RO) - Fülöp István.....	31
107.	agyagbánya - 2010 Borsodgeszt - Fülöp István.....	27	145.	zsindelezés - 2014 Sztána (RO) - Fülöp István.....	31
108.	készül a vályog - 2010 Borsodgeszt - Fülöp István.....	27	146.	csaknem kész a pavilon - 2014 Sztána (RO) - Fülöp István.....	31

147. fogadószervezet - 2015 Terehegy - Fülöp István.....	32	185. kápolna - 2015 Terehegy - Varbai Alexandra.....	58
148. első szarufák - 2015 Terehegy - Fülöp István.....	32	186. kemence - 2010 Borsodgeszt - Fülöp István.....	59
149. vázszerkezet - 2015 Terehegy - Fülöp István.....	32	187. szalmabálaház - 2008 Nemesrádó - Fülöp István.....	60
150. áll a szerkezet - 2015 Terehegy - Fülöp István.....	32	188. felmérés - 2007 Borsodgeszt - Zajacz Judit.....	61
151. tetőgerinc kialakítása - 2015 Terehegy - Fülöp István.....	32	189. sertésól - 2014 Sztána - Fülöp István.....	62
152. héjalás - 2015 Terehegy - Fülöp István.....	32	190. gátszakadás - 2001 Bereg /51/.....	63
153. a csapat (csoportkép) - 2015 Terehegy.....	32	191. árvízkárosult épület - 2001 Bereg /51/.....	63
154. kápolna - temető - 2015 Terehegy - Kaszás Árpád.....	32	192. árvízkárosult épület - 2001 Bereg /51/.....	63
155. hallgatói terv - Frick Orsolya, Földvárszki Tamara, Kertész Dávid.....	33	193. újjáépítésre várva - 2001 Bereg /51/.....	63
156. kiviteli terv - 2019 Gyergyóújfalu - Fülöp István.....	33	194. ajánlati terv - 2001 Bereg /51/.....	64
157. szerkezetépítés - 2019 Gyergyóújfalu - Fülöp István.....	33	195. utcakép - 2001 Bereg /51/.....	64
158. fedélszék - 2019 Gyergyóújfalu - Fülöp István.....	33	196. utcakép - 2001 Bereg /51/.....	64
159. nyár a hegyek alatt - 2019 Gyergyóújfalu - Bányász Anna.....	33	197. utcakép - 2001 Bereg /51/.....	64
160. vázszerkezet - 2019 Gyergyóújfalu - Fülöp István.....	33	198. elkészült tornác - 2001 Bereg /51/.....	65
161. zsindegy kötegelve - 2014 Sztána (RO) - Fülöp István.....	34	199. újjáépített utca - 2001 Bereg /51/.....	65
162. gerendák lekezelve - 2014 Sztána (RO) - Nagy Barbara.....	35	200. utcakép részlete - 2001 Bereg /51/.....	65
163. boronafal részlete - 2014 Sztána (RO) - Fülöp István.....	36	201. utcakép részlete - 2001 Bereg /51/.....	65
164. ablak részlete - 2014 Sztána (RO) - Nagy Barbara.....	37		
165. alap és fal részlete - 2014 Sztána (RO) - Fülöp István.....	38		
166. héjazat részlete - 2014 Sztána (RO) - Nagy Barbara.....	39		
167. az elkészült épület - 2014 Sztána (RO) - Fülöp István.....	40		
168. a régi góré részlete - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	41		
169. a régi góré bontás közben - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	42		
170. a régi góré részlete - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	43		
171. az új góré falának részlete - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	44		
172. az új góré talpgerendáinak részlete - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István...	45		
173. az új góré fedélszékének részlete - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	46		
174. az új góré héjazatának részlete - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	47		
175. az új góré - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	48		
176. az új góré - 2013 Ópusztaszer - Fülöp István.....	49		
177. frissen kivágott rönkök - 2019 Gyergyóújfalu - Fülöp István.....	50		
178. frissen fűrészelt deszkák - 2019 Gyergyóújfalu - Fülöp István.....	51		
179. vázkeretek még a földön - 2019 Gyergyóújfalu - Fülöp István.....	52		
180. vázszerkezet részlete - 2019 Gyergyóújfalu - Fülöp István.....	53		
181. vázszerkezet részlete - 2019 Gyergyóújfalu - Bányász Anna.....	54		
182. az elkészült szerkezet - 2019 Gyergyóújfalu - Bányász Anna.....	55		
183. az elkészült szerkezet - 2019 Gyergyóújfalu - Bányász Emerencia.....	56		
184. földház - 2007 Gyűrűfű - Fülöp István.....	57		